

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η αναγκαστική εκτέλεση κατά Ο.Τ.Α.

Διπλωματική εργασία

Επιμέλεια: **Αγγελική Ν. Σαρρή**

(Α.Μ. 11818)

Επιβλέπων: **Αναπληρωτής Καθηγητής**
κ.Νικόλαος-Κομνηνός Χλέπας

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ιανουάριος 2012

Η αναγκαστική εκτέλεση κατά Ο.Τ.Α.

Αγγελική Ν.Σαρρή

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο σκοπός της παρούσης έρευνας είναι διττός: α) να εξετάσει και να αναλύσει το ισχύον σήμερα νομικό πλαίσιο αναφορικά με την αναγκαστική εκτέλεση κατά των Ο.Τ.Α., καταδεικνύοντας τη συμβολή των κανόνων του διεθνούς δικαίου στην προσθήκη ρητής διάταξης στο Σύνταγμα για το επιτρεπτό και β) να καταδείξει την αλληλεπίδραση, ως προς το πεδίο έντασης, μεταξύ του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος της έννομης προστασίας του δανειστή και της διευρυμένης προστασίας της ιδιοκτησίας των Ο.Τ.Α., υπό το φως του δημοσίου συμφέροντος. Προς το σκοπό αυτό, αναλύεται η de facto και η de jure κατάργηση του προϊσχύσαντος απαγορευτικού πλαισίου, καθώς επίσης συγκριτικά και οι αντίστοιχες διατάξεις του γαλλικού, γερμανικού και αυστριακού δικαίου. Εξετάζεται, περαιτέρω, μέσω συνδυαστικής ερευνητικής επισκόπησης των επιμέρους νομοθετικών διατάξεων, η διαδικασία και οι περιορισμοί που τίθενται στην εκτέλεση, δίνοντας έμφαση στην πρόσφατη νομολογία για τη διαταγή πληρωμής ως εκτελεστό τίτλο. Η έρευνα δε, επικεντρώνεται επιπλέον στη φύση της εκτέλεσης, το επιτρεπτό ή μη και την έκτασή της, ανάγοντας το δημόσιο συμφέρον σε κριτήριο διάκρισης της περιουσίας των Ο.Τ.Α. σε ιδιωτική και δημόσια. Αναδεικνύεται, εντέλει, η περιπτώσιολογική κατάταξή της από τη θεωρία και τη νομολογία, με βάση το κριτήριο της αναγκαιότητας, σε δεκτική εκτέλεσης ή μη.

Λέξεις-κλειδιά:

Αναγκαστική εκτέλεση, Ο.Τ.Α., περιουσία, ακατάσχετο, δημόσιο συμφέρον.

Enforcement of national court decisions against local authorities

Angeliki N.Sarri

ABSTRACT

The aim of the present research is twofold: a) to examine and analyze the currently applicable legal framework regarding the enforcement against Local Authorities, demonstrating the contribution of the rules of international law in the addition of an explicit provision in the Constitution for the permissibility and b) to demonstrate the interaction, in the field of tension, between the constitutionally guaranteed right of redress of the lender and the extended protection of the property of Local Authorities, in the light of public interest. For this purpose, we examine de facto and de jure the abolition of the pre-existing prohibitive framework, as well as we compare the corresponding provisions of French, German and Austrian law. We examine, furthermore, through a combinational research overview of individual legal provisions, the procedure and the limitations in the enforcement, focusing on recent case law on the payment order as an enforceable title. Moreover, the research focuses on the nature of the enforcement, its permissibility or not and its scope, making the public interest a criterion by which the property of Local Authorities is distinguished in private and public property. Finally, we demonstrate the case-based classification of the Local Authorities' property by the legal theory and case law, based on the necessity criterion, either in property receptive of enforcement or not.

Key words:

Enforcement, local authorities, property, seizure, public interest.

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1^ο Εισαγωγή	11
1.1 <i>Αντικείμενο και στόχοι της εργασίας</i>	11
1.2 <i>Διάρθρωση της εργασίας</i>	12
Κεφάλαιο 2^ο Οι Ο.Τ.Α. και τα σχετικά με την αναγκαστική εκτέλεση συνταγματικά δικαιώματα.	14
2.1 <i>Αναγκαστική εκτέλεση και δικαίωμα ιδιοκτησίας – Οι Ο.Τ.Α. ως φορείς της συνταγματικής προστασίας του αρ.17 Σ.</i>	14
2.2 <i>Η αναγκαστική εκτέλεση ως μορφή της έννομης προστασίας του αρ. 20 παρ.1 Σ</i>	17
2.3 <i>Η αρχή της αναλογικότητας και η απαγόρευση κατάχρησης κατά άρθρο 25 παρ.3 Σ στην αναγκαστική εκτέλεση</i>	19
Κεφάλαιο 3^ο Το προϊσχύσαν νομικό πλαίσιο της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α.	22
3.1 <i>Οι νομοθετικές ρυθμίσεις προ της αναθεώρησης του Συντάγματος του 2001: Τα αρ.19 Ν.1715/1951 και αρ.8 Ν.2097/1952.</i>	22
3.2 <i>Η επίδραση του αρ.6 Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ν.δ.53/1974), του αρ.1 του 1^ο Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ν.δ.53/1974) και του αρ.2 παρ.3 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (Ν.2462/1997) στη μεταστροφή της σχετικής εθνικής νομολογίας.</i>	25
Κεφάλαιο 4^ο Το ισχύον νομικό πλαίσιο για την αναγκαστική εκτέλεση κατά ΟΤΑ.	31
4.1 <i>Το ισχύον νομικό πλαίσιο μετά τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001.</i>	31
4.2 <i>Η μεταστροφή της νομολογίας του Αρείου Πάγου: Η υπ'αρ. 21/2001 απόφαση της Ολομέλειας.</i>	35
Κεφάλαιο 5^ο Συγκριτικό δίκαιο.	38
5.1 <i>Το νομοθετικό πλαίσιο</i>	38

5.1.1	Γαλλία	38
5.1.2	Γερμανία	39
5.1.3	Αυστρία.....	40
5.2	<i>Η περιουσία ως αντικείμενο εκτέλεσης</i>	41
5.2.1	Γαλλία	41
5.2.2	Γερμανία	42
5.2.3	Αυστρία.....	43
5.3	<i>Η δωσιδικία στις δίκες περί την εκτέλεση</i>	43
5.3.1	Γαλλία	43
5.2.2	Γερμανία	44
Κεφάλαιο 6^ο Τα δικονομικά ζητήματα της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α.		45
6.1	<i>Η έννοια της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά το Ν.3068/2002.</i>	45
6.2	<i>Ο επισπεύδων την εκτέλεση δανειστής</i>	46
6.3	<i>Ο.Τ.Α. ως καθού η εκτέλεση οφειλέτης</i>	47
6.4	<i>Ο εκτελεστός τίτλος κατά Ο.Τ.Α.</i>	48
6.4.1	Τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις	48
6.4.2	Οι προσωρινά εκτελεστές δικαστικές αποφάσεις	51
6.4.3	Οι διαταγές πληρωμής	51
6.4.4	Τα συμβολαιογραφικά έγγραφα	58
6.5	<i>Προϋποθέσεις έναρξης της εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α.</i>	59
6.6	<i>Εξαιρέσεις από τον κανόνα της αναγκαστικής εκτέλεσης - αρ.909 Κ.Πολ.Δ. και αρ.41 Ν.2065/1992</i>	61
6.7	<i>Η δικαιοδοσία στις δίκες αναγκαστικής εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α.- το κενό του αρ.199 Ν.2717/1999</i>	64
Κεφάλαιο 7^ο Το αντικείμενο της εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α. - Περιπτώσιολογία ...		66
7.1	<i>Η άποψη της θεωρίας</i>	66
7.1.1	Ενσώματα αντικείμενα	68
7.1.2	Πόροι.....	70

7.1.3	Δημοτικά και κοινοτικά νομικά πρόσωπα και επιχειρήσεις.....	74
7.1.4	Η έννοια του δημοσίου συμφέροντος ως κριτήριο περιορισμού του δικαιώματος αναγκαστικής εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α. κατά τη θεωρία.....	75
7.2	Η άποψη της νομολογίας.....	78
7.2.1	Ενσώματα αντικείμενα	78
7.2.2	Πόροι.....	81
Κεφάλαιο 8^ο Συμπερασματικά.....		86
Κεφάλαιο 9^ο Βιβλιογραφία		89
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ.....		93
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ		100

Κεφάλαιο 1^ο Εισαγωγή

1.1 Αντικείμενο και στόχοι της εργασίας

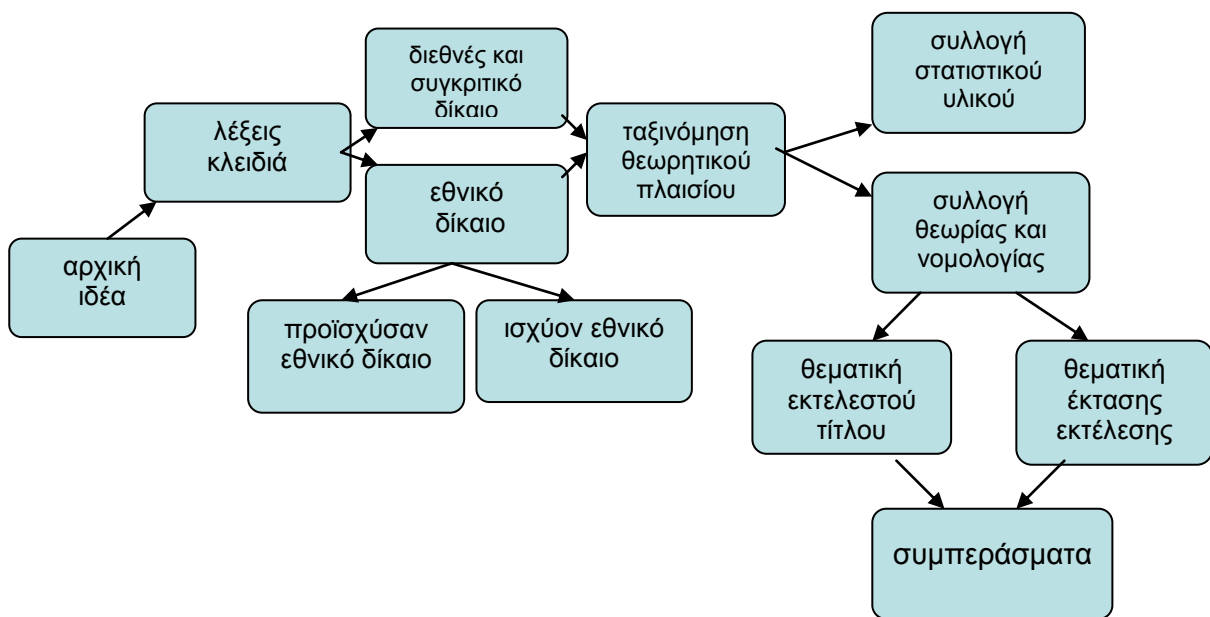
Όπως ο Ηρόδοτος αναφέρει, όταν ο Πέρσης βασιλιάς Καμβύσης ζήτησε από τους δικαστές του να αποφανθούν αν δικαιούται να νυμφευθεί την αδελφή του, αυτοί παραδέχθηκαν μεν ότι ο νόμος δεν επιτρέπει στον αδελφό να πάρει ως γυναίκα την αδελφή του, ωστόσο ισχύει και ένας άλλος νόμος, που επιτρέπει στο βασιλέα των Περσών να κάνει ό,τι θέλει¹! Από το ανωτέρω πνεύμα φαίνεται να διαπνέονταν, προ της συνταγματικής αναθεώρησης του 2001, το νομικό πλαίσιο για την ικανοποίηση των απαιτήσεων κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., ανάγοντας το συμφέρον του Δημοσίου και συνακόλουθα των Ο.Τ.Α. σε απαραβίαστο δημόσιο συμφέρον.

Αντικείμενο της παρούσης εργασίας λοιπόν, κατ'ακολουθίαν της ανωτέρω διαπίστωσης, θα αποτελέσει η ανάλυση του ισχύοντος νομικού πλαισίου αναφορικά με την αναγκαστική εκτέλεση κατά των Ο.Τ.Α. Με δεδομένο το απαγορευτικό προϋσχύσαν -μέχρι το 2001- νομικό πλαίσιο, καθίσταται ιδιαίτερα ενδιαφέρον να εξετάσουμε την αλληλεπίδραση των διεθνών κανόνων που συνετέλεσαν στην μεταστροφή του εθνικού μας δικαίου. Οι διατάξεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα οδήγησαν, μεταξύ άλλων και προς διασφάλιση του δικαιώματος έννομης προστασίας, στην προσθήκη ρητής διάταξης στο Σύνταγμα του 2001 αναφορικά με το επιτρεπτό της εκτέλεσης. Θα αναλύσουμε λοιπόν, τα ζητήματα που τίθενται από τα αρ.94 και 95 του ισχύοντος Συντάγματος, καθώς επίσης και τα περαιτέρω ζητήματα και τις προϋποθέσεις για την εκτέλεση που τίθενται από τον -

¹ «...δεύτερα δέ ἐξεργάσατο τὴν ἀδελφεὴν ἔσπομένην οἱ ἐς Αἴγυπτον, τῇ καὶ συνοικέε καὶ ἦν οἱ ἅπ' ἀμφοτέρων ἀδελφεή. ἔγημε δὲ αὐτὴν ᾧδε· οὐδαμῶς γὰρ ἐώθεσαν πρότερον τῆσι ἀδελφεῆσι συνοικέειν Πέρσαι. ἠράσθη μίης τῶν ἀδελφεῶν Καμβύσης, καὶ ἔπειτα βουλόμενος αὐτὴν γῆμαι, ὅτι οὐκ ἐωθότα ἐπενόεε ποιήσειν, εἶρετο καλέσας τοὺς βασιληῖους δικαστὰς εἴ τις ἐστὶ κελεύων νόμος τὸν βουλόμενον ἀδελφεῆ συνοικέειν. οἱ δὲ βασιλῆμοι δικασταὶ κεκριμένοι ἄνδρες γίνονται Περσέων, ἐς οὗ ἄποθάνωσι ἢ σφι παρευρεθῆ τι ἄδικον, μέχρι τούτου· οὗτοι δὲ τοῖσι πέρσῃσι δίκας δικάζουσι καὶ ἐξηγηταὶ τῶν πατριῶν θεσμῶν γίνονται, καὶ πάντα ἐς τούτους ἀνακέεται. εἰρομένοι ἂν τοῦ Καμβύσεω, ὑπεκρίνοντο αὐτῷ οὗτοι καὶ δίκαια καὶ ἀσφαλέα, φάμενοι νόμον οὐδένα ἐξευρίσκειν ὃς κελεύει ἀδελφεῆ συνοικέειν ἀδελφεόν, ἄλλον μέντοι ἐξευρηκέναί νόμον, τῷ βασιλεύοντι Περσέων ἐξεῖναι ποιέειν τὸ ἂν βούληται. οὕτω οὕτε τὸν νόμον ἔλυσαν δείσαντες Καμβύσεα, ἥα τε μὴ αὐτοὶ ἀπόλωνται τὸν νόμον περιστέλλοντες, παρεξεῦρον ἄλλον νόμον σύμμαχον τῷ θέλοντι γαμέειν ἀδελφεάς. τότε μὲν δὴ ὁ Καμβύσης ἔγημε τὴν ἐρωμένην, μετὰ μέντοι οὐ πολλὸν χρόνον ἔσχε ἄλλην ἀδελφεήν...» Ηρόδοτου Ιστορία, Βιβλίο Γ', κεφ.31.

εκτελεστικό του αρ.94 του Συντάγματος- Ν.3068/2002. Θα κάνουμε μνεία σε αντίστοιχες προβλέψεις που υπάρχουν στο γερμανικό, γαλλικό και αυστριακό δίκαιο, και περαιτέρω θα εξετάσουμε, τη διαδικασία και τους περιορισμούς που τίθενται στην εκτέλεση κατά των Ο.Τ.Α., με έμφαση στη διαταγή πληρωμής που απασχόλησε την πρόσφατη νομολογία, καθώς επίσης και την διάκριση της περιουσίας των Ο.Τ.Α. σε ιδιωτική και δημόσια περιουσία, για την εντέλει κατάταξή της με βάση το κριτήριο της αναγκαιότητας (που θα αναλύσουμε παρακάτω) σε δεκτική εκτέλεσης ή μη.

[Σχήμα 1] Σχηματική απεικόνιση έρευνας

1.2 Διάρθρωση της εργασίας

Η παρούσα εργασία θα αναπτυχθεί σε οκτώ συνολικά κεφάλαια. Η διάρθρωση της εργασίας είναι η εξής:

Στο **Κεφάλαιο 2**, αναλύονται τα σχετικά με την αναγκαστική εκτέλεση συνταγματικά δικαιώματα και οι Ο.Τ.Α. ως φορείς των δικαιωμάτων αυτών.

Στο **Κεφάλαιο 3** τίθεται το προϊσχύσαν νομικό πλαίσιο της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α. και συγκεκριμένα τα αρ.19 Ν.1715/1951 και αρ.8 Ν.2097/1952 προκειμένου στη συνέχεια να αναλύσουμε την επίδραση του αρ.1 του

1ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α. (ν.δ.53/1974) και του αρ.2 παρ.3 του ΔΣΑΠΔ (Ν.2462/1997) στη μεταστροφή της σχετικής εθνικής νομολογίας.

Στο **Κεφάλαιο 4** γίνεται ανάλυση του ισχύοντος νομικού πλαισίου για την αναγκαστική εκτέλεση κατά Ο.Τ.Α. μετά την αναθεώρηση του 2001.

Στο **Κεφάλαιο 5** παρατίθεται συγκριτικό δίκαιο από την Γαλλία, τη Γερμανία και την Αυστρία αναφορικά με το επιτρεπτό ή μη της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά των Ο.Τ.Α., το αντικείμενο της εκτέλεσης και τη δωσιδικία των δικών περί την εκτέλεση.

Στο **Κεφάλαιο 6** τίθενται τα επιμέρους δικονομικά ζητήματα της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α., επικεντρωνόμενοι στην έννοια της εκτέλεσης κατά το Ν.3068/2002, στον επισπεύδοντα την εκτέλεση δανειστή, στον Ο.Τ.Α. ως καθού η εκτέλεση οφειλέτη, στον εκτελεστό τίτλο κατά των Ο.Τ.Α., στις προϋποθέσεις έναρξης της εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α., στις εξαιρέσεις από τον κανόνα της αναγκαστικής εκτέλεσης και στη δικαιοδοσία στις δίκες αναγκαστικής εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α.

Στο **Κεφάλαιο 7** αναλύεται το αντικείμενο της εκτέλεσης με βάση τη θεωρία και παρατίθεται περιπτωσιολογικά η σχετική νομολογία.

Στο **Κεφάλαιο 8** τίθενται τα τελικά συμπεράσματα και γίνεται κριτική αξιολόγηση της παρούσης έρευνας με αναφορά στα προβλήματα που αντιμετωπίστηκαν και γίνεται πρόταση για νέες έρευνες.

Στο **Κεφάλαιο 9** παρατίθεται η βιβλιογραφική επισκόπηση που χρησιμοποιήθηκε για την πραγμάτωση της έρευνας, ενώ στο τέλος τις έρευνες παρατίθεται Παράρτημα Νομολογίας και Παράρτημα Στατιστικών.

Κεφάλαιο 2^ο Οι Ο.Τ.Α. και τα σχετικά με την αναγκαστική εκτέλεση συνταγματικά δικαιώματα.

2.1 Αναγκαστική εκτέλεση και δικαίωμα ιδιοκτησίας – Οι Ο.Τ.Α. ως φορείς της συνταγματικής προστασίας του αρ.17 Σ.

Η ιδιοκτησία, ως ατομικό αμυντικό δικαίωμα έχει απόλυτη ενέργεια και στρέφεται *erga omnes*. Στρέφεται, λοιπόν, κατ'αρχήν, κατά του κράτους και των άλλων φορέων δημόσιας εξουσίας, ενώ παράλληλα στρέφεται και κατά των ιδιωτών κατά το αρ.25 παρ.1 εδ.γ' Σ. Φορέας του δικαιώματος της ιδιοκτησίας κατ'άρθρο 17 Σ, μπορεί να είναι -εφόσον το Σύνταγμα δεν διακρίνει σχετικά- ο «καθένας», δηλ. Έλληνας ή αλλοδαπός, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, ωστόσο, δεν μπορεί να θεωρηθεί φορέας αυτού του δικαιώματος το ίδιο το *strict sensu* Δημόσιο, ενώ ερίζεται, τόσο στη νομολογία όσο και στη θεωρία, το ζήτημα αν μπορούν να είναι φορείς του δικαιώματος της ιδιοκτησίας- και αν ναι σε ποια έκταση, τα Ν.Π.Δ.Δ. και οι Ο.Τ.Α.

Η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας αποφαινεται κατ'αρχάς αρνητικά, σε σχέση τουλάχιστον με τη δημόσια περιουσία, με το σκεπτικό ότι ο νομοθέτης, ιδρύοντας Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α. είναι ελεύθερος να προβαίνει στην αναδιοργάνωσή τους ή στην αναρρύθμιση των πόρων τους και της περιουσίας τους. Αυτή έχει αναγνωρισθεί όχι με την έννοια της ατομικής ιδιοκτησίας, αλλά για την εξυπηρέτηση των σκοπών για τους οποίους συστάθηκαν τα εν λόγω νομικά πρόσωπα και συνεπώς δεν φαίνεται, εν πρώτοις, να καλύπτονται και αυτά από την προστασία του αρ.17 Σ². Ειδικότερα, στην απόφαση 283/1995 της Ολομέλειας του δικαστηρίου αναφέρεται ότι «ο κοινός νομοθέτης ιδρύοντας Ν.Π.Δ.Δ. είναι ελεύθερος να προβαίνει στην αναδιοργάνωσή τους ή την αναρρύθμιση των πόρων τους, με το σκοπό της προσαρμογής τους μέσα στα γενικότερα πλαίσια της κρατικής οργάνωσης προς τις συνθήκες που επικρατούν κάθε φορά. Κατά τη διαδικασία αυτή ο νομοθέτης δεν εμποδίζεται καθόλου να ρυθμίσει και τα της τύχης της περιουσίας που έχει διατεθεί στα νομικά πρόσωπα όχι με την έννοια της ατομικής ιδιοκτησίας, αλλά με το σκοπό να εξυπηρετούνται με αυτή ή με τους πόρους από αυτή οι κρατικοί σκοποί για την

² ΣτΕ (Ολομ.) 283/1995, ΕλλΔνη 1995, σελ.1416, αλλά και παλαιότερες ΣτΕ 880/1952, ΣτΕ 975/1954, ΣτΕ 2286/1967, ΣτΕ 1496/1974.

εξυπηρέτηση των οποίων έχουν συσταθεί. Συνεπώς δεν συντρέχει για τα Ν.Π.Δ.Δ. η προστασία του Σ 17, ούτε εμποδίζεται η ρύθμιση της τύχης της περιουσίας τους από άλλες συνταγματικές διατάξεις»³.

Στην προστασία λοιπόν του αρ.17 του Συντάγματος υπάγεται η ιδιωτική περιουσία των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., όχι όμως η δημόσια περιουσία τους. Αυτό που δε κάθε περίπτωση αξίζει να σημειωθεί είναι ότι δεν προστατεύεται συνταγματικά η ιδιωτική περιουσία του νομικού προσώπου του κράτους (αλλά μόνο των υπόλοιπων δημόσιων νομικών προσώπων), στο μέτρο που «δεν νοείται προστασία του κράτους έναντι του εαυτού του»⁴.

Ομοίως, και η –χρονικά προγενέστερη– νομολογία του Αρείου Πάγου, έχει αναγνωρίσει με σειρά αποφάσεων ως φορέα της συνταγματικής προστασίας τα Ν.Π.Δ.Δ. και τους Ο.Τ.Α. με πιο χαρακτηριστική την υπ'αρ. 1/1982 απόφαση της Ολομέλειας, όπου απεφάνθη ότι η συνταγματική προστασία της ιδιοκτησίας έχει «εφαρμογήν και εις ην περίπτωσιν αφαιρείται η χρήσις και εκμετάλλεσις πράγματος ανήκοντος εις την ιδιωτικήν κτήσιν νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, υπέρ άλλου νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου».⁵

Διάφορες απόψεις όμως, εκτός από τη νομολογία, υποστηρίζονται και στη θεωρία. Ο Βροντάκης αναφέρει ως σκοπό και λειτουργικό προορισμό των ατομικών δικαιωμάτων την προστασία της ανθρώπινης ελευθερίας και αξιοπρέπειας, καταλήγοντας ότι «εξ αυτού του λόγου τα Ν.Π.Δ.Δ. δεν δύναται να είναι υποκείμενα τοιούτων δικαιωμάτων, παρά μόνον όταν η σύστασις και η δράσις των αποτελούν εκδήλωση συνταγματικώς προστατευόμενης ελευθερίας των φυσικών προσώπων». Υποστηρίζει λοιπόν ότι μόνο κατ'εξάιρεση προστατεύεται συνταγματικά η ιδιοκτησία ορισμένων νομικών προσώπων, λόγω της ιδιαίτερης λειτουργίας τους, όπως τα Πανεπιστήμια, ως προϋπόθεση της άσκησης της ακαδημαϊκής ελευθερίας και στην περίπτωση των Ο.Τ.Α. λόγω της συνταγματικής τους εγγύησης. Η

³ Η απόφαση 1760/2000 του Εφετείου Θεσσαλονίκης επεκτείνει τη θέση αυτή και στα «νομικά πρόσωπα που συνιστώνται από το κράτος με τη μορφή ιδιωτικού δικαίου για την εξυπηρέτηση ειδικού κρατικού σκοπού ή για την άσκηση συγκεκριμένης δημόσιας υπηρεσίας, καθόσον και τα νομικά αυτά πρόσωπα ασκούν λειτουργική αρμοδιότητα της δημόσιας, τελούν υπό την εξάρτηση και εποπτεία του κράτους και, ανεξαρτήτως του νομικού χαρακτηρισμού τους ως ιδιωτικού δικαίου, αποτελούν, όπως τα Ν.Π.Δ.Δ., δημόσια νομικά πρόσωπα».

⁴ Π.Δαγτόγλου, *Συνταγματικό δίκαιο. Ατομικά δικαιώματα*, τόμ. Α', Αθήνα- Κομοτηνή 1991, σ.927επ.

⁵ ΑΠ (Ολομ.) 1/1982, ΑΠ (Ολομ.) 2/1982 ΝοΒ 1982, σ.1240, Εφ.Αθ.9407/1987.

προστασία τους δηλαδή δεν προκύπτει από τη συνταγματική διάταξη του άρθρου 17, αλλά απορρέει από τη συνταγματική κατοχύρωση της αντίστοιχης θεσμικής εγγύησης. Αντίθετα οι κοινωνικοασφαλιστικοί φορείς δεν μπορούν να έχουν ατομική ιδιοκτησία αφού δεν αποτελούν φορείς άσκησης ελευθερίας, αλλά εκπλήρωσης μιας συνταγματικής επιταγής»⁶. Κατά τον Δαγτόγλου, δεν νοείται συνταγματική προστασία της δημόσιας περιουσίας των Ν.Π.Δ.Δ., και συνεπώς των Ο.Τ.Α., ενώ αντίθετα αυτά απολαμβάνουν την προστασία του αρ.17 Σ όσον αφορά γενικά την ιδιωτική τους περιουσία⁷. Ο Τάχος συνεχίζοντας, διακρίνει την ιδιωτική περιουσία των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., και ορίζει ότι την αποτελούν όσα πράγματα εξυπηρετούν έμμεσα τους σκοπούς ενός Ν.Π.Δ.Δ. ή Ο.Τ.Α. με το να του προσπορίζουν οικονομικά οφέλη⁸.

Κατά το Χρυσόγono και τον Τάχο, κατ'ακολουθίαν της ανωτέρω διακρίσεως που υπογράμμισε ο Βροντάκης, δεν προστατεύεται γενικά η ιδιωτική ιδιοκτησία όλων αδιακρίτως των Ν.Π.Δ.Δ.⁹, αλλά κυρίως εκείνων για τα οποία υφίσταται συνταγματική κατοχύρωση θεσμικής εγγύησης, όπως οι Ο.Τ.Α. (αρ.102 παρ.1, 2 και 5 Σ)¹⁰ και τα ΑΕΙ (αρ.16 παρ.5 Σ), καθώς και η ιδιοκτησία των φορέων κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας¹¹ και υπό ερμηνευτική επιφύλαξη, η ιδιοκτησία της Εκκλησίας της Ελλάδος¹². Επίσης, κατά μείζονα λόγο αμιγώς φορείς του δικαιώματος της ιδιοκτησίας είναι τα Ν.Π.Ι.Δ. τα οποία ανήκουν καθ'ολοκληρίαν στο Δημόσιο ή σε Ν.Π.Δ.Δ., έστω κι αν αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος¹³.

⁶ Μ.Βροντάκης, *Το ζήτημα της συνταγματικής προστασίας της ιδιοκτησίας των δημόσιων νομικών προσώπων*, σε: Τιμ. Τόμος ΣτΕ 1929-1979, σελ. 397, 477 επ.

⁷ Π.Δαγτόγλου, *Ατομικά Δικαιώματα*, Τόμος Β', εκδόσεις Αντ.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005, σ.1040-1041.

⁸ Α.Τάχος, *Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2000, σ.777 επ.

⁹ Για την ιδιωτική περιουσία των Ν.Π.Δ.Δ. γενικά ΑΠ 539/1957 ΝοΒ, 1958, 222, Γν.Εισ.ΑΠ 15/1963, ΝοΒ, 1964, 570, ΑΠ 168/1967, ΝοΒ, 1967, 884, 450/1971, ΠΧρ.1971, 844

¹⁰ ΣτΕ 294, 2131, 2940/1975, 3611, 4050/1976, 1316/1979 και ΑΠ 464/1985, ΝοΒ 1985, 411, ΑΠ 896/1985, ΝοΒ, 1985, 1394.

¹¹ Η στέρησή της θα συνεπαγόταν ματαίωση ή δυσχέραση του ανατεθειμένου σ'αυτούς έργο και άρα έμμεσα, της υλοποίησης των επιταγών των αρ.21 και 22 παρ.4 Σ. Κ.Χρυσόγονος, *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2002, σ.355.

¹² Α.Τάχος, *Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2000, σ.777

¹³ Και συνεπώς αντίθετη στο αρ.17 Σ είναι η υποχρεωτική εκ του νόμου ή με διοικητική πράξη μεταβίβαση στο κράτος της κυριότητας περιουσιακών στοιχείων Ν.Π.Ι.Δ, καθόσον η επιλεκτική αυτή μεταβίβαση δικαιωμάτων κυριότητας καταστρατηγεί πέρα από το αρ.17 Σ και τα αρ.6 παρ.1 ΕΣΔΑ και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, καθόσον έτσι ματαιώνεται η προσδοκία των δανειστών του Ν.Π.Ι.Δ. να ικανοποιηθούν με αναγκαστική εκτέλεση στα ακίνητα αυτά,

Υπεισέρχεται λοιπόν μια διάκριση μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής περιουσίας των Ν.Π.Δ.Δ. και συνεπώς των Ο.Τ.Α., σύμφωνα με την οποία στη δημόσια περιουσία ή κτήση τους ανήκουν τα πράγματα που εξυπηρετούν αυτούσια κάποιο δημόσιο σκοπό, υπόκεινται σε ειδικό καθεστώς δημοσίου δικαίου και εξαιρούνται από τις συναλλαγές, ενώ στην ιδιωτική περιουσία τους ανήκουν πράγματα που δεν εξυπηρετούν άμεσα κάποιο δημόσιο σκοπό παρά μόνον έμμεσα την οικονομική τους εκμετάλλευση¹⁴. Η διάκριση αυτή, αν και γενικά αποδεκτή, παρουσιάζει συχνά προβλήματα καθόσον τα όρια μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας περιουσίας εμφανίζονται πολλές φορές συγκεχυμένα, και να παράγει έννομες συνέπειες σε σημαντικά ζητήματα, όπως αυτό της δικαιοδοσίας και της αναγκαστικής εκτέλεσης όπως θα δούμε παρακάτω¹⁵.

2.2 Η αναγκαστική εκτέλεση ως μορφή της έννομης προστασίας του αρ. 20 παρ.1 Σ

Η αναγκαστική εκτέλεση, γίνεται σήμερα αντιληπτή ως μια από τις τρεις μορφές παροχής έννομης προστασίας και γνωρίζει συνταγματική κατοχύρωση στο αρ.20 Σ. Ως αναγκαστική εκτέλεση νοείται «η με τη συνδρομή των κρατικών οργάνων αναγκαστική πραγμάτωση της ενσαρκούμενης σε εκτελεστό τίτλο ουσιαστικής αξίωσης»¹⁶. Στο ελληνικό δίκαιο, η αξίωση εκτελέσεως του επισπεύδοντος δανειστή ανήκει στον πυρήνα του αρ.20 Σ και εκλαμβάνεται ως ατομικό δικονομικό δικαίωμα, το οποίο εγγυάται την παροχή έννομης προστασίας με τη μορφή της αναγκαστικής εκτέλεσης¹⁷. Η έννοια της παροχής εννόμου προστασίας παράλληλα αποτελεί θεμελιώδη αρχή, μια θεσμική επιταγή εις όφελος όλων των φορέων μιας έννομης τάξης, της δικαιοσύνης, της διοίκησης, των ιδιωτών¹⁸.

Έτσι, η ικανοποίηση της συνταγματικά κατοχυρωμένης αξιώσεως αναγκαστικής εκτέλεσης του επισπεύδοντος δανειστή, προϋποθέτει κατ'ανάγκη την

Κ.Χρυσόγονος, *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002, σ.356.

¹⁴ Α.Καϊδατζής, *Ιδιοκτησιακά δικαιώματα των δημοσίων νομικών προσώπων: τρεις ερμηνευτικές εκδόσεις για τη συνταγματική τους προστασία*, ΤοΣ, τεύχος 1/2002.

¹⁵ Σ.Σταματόπουλος, *Αναγκαστική εκτέλεση εις βάρος του ελληνικού Δημοσίου*, Αθήνα-Κομοτηνή 2000, σ.289επ.

¹⁶ Γ.Νικολόπουλος, *Αναγκαστική Εκτέλεση*, εκδόσεις Αντ.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002.

¹⁷ Π.Γέσιου-Φαλτσή, *Αναγκαστική εκτέλεση*, Γενικό μέρος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 1998, σ.61.

¹⁸ Α.Δημητρόπουλος, *Συνταγματικά Δικαιώματα Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου* III, Αθήνα, 2005.

κρατική επέμβαση στην ιδιωτική σφαίρα του οφειλέτη, και ιδίως σε δικαιώματα συνταγματικά κατοχυρωμένα¹⁹. Το κατ'εξοχήν συνταγματικό δικαίωμα στο οποίο προσκρούει η αναγκαστική εκτέλεση για την ικανοποίηση χρηματικών απαιτήσεων, είναι η ιδιοκτησία (αρ.17 Σ), καθόσον σαν μέσο εκτέλεσης χρησιμοποιείται η δέσμευση και ουσιαστικά η αναγκαστική απαλλοτρίωση των περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη. Συνεπακόλουθα, η έννομη τάξη είναι αναπόφευκτα υποχρεωμένη να προχωρεί σε σταθμίσεις και σε αμοιβαίες οριοθετήσεις αρχών ή δικαιωμάτων, που έχει καταρχήν υψώσει σε συνταγματικό επίπεδο, σχετικοποιώντας - όχι όμως και αναιρώντας - με νόμο το περιεχόμενό τους. Επειδή μάλιστα το Σύνταγμα δεν καθιερώνει ιεραρχήσεις μεταξύ των ατομικών δικαιωμάτων, η στάθμιση καταλήγει να είναι ζήτημα πραγματικό που καλείται να εκπληρώσει ο νομοθέτης κατά τη θεσμοθέτηση του δικαίου της αναγκαστικής εκτέλεσης και ο δικαστής της εκτέλεσης κατ'ερμηνείαν αυτού.

Η σύγχρονη θεωρία και νομολογία, προκειμένου οι αναγκαίες εξισορροπήσεις να επιτυγχάνονται με κριτήρια αντικειμενικά, χρησιμοποιεί ως μέτρο - κατά την κρίσιμη τομή των αξιών ή των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων που συγκρούονται - την αρχή της αναλογικότητας. Αυτό συμβαίνει, επειδή αφενός από την πλευρά του επισπεύδοντος δανειστή πρέπει να προστατευθεί το ατομικό δικονομικό δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας, με την ειδικότερη μορφή της αξίωσης εκτελέσεως (αρ.20 Σ) και, αφετέρου, από την πλευρά του οφειλέτη πρέπει να αποκρουσθούν οι ακραίες παραβιάσεις του πλέγματος των συνταγματικά κατοχυρωμένων ατομικών του δικαιωμάτων.

Σε κάθε δε περίπτωση, στο βαθμό που αναιρούν το δικαίωμα του επισπεύδοντος δανειστή για την παροχή έννομης προστασίας με τη μορφή της αναγκαστικής εκτέλεσης (του αρ.20 Σ), αδικαιολόγητοι νομοθετικοί περιορισμοί οι οποίοι ματαιώνουν την ικανοποίηση της αξιώσεως εκτέλεσης δεν μπορούν να είναι συνταγματικά ανεκτοί.

¹⁹ Π.Γέσιου-Φαλτσή, *Αναγκαστική εκτέλεση*, Γενικό μέρος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 1998, σ.62.

2.3 Η αρχή της αναλογικότητας και η απαγόρευση κατάχρησης κατά άρθρο 25 παρ.3 Σ στην αναγκαστική εκτέλεση

Η απαγόρευση υπέρβασης του μέτρου, αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα του συνόλου της ελληνικής έννομης τάξης. Κάθε ενέργεια, είτε της πολιτείας είτε των κοινωνιών του δικαίου, δεν πρέπει να υπερβαίνει το επιβαλλόμενο από τις περιστάσεις κάθε φορά μέτρο. Έτσι, πρέπει να υπάρχει κάθε στιγμή, η ενδεδειγμένη σχέση μέσου προς το σκοπό που αυτό επιδιώκει. Όταν ο επιδιωκόμενος σκοπός μπορεί να πραγματοποιηθεί και με άλλο τρόπο, λιγότερο επαχθή και δυσμενή για το άτομο, τότε πρέπει να ακολουθείται αυτός ο «οικονομικότερος-ηπιότερος» τρόπος. Κατά τον Μάνεση, οι περιορισμοί των συνταγματικών δικαιωμάτων πρέπει να έχουν αντικειμενικό και απρόσωπο χαρακτήρα και ιδίως να μην εισάγουν διακρίσεις που θα αντέβαιναν στη συνταγματική αρχή της ισότητας, «να ανταποκρίνονται (οι περιορισμοί) προς το σκοπό, για τον οποίο θεσπίζονται, και να μη υπερβαίνουν το εκάστοτε απαραίτητο μέτρο, δηλαδή να είναι αναγκαίοι και πρόσφοροι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος, που δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί με ηπιότερα μέσα»²⁰. Η νομολογία του ΣτΕ υπογραμμίζει αντιστοίχως ότι «οι εκ μέρους του νομοθέτη και της διοικήσεως επιβαλλόμενοι περιορισμοί εις την άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων να είναι μόνον αναγκαίοι και να συνάπτονται προς τον υπό του νόμου επιδιωκόμενον σκοπόν»²¹.

Επιπλέον, η συνταγματική αναθεώρηση του 2001 πρόβλεψε στη ρύθμιση του αρ.25 παρ.1 Σ, ότι «τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους τελούν υπό την εγγύηση του κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας». Βεβαίως, για την αρχή της αναλογικότητας έχουν διατυπωθεί και σφοδρές αντιρρήσεις, με την έννοια ότι η αναλογικότητα είναι θέμα που (πρέπει να) εξέρχεται των ορίων της συνταγματικής ρυθμίσεως. Μάλιστα

²⁰ Α.Μάνεσης, *Συνταγματικά Δικαιώματα Ατομικές ελευθερίες*, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1982, σ.76-77

²¹ ΣτΕ 2112/1984, ΤοΣ 1985, σ.63 επ.

επισημαίνεται από τον Μητσόπουλο ότι, η αρχή της αναλογικότητας ως ερμηνευτική αρχή ταυτίζεται ουσιαστικά προς την τελολογική φάση της ερμηνείας του δικαίου²². Όπως χαρακτηριστικά ο Σταματόπουλος αναφέρει, η έννοια της αναλογικότητας με την τριαδική της εκδήλωση αποτελεί μερικότερη φάση, με την έννοια ότι περικλείεται στην τελολογική ερμηνεία του δικαίου, που προσδιορίζεται από τις θετικές διατάξεις του δικαίου και των συνταγματικών πλαισίων αυτού. Η διείσδυση της αρχής της αναλογικότητας στο χώρο του αστικού δικονομικού δικαίου μπορεί, λοιπόν, να οδηγήσει σε υπέρβαση των τελολογικώς επιτρεπομένων ορίων, τα οποία προσδιορίζονται από τις σχετικές διατάξεις του Κ.Πολ.Δ.²³

Σε κάθε περίπτωση όμως, η έννοια της αναλογικότητας έχει, κατόπιν και της αναθεώρησης του Σ του 2001, αναχθεί σε συνταγματική αρχή, έτσι ώστε ο σχετικός συνταγματικός κανόνας του αρ.25 παρ.1 εδάφ.δ' να έχει μια ιδιαίζουσα ερμηνευτική βαρύτητα²⁴. Πρέπει ακόμα να σημειωθεί, ότι το Δ.Ε.Ε. (πρώην Δ.Ε.Κ.) ήδη από το 1970 έχει αναγνωρίσει την αρχή της αναλογικότητας ως αρχή του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου²⁵, ενώ το Ε.Δ.Δ.Α.²⁶ την θεωρεί ως εγγενή στο συνολικό σύστημα της Ε.Σ.Δ.Α.

Συνεπεία όλων των ανωτέρω και με δεδομένο λοιπόν ότι, ο χώρος της αναγκαστικής εκτέλεσης είναι το κατεξοχήν πεδίο σύγκρουσης των ατομικών δικαιωμάτων δανειστή και οφειλέτη, λόγω της έντονης επέμβασης στα δικαιώματα του δευτέρου, ο βαθμός της έντασης με την οποία γίνεται η επέμβαση, κρίνεται με την αρχή της αναλογικότητας²⁷. Στην ελληνική θεωρία και νομολογία, εκτός από την αρχή της αναλογικότητας, εφαρμόζεται σε σχετικές περιπτώσεις και η γενική ρήτρα απαγόρευσης της καταχρηστικής συμπεριφοράς με διαφοροποίηση της θεμελίωσης βάσει των αρ.281 Α.Κ., αρ.116 Κ.Πολ.Δ. και αρ.25 παρ.3 Σ.

²² Γ.Μητσόπουλος, «Τριτενέργεια» και «αναλογικότητα» ως διατάξεις του αναθεωρηθέντος Συντάγματος, Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών, 2001, τόμος 76ος, Συνεδρία της 7ης Ιουνίου 2001, σ.112 επ.

²³ Σ.Σταματόπουλος, *Αρχές (όρια και μέτρο) των ασφαλιστικών μέτρων στην πράξη*, Δ Ιούνιος-Ιούλιος 2003.

²⁴ ΑΠ (Ολομ) 14, 15/2001 Δ 33 [2002], σελ.508 επ., με παρατηρήσεις Ε.Μπέη.

²⁵ ΔΕΚ 11/70, Internationale Handelsgesellschaft, Συλλ. 1970, 1125. Επίσης, ΔΕΚ 118/75 (Watson και Belmann) Συλλ. 1976, 1185/1198. ΔΕΚ 122/78 (Buitoni), Συλλ. 1979, σ.677.

²⁶ W.Peukert σε Frowein Peukert, Die Europäische Menschenrechtskonvention Kommentar, 1986, σελ.271. ΕΔΔΑ της 23.9.1982, Judgments and Decisions, 52, 24, υπόθεση Sporrang and Lonroth.

²⁷ Υποστηρίζεται ωστόσο και η αντίθετη άποψη ότι η αρχή της αναλογικότητας δεν έχει θέση στην αναγκαστική εκτέλεση, αφού αυτή αφορώντας σχέση δανειστή-οφειλέτη, δεν μπορεί να κριθεί με μέτρο τις σχέσεις πολίτη - φορέα δημόσιας εξουσίας.

Στο πλαίσιο λοιπόν της αναγκαστικής εκτέλεσης και δη κατά Δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α. συχνά ανακύπτει ζήτημα δυσαναλογίας μέσου και επιδιωκόμενου σκοπού, καθόσον υπεισέρχεται πέραν των ανωτέρω και η έννοια του δημοσίου συμφέροντος. Κατά το ΧρυσόγONO²⁸ λοιπόν, η αρχή του επιτρεπτού της αναγκαστικής εκτέλεσης της ιδιωτικής (μόνο) περιουσίας του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., (η οποία θα αναλυθεί στη συνέχεια) αποκλείοντας την εκτέλεση σε βάρος της δημόσιας περιουσίας των ανωτέρω, συναχθείσα από σειρά διατάξεων της κοινής νομοθεσίας, συνιστά δραστικό περιορισμό του συνταγματικού δικαιώματος εκτέλεσης κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α, αφού είναι προφανές ότι το μεγαλύτερο μέρος, αν μη το σύνολο, της περιουσίας τους θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι είναι αφιερωμένο στην εξυπηρέτηση δημόσιων σκοπών. Με το σκεπτικό αυτό, θα ήταν δυνατό έτσι να οδηγηθούμε στην πρακτική αχρήστευση του δικαιώματος, κατά παράβαση των «περιορισμών των περιορισμών» των συνταγματικών δικαιωμάτων και ιδίως της αρχής της προστασίας του πυρήνα του δικαιώματος²⁹, αλλά και της - ρητά κατοχυρωμένης στο αρ.25 παρ.1 εδ.δ' Σ - αρχής της αναλογικότητας³⁰. Συνεπώς, η οριοθέτηση μεταξύ περιουσίας δεκτικής εκτέλεσης και μη, δεν μπορεί να μένει αποκλειστικά προσδεδεμένη στην παραδοσιακή - και ως ένα σημείο ασαφή ή αδιευκρίνιστη - διάκριση μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής περιουσίας του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α.³¹ (η ανάλυση της οποίας θα ακολουθήσει). Αντίθετα, πρέπει να λαμβάνονται εκάστοτε υπόψη, οι «περιορισμοί των περιορισμών» ώστε το δικαίωμα αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. να είναι πρακτικά αποτελεσματικό³², αλλά παράλληλα να μη θίγεται υπέρμετρα η δυνατότητα εκπλήρωσης των συνταγματικών αποστολών τους.

²⁸ Κ.ΧρυσόγONO, *Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002*, Δ, Τόμος 2004, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2004, σ.5

²⁹ Δ.Τσάτσος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, τόμος Γ', εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1988, σ.248 επ., Κ.ΧρυσόγONO, *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002, σ.95 επ.

³⁰ Β.Σκουρή, *Η συνταγματική αρχή της αναλογικότητας*, ΕλλΔνη 1987, σ.773 επ., Φορτσάκης Θεόδωρος, *Η προδήλως εσφαλμένη εκτίμηση και η αρχή της στάθμισης κόστους - οφέλους*, ΝοΒ 1987, σ.1319 επ.

³¹ Γ.Κασιμάτης, *Τα συνταγματικά όρια της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του ελληνικού Δημοσίου*, Δ 2003, σ.1084 επ.

³² Ε.Κρουσταλάκης Ε, *Σκέψεις για την αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος του Δημοσίου*, Δ 2003, σ.1097.

Κεφάλαιο 3^ο Το προϊσχύσαν νομικό πλαίσιο της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α.

3.1 Οι νομοθετικές ρυθμίσεις προ της αναθεώρησης του Συντάγματος του 2001: Τα αρ.19 Ν.1715/1951 και αρ.8 Ν.2097/1952.

Το ζήτημα κατά πόσον είναι επιτρεπτή η αναγκαστική εκτέλεση κατά του Δημοσίου, και συνεκδοχικά κατά των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α, αντιμετωπίστηκε νομοθετικά για πρώτη φορά το 1952, οπότε με το αρ.8 του Ν.2097/1952 *«Περί ρυθμίσεως ειδικών τινών περιπτώσεων εφαρμογής του νόμου περί εισπράξεως δημοσίων εσόδων και άλλων τινών διατάξεων»*, απαγορεύτηκε ρητά η εκτέλεση κατά του Δημοσίου για την ικανοποίηση χρηματικών απαιτήσεων. Ορίσθηκε περαιτέρω ότι *«κατά του δημοσίου δεν συγχωρείται εκτελέσεις δικαστικών αποφάσεων (πολιτικών ή ποινικών δικαστηρίων ή Συμβουλίου Επικρατείας ή Ελεγκτικού Συνεδρίου) επιδικαζουσών χρηματικής οφειλίας ή δικαστικήν δαπάνην εις βάρος αυτού, και εν γένει παντός εκτελεστικού δικαιογράφου αναγνωριστικού τοιούτων οφειλών»*. Να σημειωθεί ότι η εισηγητική έκθεση του Ν.2097/1952 δικαιολογούσε την τότε απαγόρευση εκτέλεσης κατά του Δημοσίου, με το επιχείρημα ότι *«...δεν πρέπει οι πόροι τούτου να διαταράσσονται δια κατασχέσεων της περιουσίας του...»*, ενώ, συγχρόνως, σημειωνόταν ότι, η κοινοποίηση επιταγής προς εκτέλεση κατ'αυτού *«δεν είναι αναγκαία, καθότι δημιουργεί σοβαρά έξοδα»*. Κατά τον τρόπο αυτό, η ανωτέρω εισηγητική έκθεση υπαινισσόταν, προφανώς, συγκεκριμένους λόγους δημοσίου συμφέροντος, οι οποίοι δικαιολογούσαν τον περιορισμό του μετέπειτα κατ'αρ. 20 Σ 1975/1986/2001/2008 δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας.

Παρά το γεγονός, ωστόσο, ότι ήτο εξαιρετικά αμφίβολο εάν οι ανωτέρω λόγοι δημοσίου συμφέροντος κρίνονταν επαρκείς για να δικαιολογήσουν παρόμοιους περιορισμούς της ατομικής ελευθερίας, πολύ δε περισσότερο να θεωρηθούν ως σύμφωνοι με την αρχή της αναλογικότητας, η νομολογία των δικαστηρίων³³ υπήρξε σταθερή ως προς την εφαρμογή της επίμαχης νομοθετικής διάταξης, την οποία επί μακρόν έκρινε ως συνταγματική και νόμιμη.

³³ Βλ. ενδεικτικά ΑΠ 1079/1991, ΑΠ 1309/1995, ΑΠ (Ολομ.) 108/1971.

Ακολούθως, με το αρ.4 του ν.δ.31/1968 η απαγόρευση αυτή επεκτάθηκε στους Δήμους και τις Κοινότητες, *«Πάντα τα επί των πολιτικών, ποινικών και διοικητικών υποθέσεων δικονομικά προνόμια του Δημοσίου, τα αναγνωριζόμενα υπό του Κώδικος Νόμους περί Δικών του Δημοσίου και υπό ετέρων γενικών ή ειδικών διατάξεων, εφαρμόζονται αναλόγως και επί των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοικήσεως, εφ'όσον ούτοι δεν απολαύουν μέχρι τούδε ευνοϊκωτέρων και ευρύτερων προνομίων υπό της κειμένης Νομοθεσίας.»*³⁴ Παράλληλα με το αρ.19 του α.ν.1715/1951, είχε ήδη οριστεί ότι και στις υπόλοιπες περιπτώσεις όπου επιτρέπεται η αναγκαστική εκτέλεση κατά του Δημοσίου, η προθεσμία και η άσκηση αναιρέσεως από το Δημόσιο κατά τελεδίων αποφάσεων, οι οποίες εκδίδονται σε βάρος του, θα ανέστειλαν την εκτέλεση.

Έτσι, μόλις μετά την έναρξη ισχύος του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας³⁵ άρχισαν να ανακύπτουν αμφιβολίες, σχετικά με το αν έχει διατηρηθεί σε ισχύ η διάταξη του αρ.8 του Ν.2097/1952, αφού ο εισαγωγικός του νόμος και πάλι δεν προχώρησε σε ρητή κατάργηση της διάταξης αυτής³⁶. Το ζήτημα που τότε τέθηκε ήταν, μήπως το αρ.8 του Ν.2097/1952 καταργήθηκε σιωπηρά με τις διατάξεις του Εισαγωγικού Νόμου του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (αρ.1 εδ. ε' ή στ' Εισ.Ν.Κ.Πολ.Δ.³⁷), ως ρύθμιση που βρίσκεται σε αντίθεση με τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ή που αφορά θέματα τα οποία ρυθμίζονται από αυτόν, ή ακόμη με το αρ.4 Εισ.Ν.Κ.Πολ.Δ.³⁸, επειδή εισάγει ειδικούς κανόνες για ορισμένες κατηγορίες υποθέσεων. Ωστόσο, η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου στην υπ'αρ. ΑΠ 108/1971 απόφαση³⁹ αποφάνθηκε ότι είχε διατηρηθεί η ισχύς του αρ.8 Ν.2097/1952. Μάλιστα,

³⁴ Επιπλέον, η εν λόγω ρύθμιση επεκτάθηκε σταδιακά σε σειρά νομικών προσώπων του δημόσιου τομέα, όπως η ΔΕΗ (άρθρο 36 παρ. 1 του β.δ. της 28.1.1951, βλ. ΑΠ (Ολομ.) 108/1971, ΕισΑΠ 11/1992, ΜονΠρΑθ 125/1969, το ΙΚΑ (άρθρο 21 παρ. 9 του ν. 1902/1990, βλ. ΑΠ 587/1993, ΜονΠρωτΘεσ 2758/1991, ο Ο.Σ.Ε. (άρθρο 3 παρ. 8 του ν.δ. 4246/1962, άρθρο 4παρ. 1 εδ. γ' του ν.δ. 674/1970, βλ. ΑΠ 1309/1995, ΕφΑθ 6774/1977, το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων (άρθρο 4 του α.ν. της 19/20 Νοεμβρίου 1935, βλ. ΜονΠρΑθ 2311/1971, ο Οργανισμός Λιμένος Πειραιά (άρθρο 5 παρ. 1 του α.ν. 1559/1950, βλ. ΜονΠρΠειρ 1285/1993 κ.ά.

³⁵ π.δ. 503/1985

³⁶ βλ. άρθρο 51 Εισ.Ν.Κ.Πολ.Δ.

³⁷ αρ.1 εδ. ε' ή στ' Εισ.Ν.Κ.Πολ.Δ. *«Από την εισαγωγή του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας καταργούνται: ...ε) κάθε άλλη διάταξη που είναι αντίθετη σ' αυτόν και στ) κάθε διάταξη που αφορά θέματα που ρυθμίζει ο εισαγόμενος κώδικας, εφόσον δεν συμβιβάζεται με τις διατάξεις αυτού του κώδικα και δεν ορίζεται διαφορετικά στο νόμο αυτόν.»*

³⁸ αρ.4 Εισ.Ν.Κ.Πολ.Δ., *«Από την εισαγωγή του Κ.Πολ.Δ. καταργούνται όλες οι διατάξεις νόμων που καθιερώνουν ειδικές διαδικασίες ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων ή ειδικούς κανόνες για ορισμένες κατηγορίες υποθέσεων που εισάγονται στα δικαστήρια αυτά, εκτός αν ο νόμος αυτός ορίζει διαφορετικά.»*

³⁹ ΑΠ (Ολομ.) 108/1971, δημοσιευμένη σε Δ 1971, σ. 303 επ., με παρατηρήσεις Δ. Μπέη

αντέκρουσε το επιχείρημα το οποίο μπορούσε να αντληθεί από τη ρητή απαγόρευση (με το αρ.909 Κ.Πολ.Δ.⁴⁰) της προσωρινής εκτελέσεως κατά του Δημοσίου, ότι δηλαδή υπό το πρίσμα του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας έπρεπε να θεωρηθεί ότι επιτρέπεται η εκτέλεση κατά του Δημοσίου μετά την τελεσιδικία γιατί διαφορετικά η απαγόρευση της προσωρινής εκτελέσεως κατ'αυτού δεν θα είχε νόημα. Το αντεπιχείρημα που χρησιμοποιήθηκε ήταν ότι η προσωρινή εκτέλεση απαγορευόταν με τη διάταξη αυτή, εκεί όπου η αναγκαστική εκτέλεση επιτρεπόταν, πέρα δηλαδή από τις περιπτώσεις των χρηματικών απαιτήσεων στις οποίες αναφέρεται το αρ.8 του Ν.2097/1952. Κατά την Ολομέλεια του Αρείου Πάγου «*τοιιάυτη θεμελιώδους σημασίας μεταβολή δεν θα επήρχετο σιωπηρώς κατά τοιούτον έμμεσον τρόπον*»⁴¹. Εξάλλου, το αρ.19 του α.ν.1715/1951, που επέβαλε ως προϋπόθεση εκτελέσεως την ύπαρξη αμετάκλητης απόφασης, διατηρήθηκε σε ισχύ με τη ρητή διάταξη του αρ.52 και αρ.18 Εισ.Ν.Κ.Πολ.Δ.

Κομβικό σημείο για την θεωρία απετέλεσε η έναρξη ισχύος του Συντάγματος του 1975, οπότε και το θέμα της ισχύος του αρ.8 Ν.2097/1952 τοποθετήθηκε σε άλλη βάση. Άρχισε να επισημαίνεται δηλαδή από τη θεωρία ότι, αφού με το αρ.20 του Συντάγματος 1975 κατοχυρώνεται πλέον συνταγματικά το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας και με τη μορφή ακόμα της αναγκαστικής εκτέλεσης (όπως αναλυτικά εκτέθηκε ανωτέρω), πρέπει να θεωρείται αντισυνταγματική κάθε απαγόρευση της εκτελέσεως κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α.⁴². Περαιτέρω, η απαγόρευση εκρίνετο επιπλέον κατά τη θεωρία ότι παραβίαζε και το αρ.6 παρ.1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.), όπως και το αρ. 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου (Π.Π.Π.) -όπως θα αναλυθεί κατωτέρω- και ότι επομένως είχε καταργηθεί. Ωστόσο και πάλι η νομολογία του Αρείου Πάγου με την υπ'αρ. 1309/1995 απόφαση του Γ'Τμήματος συνέχισε αποφαινόμενη ότι το ακατάσχετο κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. είναι σύμφωνο με το Σύνταγμα και δεν αντίκειται στην αξίωση για δραστική δικαστική προστασία κατ'αρ. 20 παρ.1 Σ

⁴⁰ αρ.909 περ.1 Κ.Πολ.Δ. «*Προσωρινή εκτέλεση δεν μπορεί να διαταχθεί:1) κατά του δημοσίου, των δήμων και των κοινοτήτων...*»

⁴¹ ΑΠ (Ολομ.) 108/1971, δημοσιευμένη σε Δ 1971, σ. 303 επ., με παρατηρήσεις Δ. Μπέη

⁴² Ο Δαγτόγλου αναφέρει ως «προβληματική» την απαγόρευση αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του ελληνικού Δημοσίου προς ικανοποίηση χρηματικών απαιτήσεων, βλ Π.Δαγτόγλου, *Ατομικά Δικαιώματα*, Τόμος Β', εκδόσεις Αντ.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005, σ.1210

3.2 Η επίδραση του αρ.6 Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ν.δ.53/1974), του αρ.1 του 1^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ν.δ.53/1974) και του αρ.2 παρ.3 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (Ν.2462/1997) στη μεταστροφή της σχετικής εθνικής νομολογίας.

Παράλληλα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου της 5ης Δεκεμβρίου 1995⁴³, ήταν η πρώτη που ασχολήθηκε με το ζήτημα της αναγκαστικής εκτέλεσης για χρηματικές απαιτήσεις κατά του ελληνικού Δημοσίου. Σε αυτήν, η Επιτροπή εν πρώτοις αποφάνθηκε ότι η - κατά την ελληνική νομοθεσία- απαγόρευση της αναγκαστικής κατάσχεσης εναντίον του ελληνικού Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α, δεν ήταν αντίθετη στην Ε.Σ.Δ.Α. Κατέληγε ωστόσο στο ειδικότερο συμπέρασμα ότι η άρνηση του ελληνικού Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. να εκπληρώσουν τις νόμιμες χρηματικές υποχρεώσεις τους, κατ'επίκληση αυτής της νομοθετικής απαγόρευσης, προσέβαλε στον πυρήνα τους τα θεμελιώδη δικαιώματα για δραστική δικαστική προστασία και για ειρηνική απόλαυση της περιουσίας⁴⁴, που κατοχυρώνονταν στο αρ.6 παρ.1 Ε.Σ.Δ.Α και στο αρ.1 παρ. 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α..

Εν τέλει, η προβληματική αυτή, οδηγήθηκε ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.), το οποίο, σε πρώτη φάση, στην υπόθεση Hornsby αποφάνθηκε κάπως αόριστα⁴⁵, ότι δηλ. οι θεμελιώδεις αρχές της δραστικής δικαστικής προστασίας των διαδίκων και της αποκατάστασης της νομιμότητας στο χώρο των υποχρεώσεων του κράτους, θεμελιώνουν την υποχρέωσή του να προσαρμόσει τη συμπεριφορά του στις καταδικαστικές αποφάσεις των ανώτατων δικαστηρίων του. Όμως αργότερα, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, στην

⁴³ Δ 27.1164.

⁴⁴ Στην έννοια της οποίας περιλαμβάνονται και τα ενοχικά δικαιώματα.

⁴⁵ ΕΔΔΑ υπόθεση Hornsby εναντίον Ελλάδος 19.3.1997, σ. 556 επ., ΕΔΚΑ 1997, σ. 556 επ. Στην απόφασή του αυτή, το ΕΔΔΑ τόνισε ότι η μη εφαρμογή από τη διοίκηση ακυρωτικών αποφάσεων του ΣτΕ συνιστά παραβίαση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη. Συγκεκριμένα, εκρίθη ότι «... η εκτέλεση απόφασης που έχει εκδοθεί από οποιοδήποτε δικαστήριο πρέπει να θεωρηθεί αναπόσπαστο στοιχείο της δίκης κατά την έννοια του άρθρου 6» (σκέψη 40), καθώς και ότι «εάν η διοίκηση αρνείται ή παραλείπει να συμμορφωθεί προς τις αποφάσεις των δικαστηρίων που την αφορούν, οι εγγυήσεις του άρθρου 6 από τις οποίες εννοείται ο διοικούμενος κατά τη δικαστική φάση της διαδικασίας θα έχαναν κάθε λόγο ύπαρξης.» (σκέψη 41) και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η μη εκτέλεση τελεσίδικης δικαστικής απόφασης στερεί το άρθρο 6 από κάθε χρήσιμο αποτέλεσμα και για το λόγο αυτό συνιστά παράβασή του.

υπόθεση Καλογερόπουλου, επανήλθε στο ίδιο πρόβλημα, οπότε, δίχως περιστροφές, αποφάνθηκε, ότι η αξίωση για πρόσβαση στα δικαστήρια θα ήταν παραπλανητική, αν η έννομη τάξη ενός συμβαλλόμενου κράτους στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.) αποδυνάμωνε τη δραστηριότητα της δεσμευτικότητας των δικαστικών αποφάσεων για χάρη της μιας διάδικης πλευράς και σε βάρος της άλλης⁴⁶. Για το λόγο τούτο, συνέχισε η απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α., η αναγκαστική εκτέλεση έχει το χαρακτήρα ανεπίδεκτου χωρισμού τμήματος της «δίκης», όπως την κατανοεί το αρ.6 της Ε.Σ.Δ.Α.

Παράλληλα, όμως μεσολάβησε, με καθυστέρηση τριάντα ετών, και η εκ μέρους της Ελλάδας με το Ν.2462/1997 κύρωση του Διεθνούς Συμφώνου της 16ης Δεκεμβρίου 1966 για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (Δ.Σ.Α.Π.Δ.), με το αρ.2 παρ.3 εδ.γ' του οποίου, τα συμβαλλόμενα κράτη αναλαμβάνουν τη δέσμευση να εγγυηθούν την εκτέλεση όλων των αποφάσεων αρμόδιων κρατικών οργάνων.

Έτσι, το Δ.Σ.Α.Π.Δ. που μαζί με το προαιρετικό Πρωτόκολλό του, άρχισε να ισχύει για την Ελλάδα από 5.8.1997 (Ανακοίνωση Υπ.Εξ. Φ.0546/62/Α1/292/Μ.2870/7.5.1997), έχει υπερνομοθετική ισχύ κατ'αρ.28 παρ.1 του Συντάγματος και στο αρ.2 παρ.3 ορίζει ότι: *«Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Σύμφωνο αναλαμβάνουν την υποχρέωση: α) να εγγυώνται ότι κάθε άτομο, του οποίου τα δικαιώματα και οι ελευθερίες, που αναγνωρίζονται στο παρόν Σύμφωνο, παραβιασθούν, θα έχει στη διάθεσή του μία πρόσφορη προσφυγή, ακόμη και αν η παραβίαση θα έχει διαπραχθεί από πρόσωπα που ενεργούν υπό την επίσημη κρατική ιδιότητά τους, β) να εγγυώνται ότι η αρμόδια δικαστική, διοικητική, νομοθετική... αρχή... θα αποφαινεται πράγματι σχετικά με τα δικαιώματα του προσφεύγοντος, και να προωθήσουν τη δυνατότητα δικαστικής προσφυγής, γ) να εγγυώνται την εκτέλεση, από τις αρμόδιες αρχές, κάθε απόφασης που θα έχει κάνει δεκτή τη σχετική προσφυγή»*. Επιπλέον, στο αρ.14 παρ.1 εδ.α' ορίζει ότι: *«Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα η*

⁴⁶ ΕΔΔΑ υπόθεση Καλογεροπούλου κλπ. εναντίον Ελλάδας και Γερμανίας 12.12.2002, Δ 34.291 με σύμφωνες παρατ. Κ. Μπέη. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ειδικότερα υποστήριξε ότι το θεμελιώδες δικαίωμα για πρόσβαση στα δικαστήρια δεν είναι απόλυτο, αλλά υπόκειται σε περιορισμούς, οι οποίοι απορρέουν από την παραδοχή ότι το δικαίωμα αυτό, από τη φύση του, προϋποθέτει την ειδικότερη ρύθμιση από τις εθνικές νομοθεσίες των συμβαλλόμενων στην Ε.Σ.Δ.Α. κρατών, κάτι που σημαίνει ότι οι ειδικότερες τούτες εθνικές ρυθμίσεις ανήκουν στην διακριτική ευχέρεια κάθε συμβαλλόμενου κράτους, έτσι ώστε να είναι θεμιτοί διάφοροι περιορισμοί, υπό την προϋπόθεση ότι το θεμελιώδες δικαίωμα του αρ.6 παρ.1 της Ε.Σ.Δ.Α. δεν θίγεται στην ουσία του, καθώς και ότι οι καθιερούμενοι από την εθνική νομοθεσία περιορισμοί διατηρούν τον χαρακτήρα τους ως θεμιτών εξαιρέσεων.

υπόθεσή του να δικάσσει από ...δικαστήριο ...το οποίο θα αποφασίσει... και για αμφισβητήσεις δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αστικού χαρακτήρα».

Συνεπώς, οι ως άνω διατάξεις, τόσο της Ε.Σ.Δ.Α. και του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της, όσο και του Δ.Σ.Α.Π.Δ. δεν εγκαθίδρυν μόνο διεθνή ευθύνη των συμβαλλομένων κρατών, αλλά είχαν άμεση εφαρμογή και υπερνομοθετική ισχύ, και συνεπώς θεμελιώναν δικαιώματα υπέρ των προσώπων που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής τους. Εγγυούνταν λοιπόν όχι μόνο την ελεύθερη πρόσβαση σε δικαστήριο, αλλά και την πραγματική ικανοποίηση του δικαιώματος που επιδικάστηκε από αυτό, δηλαδή το δικαίωμα αναγκαστικής εκτέλεσης, χωρίς το οποίο –όπως επισημάνθηκε παραπάνω- η προσφυγή στο δικαστήριο θα απέβαλλε την ουσιαστική αξία και χρησιμότητά της.

Μετά ταύτα, και υπό το βάρος των ανωτέρω διεθνών διατάξεων αλλά και της συναφούς θεωρίας, «πειθαναγκάστηκε» εντέλει και η νομολογία των ανώτατων ελληνικών δικαστηρίων, με πρώτη την απόφαση της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου της 25^{ης} Μαΐου του 1998⁴⁷ η οποία υιοθέτησε για πρώτη φορά την παραδοχή ότι η ιδιωτική περιουσία του ελληνικού Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. είναι κατασχετή.

Τοιουτοτρόπως λοιπόν, μόλις το 2001, και ενόσω είχε ήδη αρχίσει να ανατρέπεται η σχετική νομολογία⁴⁸ φθάσαμε στην αίσια έκβαση αυτής της δικαιοκτικής περιπέτειας, και κατά την αναθεώρηση του Συντάγματος προστέθηκε στο αρ.94 παρ.4 Σ διάταξη, σύμφωνα με την οποία οι δικαστικές αποφάσεις εκτελούνται αναγκαστικά και κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α, όπως νόμος ορίζει.

Μέχρι όμως να οδηγηθούμε στην ως άνω αναθεώρηση του Συντάγματος του 2001, είχε ήδη αρχίσει να παγιώνεται η μεταστροφή της εθνικής νομολογίας προς την αποδοχή και την εφαρμογή των διδαγμάτων της θεωρίας του σεβασμού και της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως αυτά είχαν αποτυπωθεί τόσο στο

⁴⁷ Απόφαση ΕΣ (Ολομ) της 25 Μαΐου 1998, Δ 29, σελ.1068 με σύμφωνες παρατ. Κ. Μπέη.

⁴⁸ Είχε ήδη παραπεμφθεί στην Ολομέλεια του Αρείου Πάγου με την ΑΠ (Ζ΄ Τμήμα) 67/2001 απόφαση λόγω σπουδαιότητας, το ζήτημα εάν είναι δυνατή, δυνάμει του Δ.Σ.Α.Π.Δ., η αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος του Δημοσίου και των Ο.Τ.Α. προς ικανοποίηση χρηματικών απαιτήσεων, που οδήγησε στην πλήρη μεταστροφή της νομολογίας του Αρείου Πάγου και στην ΑΠ (Ολομ.) 21/2001. Με την ΑΠ (Ολομ.) 21/2001 κρίθηκε ότι η διάταξη του άρθρου 8 Α.Ν. 2097/52 θεωρείτο καταργηθείσα και μη εφαρμοστέα, ιδίως μετά και τη συνταγματική αναθεώρηση και το νέο αρ.94 παρ. 4 Σ, άρα ήτο πλέον δυνατή η αναγκαστική εκτέλεση και κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α.

Σύνταγμα, όσο και στις διεθνείς συμβάσεις που, ως ανωτέρω αναλύθηκε, στο μεσοδιάστημα είχαν επικυρωθεί και τεθεί σε ισχύ. Έτσι λοιπόν, τα ελληνικά δικαστήρια σταδιακά και προ της συνταγματικής αναθεώρησης εγκατέλειπαν παραδοσιακές παραδοχές τους, που είχαν σταθεί στην εφαρμογή αναχρονιστικών νομοθετικών ρυθμίσεων και ερμηνευτικών λύσεων, οι οποίες δεν εναρμονίζονταν με τις αρχές που διέπουν τα ανθρώπινα δικαιώματα στο συνταγματικό αλλά και στο δικονομικό πλαίσιο⁴⁹.

Καθίσταται λοιπόν προφανές ότι, η αλλαγή του κλίματος αυτού επιτεύχθηκε σταδιακά, ύστερα από την πίεση τόσο του διεθνούς, όσο και του εθνικού μας επιστημονικού κόσμου⁵⁰, ο οποίος διαπνέονταν από το πνεύμα του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων, όπως και της νομολογίας των ευρωπαϊκών και διεθνών οργάνων, όπως ανωτέρω ελέχθη.

Από τους ως άνω διεθνείς κανόνες δικαίου, που καθιέρωσαν την αποτελεσματική δικαστική προστασία συνεπαγόταν λοιπόν κατά τη νομολογία ότι, δεν εφαρμοζόταν και θεωρούνταν ως καταργηθείσα η διάταξη του αρ.8 του Ν.2095/1952, η οποία επομένως δεν ίσχυε ούτε επί των Ο.Τ.Α. Επομένως, και προ της συνταγματικής αναθεώρησης του 2001 κρινόταν ότι δεν απαγορεύονταν πλέον η αναγκαστική εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων που επιδίκαζαν χρηματικές απαιτήσεις κατά του Δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α. ούτε η επίδοση επιταγής προς πληρωμή τέτοιων απαιτήσεων.

Υπό το παραπάνω, λοιπόν, πλαίσιο η νομολογία σταδιακά και όχι ξαφνικά, πραγματοποίησε μεταστροφή ως προς το θεμελιώδες ζήτημα του ανεφάρμοστου της νομοθετικής απαγόρευσης της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά της ιδιωτικής περιουσίας του ελληνικού Δημοσίου και των νομικών προσώπων του δημοσίου

⁴⁹ Το Ελεγκτικό Συνέδριο στα Πρακτικά 14ης συνεδρίασης (25-5-98) έκρινε ότι, μετά την έναρξη ισχύος του ΔΣΑΠΔ, έπαψε η ισχύς του άρθρου 8 Ν. 2097/52, ενώ η 10η Γενική Συνέλευση (24-2-1999) έκρινε το ίδιο, κάνοντας αναφορά στα αρ.20αρ.1 Σ, 6 ΕΣΔΑ, 1 Π.Π.Π. ,2παρ.3 και 14παρ.1 ΔΣΑΠΔ. Μ.Πρ.Θηβών 360/1998, Μον.Πρωτ.Πειρ.1212/1999

⁵⁰ Βλ. Γ. Κτιστάκης, Παρατηρήσεις στην ΜΠρΘηβών 360/1998 Δ 29, σελ.1082.

τομέα⁵¹ πιέζοντας και αυτή με τη σειρά της προς την κατεύθυνση της επεξεργασίας και υιοθέτησης ενός νέου αρ.94παρ.4 του Συντάγματος.

Η σημαντική αυτή στροφή της νομολογίας ξεκίνησε, όπως αναφέραμε, το 1998 με τις ιστορικές αποφάσεις της Ολομελείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου στα Πρακτικά της 14ης γενικής συνεδρίασης (25 Μαΐου 1998)⁵² αλλά και με την υπ'αρ.360/1998 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θηβών⁵³, ενώ ακολούθησε η απόφαση της Ολομελείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου στην 10η Γενική Συνεδρίαση (24 Φεβρουαρίου 1999)⁵⁴. Με τις παραπάνω αποφάσεις, επήλθε η σαφής και κατηγορηματική αναγνώριση ότι είχε παύσει η ισχύς του αρ.8 Ν.2097/1952 που απαγόρευε την αναγκαστική εκτέλεση κατά της ιδιωτικής περιουσίας του Δημοσίου, αφού αυτή η απαγόρευση δεν εναρμονιζόταν με τα αρ.20 παρ.1 Σ, αρ.2 παρ.3, αρ.14 παρ.1 Δ.Σ.Α.Π.Δ. και τα αρ.6 παρ.1 Ε.Σ.Δ.Α. και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α. Έτσι, το αρ.8 του Ν.2097/1952 θεωρούνταν ήδη -και προ της συνταγματικής αναθεώρησης του 2001- εν τοις πράγμασι καταργημένο, αφού προσέκρουε στις παραπάνω διατάξεις υπερνομοθετικής ισχύος του Δ.Σ.Α.Π.Δ. και της Ε.Σ.Δ.Α.⁵⁵.

Τη συλλογιστική και την επιχειρηματολογία των παραπάνω αποφάσεων ακολούθησε έκτοτε σχεδόν το σύνολο της νομολογίας, με αποτέλεσμα και προ της συνταγματικής αναθεώρησης του 2001 να έχει παγιωθεί νομολογιακά το κατ'αρχάς επιτρεπτό της αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του ελληνικού Δημοσίου, που καθιστούσε την αναθεώρηση της σχετικής συνταγματικής διάταξης απόλυτη αναγκαιότητα.

Αξίζει όμως να σημειωθεί⁵⁶ ότι, στο μεσοδιάστημα αυτό και μολονότι όλες οι δικαστικές αποφάσεις που έκριναν υπέρ της κατάργησης της απαγόρευσης της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά της ιδιωτικής περιουσίας του Δημοσίου, συμφωνούσαν στην εφαρμογή των παραπάνω άρθρων του Δ.Σ.Α.Π.Δ., η εφαρμογή των αρ.6 παρ. 1

⁵¹ Μόλις πριν από λίγα χρόνια η νομολογία μας εφάρμοζε ακόμα το νόμο που απαγόρευε την αναγκαστική εκτέλεση κατά του Δημοσίου. βλ. ΑΠ 1309/1995 Δ 27, σ.260 με αντίθετες παρατηρήσεις Κ. Χορομίδα και Κ. Μπέη.

⁵² Δ 29, σ.1068 με την έκθεση του εισηγητή συμβούλου Β. Χασαπογιάννη και παρατηρήσεις Κ. Μπέη

⁵³ Δ 29, σ.1079 (εισηγήτρια Σ. Μπλέτα) με παρατηρήσεις Γ. Κτιστάκη.

⁵⁴ Δ 30, σ.621 με παρατηρήσεις Κ. Μπέη.

⁵⁵ Σ. Σταματόπουλος, *Αναγκαστική εκτέλεση εις βάρος του ελληνικού Δημοσίου*, σ. 157 επ.

⁵⁶ Ε. Μπαλογιάννη, *Κατάσχεση στα χέρια Ο.Τ.Α. ως τρίτου*, Δ. Τόμος 2001, Ιανουάριος 2001.

της Ε.Σ.Δ.Α. και αρ. 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α., δεν προκρίνετο πάντοτε από τη νομολογία μας.

Όντας περισσότερο τολμηρή από τη νομολογία, η διαμορφωθείσα τότε θεωρία διετείνονταν ότι ο δίκαιος χαρακτήρας της δίκης κατά την έννοια του αρ.6 παρ.1 της Ε.Σ.Δ.Α. δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς τη δραστηριότητα, δηλαδή την εκτελεστικότητα της εκδιδόμενης δικαστικής απόφασης. Πραγματικά, δεν μπορούσε να είναι «δίκαιη» μια δίκη, όταν γίνεται άσκοπα, μιας και η απόφαση που θα εκδιδόταν δεν θα μπορούσε να εκτελεστεί εναντίον του δύστροπου εναγομένου οφειλέτη που ηττήθηκε. Η άποψη αυτή της θεωρίας, βασιζόταν στις παραδοχές του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.), το οποίο αποτελεί όργανο ελέγχου της Ε.Σ.Δ.Α. και του οποίου οι αποφάσεις έχουν την αυθεντία του «ερμηνευτικού δεδिकाσμένου»⁵⁷, καθώς και της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που με διάφορες αφορμές είχαν καταστήσει σαφές ότι, η μη εκτέλεση τελεσίδικης, εκτελεστής απόφασης στερεί το αρ.6 παρ.1 της Ε.Σ.Δ.Α. από κάθε χρήσιμο αποτέλεσμα, και ότι συνεπώς σ'αυτές τις περιπτώσεις έχουμε σαφή παραβίαση του άρθρου αυτού, αλλά και του αρ.1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α., το οποίο προβλέπει το δικαίωμα κάθε φυσικού και νομικού προσώπου στο σεβασμό της περιουσίας, η οποία περιλαμβάνει κάθε περιουσιακό δικαίωμα του προσώπου. Συνεπώς, το μη εκτελεστό της ιδιωτικής περιουσίας του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. αποτελούσε προσβολή της περιουσίας του εκάστοτε δανειστή, αφού ο τελευταίος δεν μπορούσε να απολαύσει το σχετικό περιουσιακό του δικαίωμα.

Κατ'ακολουθίαν λοιπόν, του ανωτέρω νομικού πλαισίου, η κατάργηση της ευεργετικής για το Δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ. και τους Ο.Τ.Α. διάταξης του αρ.8 του Ν.2095/1952, τελικά επισφραγίσθηκε και με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001, και την προσθήκη της διάταξης του αρ.94 παρ.4 εδ.γ', που ορίζει ότι «οι δικαστικές αποφάσεις εκτελούνται αναγκαστικά και κατά του Δημοσίου, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, όπως νόμος ορίζει».

⁵⁷ Γ.Μητσόπουλος, *Δεδικασμένον και εκτελεστό της απόφασεως του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επιδικαζούσης χρηματικήν απαίτησιν*, Δ 26, σ.852 επ.

Κεφάλαιο 4^ο Το ισχύον νομικό πλαίσιο για την αναγκαστική εκτέλεση κατά ΟΤΑ.

4.1 Το ισχύον νομικό πλαίσιο μετά τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001.

Μολονότι σε μια σύγχρονη δημοκρατική κοινωνία, το δημόσιο συμφέρον πρέπει να ισορροπεί με τα ατομικά συμφέροντα των πολιτών της, ανάγοντας το σεβασμό και την προστασία των συνταγματικών δικαιωμάτων του ατόμου σε υπέρτατο γενικό συμφέρον, ωστόσο, όπως ήδη εκθέσαμε, η ελληνική νομολογία επί δεκαετίες, εφάρμοζε διατάξεις απαγορευτικές της εκτέλεσης κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. Χρειάστηκε, λοιπόν, να προηγηθούν η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.) στην υπόθεση *Hornsby*⁵⁸, και οι αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. στις υποθέσεις *Αντωνακόπουλου* και *Ιατρίδη*⁵⁹ που ακολούθησαν, προκειμένου να τεθεί η προβληματική της ματαίωσης του δικαιώματος έννομης προστασίας έναντι του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α.

Έτσι, όπως επισημάνθηκε παραπάνω, με το αρ.2 παρ.3 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (Δ.Σ.Α.Π.Δ.) και το αρ.6 παρ.1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.), εγκαθιδρύθηκε επιπρόσθετα στο αρ.20 παρ.1 του Συντάγματος, για πρώτη φορά και διεθνής ευθύνη, καθόσον οι διατάξεις αυτές έχουν άμεση εφαρμογή και υπερνομοθετική ισχύ, και συνεπώς θεμελιώνουν δικαιώματα υπέρ των προσώπων που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής τους. Οι διατάξεις αυτές λοιπόν, τόσο ατομικά όσο και συνδυαζόμενες, εγγυώνται όχι μόνο την ελεύθερη πρόσβαση στο δικαστήριο αλλά και την πραγματική ικανοποίηση του δικαιώματος που επιδικάστηκε από αυτό (δηλαδή και το δικαίωμα αναγκαστικής εκτέλεσης) χωρίς την οποία, η προσφυγή στο δικαστήριο θα απέβαλε την ουσιαστική αξία και χρησιμότητά της.

⁵⁸ *Hornsby*, ΕΔΚΑ 1997, σ.556 επ., ΕΔΔΑ 14.12.1999 όπου διαπιστώθηκε ότι, η μη εφαρμογή από τη διοίκηση ακυρωτικών αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας, συνιστά παραβίαση του δικαιώματος για δίκαιη δίκη (αρ.6 παρ.1 Ε.Σ.Δ.Α.)

⁵⁹ *Αντωνακόπουλος*, ΔιΔικ 2000, σ.59 επ., ΕΔΔΑ 25.3.1999, *Ιατρίδης*, ΕΕΕυρΔ 2000, σ.493 επ., όπου διαπιστώθηκε μη συμμόρφωση από τη διοίκηση στις αποφάσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου και του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών αντίστοιχα.

Οι ανωτέρω λοιπόν διατάξεις συνεπαγόταν την de facto κατάργηση των διατάξεων του αρ.8 του Ν.2097/1952 και του αρ.19 Ν.1715/1951 και συνεπώς του προνομίου υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., που απέκλειε την εις βάρος τους αναγκαστική εκτέλεση.

Η de jure κατάργηση των ανωτέρω ευεργετικών, για το Δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ. και τους Ο.Τ.Α. διατάξεων, δεν άργησε και αυτή να έρθει και έλαβε χώρα με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001, όταν προστέθηκε η διάταξη του αρ.94 παρ.4 εδαφ.γ' Σ και η διάταξη του αρ.95 παρ.5 Σ.

Η διάταξη του αρ.94 παρ.4 εδαφ.γ' Σ ρητά προβλέπει ότι: «οι δικαστικές αποφάσεις εκτελούνται αναγκαστικά και κατά του Δημοσίου, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, όπως νόμος ορίζει». Έτσι, το ισχύον σήμερα Σύνταγμα ευθέως πλέον επιτρέπει, αλλά και «επιβάλλει» την αναγκαστική εκτέλεση κατά του ελληνικού Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α.⁶⁰, με τη συμπλήρωση ότι τις ειδικότερες προϋποθέσεις αυτής της εκτέλεσης θα τις ορίσει νόμος που θα ακολουθήσει.

Η ρύθμιση αυτή, σε συνδυασμό με εκείνη του αρ.95 παρ.5 Σ που ορίζει ότι: «Η διοίκηση έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται προς τις δικαστικές αποφάσεις. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο όργανο, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τα αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης της διοίκησης», εμφανίζεται να έχει μεγάλη σημασία ενόψει του έντονου μέχρι την αναθεώρηση του Συντάγματος προβληματισμού ως προς την τύχη της διάταξης του αρ.8 Ν.2097/1952.

Καθίσταται σαφές ότι το νέο εδάφιο γ' της παραγράφου 4 του αρ.94 Σ, όπως ισχύει μετά τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001, σε συνδυασμό με τις διατάξεις των αρ.20 παρ.1 και 95 παρ.5 Σ, καθιερώνει πλέον το συνταγματικό δικαίωμα δικαστικής προστασίας έναντι του Δημοσίου με την ειδικότερη μορφή της αναγκαστικής εκτέλεσης⁶¹. Ομοίως και κατά των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. Να

⁶⁰ Σ.Σταματόπουλος, *Εκτελεστοί τίτλοι και αντικείμενο της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του κράτους*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005 σ.55 επ.

⁶¹ Κ.Χρυσόγονος, *Η αναγκαστική εκτέλεση κατά του Δημοσίου ή άλλου ν.π.δ.δ. υπό την ισχύ του άρθρου 94 παρ.4 του Συντάγματος*, ΝοΒ 2003, σ.12επ.,

σημειωθεί ότι αντίστοιχο δικαίωμα υφίσταται και σε επίπεδο διεθνούς συμβατικού δικαίου όπως επισημάνθηκε παραπάνω.

Επιπλέον, το αναθεωρημένο αρ.95 παρ.5 Σ ενίσχυσε την ήδη υπάρχουσα υποχρέωση της διοίκησης να συμμορφώνεται με τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, γενικεύοντας την εφαρμογή της και στις αποφάσεις των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων⁶².

Ο εκτελεστικός του αρ.94 παρ.4 εδ. γ' του Συντάγματος, νόμος Ν.3068/2002 εξειδικεύει περαιτέρω και οριοθετεί, τη σχετικά ολιγόλογη ρύθμιση του Συντάγματος. Στο αρ.1 ορίζει ότι: *«Το Δημόσιο, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και τα λοιπά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου έχουν υποχρέωση να συμμορφώνονται χωρίς καθυστέρηση προς τις δικαστικές αποφάσεις και να προβαίνουν σε όλες τις ενέργειες που επιβάλλονται για την εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής και για την εκτέλεση των αποφάσεων. Δικαστικές αποφάσεις κατά την έννοια του προηγούμενου εδαφίου είναι όλες οι αποφάσεις των διοικητικών, πολιτικών, ποινικών και ειδικών δικαστηρίων που παράγουν υποχρέωση συμμόρφωσης ή είναι εκτελεστές κατά τις οικείες δικονομικές διατάξεις και τους όρους που κάθε απόφαση τάσσει.»*

Περαιτέρω στο αρ.4 ορίζει ότι: *«1. Η αναγκαστική εκτέλεση για να ικανοποιηθεί χρηματική απαίτηση κατά του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των λοιπών Ν.Π.Δ.Δ. γίνεται με κατάσχεση της ιδιωτικής περιουσίας αυτών. Αποκλείεται η κατάσχεση απαιτήσεων που πηγάζουν από έννομη σχέση δημοσίου δικαίου ή απαιτήσεων χρηματικού ή μη αντικειμένου το οποίο έχει ταχθεί για την άμεση εξυπηρέτηση ειδικού δημοσίου σκοπού. 2. Αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος του Δημοσίου ή Ν.Π.Δ.Δ. επιτρέπεται μετά την παρέλευση εξήντα ημερών από την επίδοση της απόφασης στον Υπουργό που είναι αρμόδιος για την πληρωμή ή στον εκπρόσωπο του Ν.Π.Δ.Δ. 3. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις του όγδου βιβλίου του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας».*

Τον ως άνω νόμο ακολούθησε ο Ν.3301/2004 με το αρ.20 του οποίου προστέθηκε στο ανωτέρω αρ.1 του Ν.3068/2002 εδάφιο, σύμφωνα με το οποίο, *«δεν είναι δικαστικές αποφάσεις κατά την έννοια του παρόντος νόμου και δεν εκτελούνται οι εκτελεστοί τίτλοι που αναφέρονται στις περιπτώσεις των εδαφίων γ'- ζ' της παρ.2 του*

⁶² Συνήγορος του Πολίτη, *Ετήσια Έκθεση 2001*, Εθνικό Τυπογραφείο, σ.172

άρθρου 904 ΚΠολΔ, πλην των κηρυχθεισών εκτελεστών αλλοδαπών δικαστικών αποφάσεων». Αξίζει να σημειωθεί ότι μεταξύ των ανωτέρω εκτελεστών τίτλων περιλαμβάνονται και οι κατά τα άρθρα 623 επ. του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας εκδιδόμενες διαταγές πληρωμής, σημείο στο οποίο όπως θα δούμε και στη συνέχεια στάθηκε ιδιαίτερα η νομολογία.

Επομένως, προκύπτει πλέον ευθέως, ότι από το συνδυασμό των διατάξεων των αρ.20 παρ.1, 94 παρ.4 και 95 παρ.5 Σ, καθιερώνεται πλέον θετικά συνταγματικό δικαίωμα δικαστικής προστασίας έναντι του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. κι των Ο.Τ.Α. με την ειδικότερη μορφή της αναγκαστικής εκτέλεσης, αφού αυτή συμπληρώνει την έννομη προστασία που έχει επιτευχθεί στη διαγνωστική διαδικασία με την έκδοση της δικαστικής απόφασης. Ωστόσο, η παραπομπή στις διατάξεις του Κ.Πολ.Δ.⁶³ για τη ρύθμιση της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτέλεσης των καταψηφιστικών αποφάσεων των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, και το γεγονός ότι το άρθρο 199 Κ.Δ.Δικ⁶⁴ δεν περιέχει διάταξη περί της δικαιοδοσίας του δικαστηρίου ενώπιον του οποίου άγονται οι διαφορές αυτές, δημιουργούν ερμηνευτικά ζητήματα και προβληματισμούς, όπως θα αναλυθεί και κατωτέρω.

Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί η προβληματική που δημιουργεί η ρύθμιση του αρ.94 παρ.4 εδαφ.γ' Σ που προβλέπει ρητά ότι, κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και

⁶³ Στο αρ.904 Κ.Πολ.Δ.ορίζεται ότι: «1.Αναγκαστική εκτέλεση μπορεί να γίνει μόνο βάσει εκτελεστού τίτλου. 2.Εκτελεστοί τίτλοι είναι: α) Οι τελεσίδικες αποφάσεις, καθώς και οι αποφάσεις κάθε ελληνικού δικαστηρίου που κηρύχθηκαν προσωρινά εκτελεστές...», ενώ στο αρ.918 Κ.Πολ.Δ. ορίζεται ότι: «1. Αναγκαστική εκτέλεση μπορεί να γίνει μόνο βάσει αντιγράφου του εκτελεστού τίτλου που έχει τον εκτελεστήριο τύπο (απόγραφο). Ο εκτελεστήριος τύπος συνίσταται στην έκδοσή του στο όνομα του ελληνικού λαού και στη διαταγή προς όλα τα αρμόδια όργανα να εκτελέσουν τον τίτλο. 2 Ο εκτελεστήριος τύπος δίνεται: α) σε αποφάσεις, διαταγές πληρωμής ή άλλες διατάξεις ημεδαπών δικαστηρίων από το δικαστή που εξέδωσε την απόφαση ή τη διαταγή, και αν πρόκειται για απόφαση πολυμελούς δικαστηρίου, από τον Πρόεδρο β)...». Ακόμα, σύμφωνα με το αρ.933 Κ.Πολ.Δ. «1. Αντιρρήσεις εκείνου κατά του οποίου στρέφεται η εκτέλεση και κάθε δανειστή του που έχει έννομο συμφέρον, οι οποίες αφορούν την εγκυρότητα του εκτελεστού τίτλου, τη διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης, ή την απαίτηση, ασκούνται μόνο με ανακοπή, που εισάγεται στο Ειρηνοδικείο, αν ο εκτελεστός τίτλος στον οποίο βασίζεται η εκτέλεση είναι απόφαση του Ειρηνοδικείου, και στο μονομελές πρωτοδικείο σε κάθε άλλη περίπτωση. 2...3. Εάν ο εκτελεστός τίτλος είναι δικαστική απόφαση, οι αντιρρήσεις είναι απαράδεκτες στην έκταση που ισχύει το δεδικασμένο σύμφωνα με το άρθρο 330».

⁶⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 199 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας που κυρώθηκε με το Ν.2717/1999 είχε ήδη οριστεί ότι «1. Οι τελεσίδικες, οι ανέκκλητες και οι προσωρινώς εκτελεστές καταψηφιστικές αποφάσεις, οι οποίες εκδίδονται για διαφορές που άγονται προς επίλυση με την άσκηση αγωγής αποτελούν τίτλο εκτελεστό κατά το άρθρο 904 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Ο εκτελεστήριος τύπος περιλαμβάνεται σε αυτές σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 918 του ίδιου Κώδικα. Οι παραπομπές γίνονται στις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, όπως αυτές εκάστοτε ισχύουν. 2. Ως προς το, κατά περίπτωση, επιτρεπτό της αναγκαστικής εκτέλεσης των κατά την προηγούμενη παράγραφο καταψηφιστικών αποφάσεων και τη διαδικασία της εκτέλεσής τους, εφαρμόζονται αναλόγως οι εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις για την αναγκαστική εκτέλεση των καταψηφιστικών αποφάσεων των πολιτικών δικαστηρίων».

των Ο.Τ.Α. εκτελούνται αναγκαστικά (μόνο) «οι δικαστικές αποφάσεις» αποκλείοντας τους άλλους εκτελεστούς τύπους που αναγνωρίζει το δικονομικό δίκαιο⁶⁵. Τη ρύθμιση αυτή επιχείρησε να αποσαφηνίσει η ανωτέρω ρύθμιση του αρ.20 του Ν.3301/2004, η οποία όπως θα εξετάσουμε στη συνέχεια κρίθηκε αντισυνταγματική⁶⁶.

Παράλληλα, η διάκριση μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής περιουσίας του κράτους ως αντικείμενο της εναντίον του αναγκαστικής εκτέλεσης, δεν υιοθετείται ρητά από το συνταγματικό νομοθέτη, αλλά ενυπάρχει μόνο στο κείμενο του εκτελεστικού νόμου, σε σημείο που να επισημαίνεται (όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια) ότι η διάκριση αυτή θα πρέπει να αποσαφηνιστεί με αναφορά τη δημόσια υπηρεσία, τον ειδικό δημόσιο σκοπό και την αρχή της αναλογικότητας που επιτρέπει τον ad hoc έλεγχο της προσφορότητας, αναγκαιότητας και συνάφειας του μέσου προς τον ειδικό αυτό σκοπό⁶⁷.

4.2 Η μεταστροφή της νομολογίας του Αρείου Πάγου: Η υπ'αρ. 21/2001 απόφαση της Ολομέλειας.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει αναφορά στην απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου με αριθμό 21/2001⁶⁸, ως μια από τις πρώτες που κρίθηκε ότι είναι επιτρεπτή η εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων που επιδικάζουν χρηματικές απαιτήσεις κατά Ο.Τ.Α., ενώ περιέχει και κρίση για κατάργηση της διάταξης του αρ.8 Ν.2095/52 από το Ν.2462/97 (Δ.Σ.Α.Π.Δ.).

Στην απόφαση 21/2001, η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου, επιλήφθηκε της υπόθεσης κατόπιν παραπομπής του Ζ' Πολιτικού Τμήματος⁶⁹, αναιρώντας την υπ'αρ. 661/1999 απόφαση του Ειρηνοδικείου Πειραιά. Πιο συγκεκριμένα, το Ειρηνοδικείο

⁶⁵ Σ.Σταματόπουλος, *Εκτελεστοί τίτλοι και αντικείμενο της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του κράτους*, εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005 σ.56επ.

⁶⁶ βλ. ΑΠ 2347/2009.

⁶⁷ Ι.Συμεωνίδης, *Η δικαιοδοσία των δικαστηρίων για την εκδίκαση υποθέσεων αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του ελληνικού Δημοσίου*, Δ 34, 2003, σ.1231

⁶⁸ Α.Π (Ολομ.) 21/2001, ΕλλΔνη 2002, σ.93.

⁶⁹ Με την 67/2001 απόφαση του Ζ' Πολιτικού Τμήματος του Αρείου Πάγου, παραπέμφθηκε στην πλήρη Ολομέλεια, η αίτηση αναιρέσεως της ηττηθείσης -καθής η ανακοπή- εταιρίας, επειδή κρίθηκε ότι αφορά ζήτημα εξαιρετικής σημασίας, σύμφωνα με το αρ.23 παρ. 2 περ. β' του Ν.1756/1988.

Πειραιά είχε κάνει δεκτή ανακοπή του Δήμου Πειραιά ακυρώνοντας την εναντίον του διαταγή πληρωμής και την παρά πόδας αυτής επιταγή προς πληρωμή, δεχθείσα ότι, «κατά το άρθρο 8 του α.ν. 2095/1952, το οποίο εφαρμόζεται και στους Ο.Τ.Α. σύμφωνα με το άρθρο 3 του ν.δ. 31/1968, δεν επιτρέπεται και είναι άκυρη κάθε πράξη αναγκαστικής εκτελέσεως κατά του Δημοσίου και των Ο.Τ.Α. προς ικανοποίηση χρηματικών απαιτήσεων».

Να σημειωθεί ότι ο μοναδικός λόγος αναιρέσεως που τότε είχε προβληθεί κατά της 661/1999 απόφασης του Ειρηνοδικείου Πειραιά με την σχετική αίτηση αναιρέσεως, (σημειωτέον ότι αυτή κατατέθηκε το 2000 δηλ. προ της αναθεώρησης του Συντάγματος του 2001 και την προσθήκη των ανωτέρω ρητών διατάξεων για το επιτρεπτό της εκτέλεσης) ήταν ότι προαναφερθείσες διατάξεις δεν ίσχυαν γιατί είχαν καταργηθεί με το άρθρο 2 παρ.3 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.

Κρίθηκε λοιπόν με την υπ'αρ. 21/2001 απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου ότι τα αρ.2 παρ.3 και το αρ.14 παρ.1 εδ.α' του Δ.Σ.Α.Π.Δ. «εγγυώνται όχι μόνο την ελεύθερη πρόσβαση σε δικαστήριο, αλλά και την πραγματική ικανοποίηση του δικαιώματος που επιδικάστηκε από το δικαστήριο, δηλαδή το δικαίωμα αναγκαστικής εκτέλεσης, χωρίς την οποία η προσφυγή στο δικαστήριο θα απέβαλλε την ουσιαστική αξία και χρησιμότητά της. Από τους ως άνω κανόνες δικαίου, που καθιερώνουν την αποτελεσματική δικαστική προστασία έπεται ότι δεν εφαρμόζεται και θεωρείται ως καταργηθείσα η αναφερόμενη στην πρώτη σκέψη διάταξη του άρθρου 8 του Ν.2097/1952, το οποίο επομένως δεν ισχύει ούτε επί των Ο.Τ.Α. Επομένως δεν είναι πλέον ανεπίτρεπτη η αναγκαστική εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων που επιδικάζουν χρηματικές απαιτήσεις κατά του Δημοσίου, ούτε η επίδοση επιταγής προς πληρωμή τέτοιων απαιτήσεων. Η κατάργηση της ευεργετικής για το Δημόσιο και τους Ο.Τ.Α. διάταξης του άρθρου 8 του Ν.2097/1952, επιβεβαιώθηκε και με την πρόσφατη αναθεώρηση του Συντάγματος, στο οποίο προστέθηκε η διάταξη του άρθρου 94 παρ.4 εδ.γ', που ορίζει ότι "οι δικαστικές αποφάσεις εκτελούνται αναγκαστικά και κατά του Δημοσίου, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, όπως νόμος ορίζει".»

Έτσι η σχολιάζομενη απόφαση ολοκληρώνει τη ρωγμή που υπέστη η προγενέστερη σταθερή νομολογία των δικαστηρίων, αναφορικά με την κατάργηση

της διάταξης του αρ.8 του Ν.2097/1952, την οποία «επιβεβαίωσε» (όπως ορθά σημειώνεται στην εξεταζόμενη δικαστική απόφαση), ο πρόσφατος αναθεωρητικός νομοθέτης, προσθέτοντας την διάταξη του αρ.94 παρ. 4 εδ. γ' Σ., δίνοντας, έτσι, οριστικά λύση στο πρόβλημα, το οποίο ταλάνιζε επί δεκαετίες τους δικαιοκρατικούς θεσμούς.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, τέλος, παρουσιάζει το γεγονός ότι η σχολιαζόμενη δικαστική απόφαση δέχεται, περίπου ως αυτονόητη, την άμεση εφαρμογή των διατάξεων του αρ.2 παρ. 3 Δ.Σ.Α.Π.Δ., οι οποίες, ωστόσο, όπως προκύπτει από τη διατύπωσή τους αντίθετα με ότι συμβαίνει με το αρ.14 του ίδιου Διεθνούς Συμφώνου, δεν απευθύνονται στα πρόσωπα, αλλά στα συμβαλλόμενα κράτη⁷⁰.

⁷⁰ Σχολιασμός της απόφασης ΑΠ (Ολομ.) 21/2001 από Α.Παπακωνσταντίνου, στο Σύνταγμα, τεύχος 1/2002

Κεφάλαιο 5^ο Συγκριτικό δίκαιο.

5.1 Το νομοθετικό πλαίσιο

5.1.1 Γαλλία

Στο γαλλικό δίκαιο επί μακρόν επικρατούσε η αντίληψη ότι δεν είναι νοητή η αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος του Δημοσίου, αντίληψη που εγκαταλείφθηκε με το νόμο 80-539/16.7.1980⁷¹ και το εκτελεστικό διάταγμα 81-501/12.5.1981⁷², διαμέσου της εισαγωγής ενός «σχετικά ήπιου συστήματος εκτελέσεως»⁷³. Επιπλέον με το νόμο 95-125/08.2.1995⁷⁴ επεκτάθηκε η δυνατότητα εκτέλεσης σε βάρος του γαλλικού Δημοσίου και για τις καταψηφιστικές και τις ακυρωτικές αποφάσεις.

Η διαδικασία που ακολουθείται για την είσπραξη χρηματικών απαιτήσεων σε βάρος του γαλλικού Δημοσίου και κατ' επέκταση και σε βάρος των Ο.Τ.Α. έχει ως εξής: Με βάση το αρ.1 παρ.1 του L.80-539 πρέπει καταρχάς εντός προθεσμίας τεσσάρων μηνών από την επίδοση της απόφασης ο Ο.Τ.Α. να εντάξει στον προϋπολογισμό του το ποσό στην καταβολή του οποίου έχει καταδικαστεί. Αν δεν συμμορφωθεί προς τούτο, προβλέπεται περαιτέρω καταδίκη του σε χρηματικές ποινές, τις *astreintes*⁷⁵, ενώ παράλληλα στοιχειοθετείται και ευθύνη του αρμοδίου υπαλλήλου⁷⁶. Να σημειωθεί ότι εάν, μολαταύτα, δεν συγκεντρωθούν τα αναγκαία διαθέσιμα για την καταβολή του συνολικού ποσού, καταβάλλεται το τμήμα εκείνο που δύναται να καλύψει ο Ο.Τ.Α. και ζητούνται επιπλέον συμπληρωματικές πιστώσεις, μια διαδικασία που σε κάθε περίπτωση δεν μπορεί να υπερβεί σε συνολικό

⁷¹ Loi 80-539/16.7.1980, Journal officiel, 17.7.1980.

⁷² Decret 81-501 du 12 Mai 1981.

⁷³ Σ.Σταματόπουλος, *Αναγκαστική Εκτέλεση σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου*, εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000 σ.53 επ. Όπως επισημαίνεται, η αρχική ρύθμιση της εκτέλεσης σε βάρος του Γαλλικού Δημοσίου περιοριζόταν μόνο στις καταψηφιστικές αποφάσεις σε βάρος του *stricto sensu* Δημοσίου (κρατικές υπηρεσίες, Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α.), οι οποίες καταδίκαιζαν σε χρηματική παροχή. Στη συνέχεια όμως, υπήχθησαν στις ρυθμίσεις του νόμου 80-539/16.7.1980 και τα ΝΠΙΔ που ανήκουν στο *lato sensu* δημόσιο τομέα.

⁷⁴ Loi 95-125/08.2.1995, Journal officiel, 09.2.1995

⁷⁵ Οι *astreintes* διακρίνονται τα γνωστά μέσα εκτελέσεως του γαλλικού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας καθώς αποτελούν μια έμμεση διαδικασία που οδηγεί στη δημιουργία νέας υποχρέωσης, που θα καταστεί στη συνέχεια αντικείμενο της εκτέλεσης. Φαίνεται να μοιάζει περισσότερο με τις χρηματικές ποινές του ελληνικού δικονομικού δικαίου στα αρ.946 και 947 του Κ.Πολ.Δ., ενόψει μάλιστα της διευκρίνησης του αρ.948 Κ.Πολ.Δ., σύμφωνα με το οποίο οι ποινές αυτές δεν θίγουν το δικαίωμα του δανειστή να απαιτήσει την αποζημίωση που προβλέπουν οι διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου.

⁷⁶ Σ.Σταματόπουλος, *Αναγκαστική Εκτέλεση σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου*, εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000 σ.54. Παρόμοιο είναι και το σύστημα εκτέλεσης των καταψηφιστικών μη χρηματικών, καθώς και των ακυρωτικών αποφάσεων.

χρόνο τους έξι μήνες⁷⁷. Ο L.80-539 περαιτέρω στο αρ.2 προβλέπει ότι σε περίπτωση άρνησης της διοίκησης (και συνεπώς του Ο.Τ.Α.) να συμμορφωθεί σε μια απόφαση διοικητικού δικαστηρίου που την υποχρεώνει στην καταβολή χρηματικού ποσού, το Conseil d'État μπορεί να καταδικάσει τον Ο.Τ.Α. στον οποίο έχει ανατεθεί η άσκηση δημόσιας εξουσίας σε χρηματική ποινή (astreinte). Οι χρηματικές ποινές (astreintes), λοιπόν επιβάλλονται κατά κανόνα κατόπιν αιτήσεως του νικητή διαδίκου, είτε από το Conseil d'État (που μπορεί να τις επιβάλλει και αυτεπαγγέλτως), τον Πρόεδρο του Ακυρωτικού Τμήματος, και στην περίπτωση άρνησης της διοίκησης να συμμορφωθεί με απόφαση των διοικητικών δικαστηρίων της ουσίας από το δικαστήριο που εξέδωσε την απόφαση, η εκτέλεση της οποίας ζητείται.

Στο γαλλικό δίκαιο, επομένως, δεν είναι νοητός ο άμεσος εξαναγκασμός του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. με ενέργειες άμεσης εκτέλεσης προκειμένου να συμμορφωθεί προς δικαστικές αποφάσεις που καταδικάζουν σε πράξη, παράλειψη, καταβολή χρηματικού ποσού, ή ακυρώνουν διοικητικές πράξεις, αλλά αντίθετα έχει εισαχθεί ένα σύστημα έμμεσου εξαναγκασμού μέσω των χρηματικών ποινών (astreintes)⁷⁸.

5.1.2 Γερμανία

Στο γερμανικό δίκαιο σύμφωνα με τη διάταξη του αρ.882a ZPO (Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας)⁷⁹, η αναγκαστική εκτέλεση εναντίον της Ομοσπονδίας και των κρατιδίων-μελών αυτής και των λοιπών εν γένει δημοσιονομικών προσώπων, για τη ικανοποίηση χρηματικών απαιτήσεων εις βάρος του είναι καταρχάς κατά κανόνα επιτρεπτή. Της διαδικασίας αναγκαστικής εκτέλεσης πρέπει να προηγηθεί μια προδικασία. Η προδικασία αυτή συνίσταται αφενός μεν στη γνωστοποίηση στο νομικό πρόσωπο της πρόθεσης του δανειστή να επισπεύσει αναγκαστική εκτέλεση και αφετέρου στην παρέλευση προθεσμίας τεσσάρων εβδομάδων από την γνωστοποίηση αυτή μέχρι την έναρξη της διαδικασίας αναγκαστικής εκτέλεσης.

⁷⁷ Article 1 par.1-4 de la Loi 80-539/16.7.1980, Journal officiel, 17.7.1980.

⁷⁸ Σ.Σταματόπουλος, *Αναγκαστική Εκτέλεση σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου*, εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000 σ.62 επ.

⁷⁹ Zwangsvollstreckung wegen einer Geldforderung (Αναγκαστική Εκτέλεση εξαιτίας χρηματικής αξίωσης)

Αναφορικά με τη γνωστοποίηση, να σημειωθεί ότι μολονότι η διάταξη του αρ.882α ΖΠΟ (ΚΠολΔ) δεν προβλέπει συγκεκριμένο τύπο, προκρίνεται ο έγγραφος τύπος χάριν ευχέρειας αποδείξεως. Αυτό που σε κάθε περίπτωση απαιτείται είναι η περιγραφή, στην αναγγελία, της πρόθεσης του δανειστή για επίσπευση εκτέλεσης, του εκτελεστού τίτλου, του δανειστή, του οφειλέτη, κα της οφειλής προκειμένου να καθίσταται δυνατή είτε η εξόφληση της οφειλής, είτε η προβολή ενστάσεων κατ' αυτής⁸⁰.

Στην περίπτωση κατά την οποία ο οφειλέτης Ο.Τ.Α. δεν εκπληρώσει την υποχρέωσή του έναντι του δανειστή του, ορίζεται από τον υπάλληλο του αρμοδίου δικαστηρίου της εκτέλεσης, ο αναγκαίος για την εκτέλεση δικαστικός επιμελητής⁸¹, στην αίτηση για το διορισμό του οποίου σφωρεύεται και αίτημα για εκτέλεση. Αφού λοιπόν διαπιστώσει ο δικαστικός επιμελητής το νομότυπο της επίδοσης και την παρέλευση άπρακτης της σχετικής προθεσμίας, προχωρεί στη διαδικασία αναγκαστικής εκτέλεσης, που αφορά όλες τις δικαστικές αποφάσεις και διαταγές που επιδικάζουν χρηματικές απαιτήσεις.

Ο Γερμανός δικονομικός νομοθέτης ισορροπεί ανάμεσα στην ανάγκη ικανοποίησης της απαίτησης του δανειστή, η οποία δεν πρέπει να παραμερίζεται χωρίς ειδικό λόγο και στην προσπάθεια για επίτευξη δημοσίων σκοπών και τη θεραπεία του δημοσίου συμφέροντος. Η εναρμόνιση αυτή επιτυγχάνεται με την παροχή προθεσμίας προκειμένου ο Ο.Τ.Α. και το εν γένει Δημόσιο να προετοιμαστεί, είτε για την εξόφληση της εναντίον του απαίτησης, είτε για την άσκηση των κατάλληλων ενδίκων βοηθημάτων⁸².

5.1.3 Αυστρία

Στο αυστριακό δίκαιο τις βασικές παραμέτρους αναφορικά με την αναγκαστική εκτέλεση κατά των Ο.Τ.Α. έθεσε η απόφαση OGH 28.6.1930⁸³ του

⁸⁰ Σ.Σταματόπουλος, *Αναγκαστική Εκτέλεση σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου*, εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000 σ.64 επ.

⁸¹ αρ.882α Ι εδαφ.3 ΖΠΟ

⁸² Σ.Σταματόπουλος, *Αναγκαστική Εκτέλεση σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου*, εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000 σ.68-69.

⁸³ OGH 28.6.1930, SZ XII (1930), no 155, σ.483επ.

Ανώτατου Δικαστηρίου που τόνισε: α) την ανάγκης συμμόρφωσης του Δημοσίου με τις αποφάσεις των δικαστηρίων, β) την αρχή της ίσης μεταχείρισης του Δημοσίου όταν λειτουργεί *jure gestionis* προς άλλους ιδιώτες και γ) την αρχή ότι είναι ανεπίτρεπτη η στέρηση της δυνατότητας αναγκαστικής εκτέλεσης μιας απόφασης⁸⁴.

Συνεπεία των ανωτέρω, η αναγκαστική εκτέλεση κατά των Ο.Τ.Α. κατ'αρχάς επιτρέπεται στην Αυστρία, διενεργούμενη όμως στο πλαίσιο των εξής βασικών διατάξεων: των παρ.15 και 28 ΕΟ (Executionordnung) δηλαδή του Κώδικα Αναγκαστικής Εκτέλεσης, και της παρ.16 εδ.2 του Νόμου για τη Φορολογική Διαδικασία. Κοινός τόπος των ρυθμίσεων αυτών αποτελεί η δυνατότητα ικανοποίησης των απαιτήσεων των πιστωτών και η κατοχύρωση της συνέχειας των λειτουργιών των Ο.Τ.Α. που αποσκοπούν στην προαγωγή του δημοσίου συμφέροντος⁸⁵.

5.2 Η περιουσία ως αντικείμενο εκτέλεσης

5.2.1 Γαλλία

Όπως προείπαμε, στο γαλλικό δίκαιο δεν προβλέπεται άμεσος εξαναγκασμός του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. με ενέργειες άμεσης εκτέλεσης με σκοπό τη συμμόρφωσή τους προς τις δικαστικές αποφάσεις αλλά μόνο έμμεσος εξαναγκασμός μέσω των χρηματικών ποινών (*astreintes*). Έτσι, μολονότι η κλασική διάκριση σε “*domaine public*” - “*domaine prive*” είναι γαλλικής προέλευσης, αυτή δεν φαίνεται να επηρεάζει κατ'ουδένα τρόπο τη διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης.

⁸⁴ Σ.Σταματόπουλος, *Αναγκαστική Εκτέλεση σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου*, εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000 σ.48.

⁸⁵ O.Ballon, *Αναγκαστική εκτέλεση και πτωχευτική διαδικασία εναντίον δήμων και κοινοτήτων κατά το αυστριακό δίκαιο*, Δ 28 [1997], σ.1121 επ.

5.2.2 Γερμανία

Σε σχέση με το ζήτημα της αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του γερμανικού Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. καθιερώνεται με τη διάταξη του αρ.882a II ZPO (ΚΠολΔ), απόκλιση από το γενικό κανόνα της εκτέλεσης για τις περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες αυτή θα ματαίωνε την εκπλήρωση κάποιου δημοσίου σκοπού ή θα εναντιωνόταν στο δημόσιο συμφέρον⁸⁶. Έτσι, εξαιρούνται από την κατάσχεση αφενός μεν τα πράγματα που είναι απολύτως αναγκαία για την εκπλήρωση δημόσιας αποστολής και αφετέρου τα πράγματα η εκποίηση των οποίων αντίκειται στο δημόσιο συμφέρον. Αξίζει να σημειωθεί ότι της κατάσχεσης εξαιρούνται πράγματα που ανήκουν στη διοικητική (δημόσια) μόνο περιουσία (Verwaltungsvermogen) τα οποία επιπροσθέτως πρέπει να αναγνωρίζονται ως απολύτως αναγκαία για την εκπλήρωση της δημόσιας αποστολής τους. Η δε σχετική αιτιολογική έκθεση επιπλέον αναφέρει ως πράγματα, η εκποίηση των οποίων αντίκειται στο δημόσιο συμφέρον, τους θησαυρούς της τέχνης, τα αρχεία και τις βιβλιοθήκες, με το αιτιολογικό ότι η δυνατότητα εξαίρεσής τους από την κατάσχεση (η οποία δίνεται κατόπιν σχετικής δικαστικής απόφασης) γίνεται με γνώμονα την προστασία της εκπλήρωσης των πολιτιστικών αναγκών.

Σύμφωνα με τον Ernst Forsthoff, τα δημόσια πράγματα που συγκροτούν τη δημόσια περιουσία (Verwaltungsvermogen) διακρίνονται σε κοινόχρηστα (δημόσιοι δρόμοι, πλατείες, εγκαταστάσεις, υδάτινες οδοί, αιγιαλός, κ.ο.κ.) και σε ιδιόχρηστα, δηλ. χρησιμοποιούμενα από τη διοίκηση για την εκπλήρωση της αποστολής της (κτίρια, σχολεία, εκκλησίες, οχυρώσεις, στρατώνες, πεδία στρατιωτικών ασκήσεων, μηχανές, εξοπλισμός γραφείων κ.ο.κ.), με κοινό χαρακτηριστικό ότι εξυπηρετούν δημόσιους σκοπούς άμεσα, δηλ. με τη χρήση τους ως πράγματα. Αντίθετα, στην ιδιωτική περιουσία του δημοσίου (Finanzvermogen) κατατάσσεται ό,τι το τελευταίο έχει και χρησιμοποιεί σύμφωνα με κανόνες του αστικού δικαίου, ώστε να εξυπηρετείται από αυτό έμμεσα, δηλ. όχι με τη χρήση του ως πράγματος, αλλά μέσω των προσόδων του, ώστε να χρηματοδοτείται με αυτές η διοίκηση. Εδώ

⁸⁶ Σ.Σταματόπουλος, *Αναγκαστική Εκτέλεση σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου*, εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000 σ.66επ.

συγκαταλέγονται, κατά την άποψη αυτή, κτήματα, δάση, χρήματα, κρατικά εργοστάσια, λουτρά, μουσεία, αξιόγραφα και συμμετοχές σε επιχειρήσεις⁸⁷.

5.2.3 Αυστρία

Σε σχέση με το ζήτημα της αναγκαστικής εκτέλεσης, το αυστριακό δίκαιο διακρίνει την περιουσία των Ο.Τ.Α. σε: διοικητική περιουσία (πράγματα που εξυπηρετούν δημόσιους σκοπούς), κοινόχρηστα (κοινής χρήσης) και δημόσια περιουσία (τα υπόλοιπα). Βασικό είναι ότι η ιδιότητα και μόνο ενός πράγματος ως αντικειμένου διοικητικής περιουσίας δεν το καθιστά ακατάσχετο, αλλά η δυνατότητα κατάσχεσής του κρίνεται κατά περίπτωση, με γνώμονα το εάν με την αναγκαστική εκτέλεση προσβάλλεται το δημόσιο συμφέρον.

Έτσι για παράδειγμα, όπως αναφέρει ο Oskar Ballon, το κρατικό υπηρεσιακό αυτοκίνητο του προέδρου της Δημοκρατίας ανήκει στην κατασχετή ιδιωτική περιουσία του Δημοσίου, όπως επίσης στην κατασχετή ιδιωτική περιουσία Δήμου ανήκουν τα δύο από τα εν συνόλω επτά δημοτικά πυροσβεστικά οχήματα μικρής πόλεως, επειδή -και στις δύο περιπτώσεις, αυτά τα περιουσιακά στοιχεία δεν είναι απολύτως απαραίτητα για την πραγμάτωση του σκοπού, στην εξυπηρέτηση του οποίου έχουν ταχθεί και πολύ περισσότερο ακίνητα που προορίζονται να οικοδομηθούν στο απώτερο μέλλον⁸⁸.

5.3 Η δωσιδικία στις δίκες περί την εκτέλεση

5.3.1 Γαλλία

Το γεγονός ότι το ελληνικό δίκαιο της αναγκαστικής εκτέλεσης επηρεάστηκε πολύ έντονα από το δίκαιο της ηπειρωτικής Ευρώπης, έχει σαν αποτέλεσμα το σύνολο σχεδόν των εις βάρος της περιουσίας του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των

⁸⁷ E.Forsthoff, *Lehrbuch des Verwaltungsrechts*, I, Allgemeiner Teil, 10η έκδοση, Μόναχο 1973, σ.376-377.

⁸⁸ O.Ballon, *Αναγκαστική εκτέλεση και πτωχευτική διαδικασία εναντίον δήμων και κοινοτήτων κατά το αυστριακό δίκαιο*, Δ 28 [1997], σ.1121 επ.

Ο.Τ.Α. δικών να ανήκει στην δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων, όπως συμβαίνει για παράδειγμα και στη Γαλλία⁸⁹, απ'όπου η αναγκαστική εκτέλεση δέχθηκε σημαντικές επιρροές⁹⁰.

Έτσι, σε επίπεδο συγκριτικού δικαίου, τόσο στη Γαλλία όσο και στη Γερμανία, παρά το διαφορετικό σύστημα που ακολουθείται, παρατηρείται μία καθοριστικής εκτάσεως παρέμβαση του διοικητικού δικαστή στο στάδιο της εκτελεστικής διαδικασίας.

Έτσι, στην Γαλλία η εκτέλεση των τελεσιδίκων αποφάσεων των διοικητικών δικαστηρίων που καταδικάζουν το Δημόσιο και τους Ο.Τ.Α. στην καταβολή ενός συγκεκριμένου χρηματικού ποσού, αλλά και των αποφάσεων που επιδικάζουν προσωρινά μία απαίτηση, γίνεται αυτομάτως, με την κοινοποίηση της σχετικής απόφασης στον αρμόδιο διατάκτη και την έκδοση εντάλματος πληρωμής του. Σε διαφορετική περίπτωση, ο δικαιούχος απευθύνεται άμεσα στον ορισθέντα υπόλογο που οφείλει να προβεί στην πληρωμή του ποσού και, πέραν των χρηματικών κυρώσεων εις βάρος του διατάκτη, μετά τον νόμο της 8.2.1995, μπορεί να προσφύγει στον αρμόδιο (διοικητικό) δικαστή εκτελέσεως κατά της σχετικής αρνήσεως της διοικήσεως αναζητώντας περαιτέρω χρηματική ποινή (*astreinte*)

5.2.2 Γερμανία

Στη Γερμανία, επί αναγκαστικής εκτελέσεως αποφάσεων διοικητικών δικαστηρίων, καλείται κατά το αρ.167 του VwGO (ΚΔιοικΔν), ως «δικαστήριο εκτελέσεως» το διοικητικό δικαστήριο του πρώτου βαθμού, ήτοι το δικαστήριο που είχε δραστηριοποιηθεί στην κύρια διαγνωστική δίκη και είχε γνώση του πραγματικού της υποθέσεως επί όλων των ζητημάτων για τα οποία επιφυλάσσεται αρμοδιότητα δικαστηρίου εκτελέσεως σύμφωνα με τον VwGO ή τις οικείες διατάξεις του όγδοου βιβλίου του ZPO (ΚΠολΔ) στις οποίες παραπέμπει⁹¹.

⁸⁹ TC 28 avr.1980, Prefet de la Seine, AJDA 1980, σ.60

⁹⁰ P.Yessiou-Faltsi/An.Tamamidis, *Le droit a l'exécution selon la CEDH*, ΔτΑ 17/2003, σ.11.

⁹¹ Ι.Συμεωνίδης, *Η δικαιοδοσία των δικαστηρίων για την εκδίκαση υποθέσεων αναγκαστικής εκτελέσεως κατά του Ελληνικού Δημοσίου*, Δ. Τόμος 2003, Νοέμβριος 2003.

Κεφάλαιο 6^ο Τα δικονομικά ζητήματα της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α.

6.1 Η έννοια της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά το Ν.3068/2002.

Ο Ν.3068/2002 ως εκτελεστικός των αρ.94 παρ.4 εδ.γ' και αρ.95 παρ.5 Σ, αποβλέπει στο να εξασφαλίσει τη συμμόρφωση της διοικήσεως προς τις δικαστικές αποφάσεις ενόψει των πολλών περιπτώσεων δυστροπίας της που είχαν κλονίσει το κράτος δικαίου και την εμπιστοσύνη του πολίτη στους θεσμούς. Έτσι, στο αρ.1 του Ν.3068/2002⁹² ορίζεται ότι η διοίκηση έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται χωρίς καθυστέρηση προς τις δικαστικές αποφάσεις που είναι εκτελεστές κατά τις οικείες δικονομικές διατάξεις.

Σημειώνεται ωστόσο ότι, δεν συνιστά μορφή αναγκαστικής εκτέλεσης κατά την έννοια του αρ.4 Ν.3068/2002, ο συμψηφισμός απαιτήσεως ιδιώτη κατά του Δημοσίου με χρέος του προς το Δημόσιο. Αυτός αντίθετα συνιστά τρόπο εξόφλησης του χρέους του ιδιώτη προς το Δημόσιο και λόγο απόσβεσης της απαίτησης του τελευταίου κατά το ουσιαστικό δίκαιο (ΑΚ 440, 441)⁹³. Συμψηφισμός λοιπόν μπορεί να αντιταχθεί και κατά απαιτήσεων που κηρύσσονται ακατάσχετες από το εδ.β' παρ.1 αρ.4 Ν.3068/2002, π.χ. προερχομένων από φόρους ή ανταποδοτικά τέλη. Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με το αρ.83 παρ.1 και 2 του Κώδικα Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων (Κ.Ε.Δ.Ε.)⁹⁴ επιτρέπεται η εξόφληση φορολογικών οφειλών προς το

⁹² αρ.1 του Ν.3068/2002 «Το Δημόσιο, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και τα λοιπά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου έχουν υποχρέωση να συμμορφώνονται χωρίς καθυστέρηση προς τις δικαστικές αποφάσεις και να προβαίνουν σε όλες τις ενέργειες που επιβάλλονται για την εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής και για την εκτέλεση των αποφάσεων. Δικαστικές αποφάσεις κατά την έννοια του προηγούμενου εδαφίου είναι όλες οι αποφάσεις των διοικητικών, πολιτικών, ποινικών και ειδικών δικαστηρίων που παράγουν υποχρέωση συμμόρφωσης ή είναι εκτελεστές, κατά τις οικείες δικονομικές διατάξεις και τους όρους που κάθε απόφαση τάσσει».

⁹³ ΣτΕ 3169/1992, Δ 2003, σ.1153 επ., με παρατ. Κ. Μπέη, σ.1155επ. «...ο συμψηφισμός αυτός δεν συνιστά εκτέλεση της τελεσίδικης δικαστικής απόφασεως, με την οποία αναγνωρίσθηκε η κατά τα άνω απαίτηση του αναιρεσιβλήτου κατά του Δημοσίου, αλλά τρόπο εξοφλήσεως του χρέους του προς το Δημόσιο και λόγο αποσβέσεως της απαιτήσεως του Δημοσίου κατά το ουσιαστικό δίκαιο, επιτρέπεται δε ευθέως από τον νόμο, αφού προβλέπεται ρητά από το άρθρ. 83 ν.δ. 356/1974...». βλ. Α.Γέροντα - Ψάλτη, Δημοσιονομικό Δίκαιο, σ.483, ΑΠ 183/1976, ΝοΒ 24, σ.680.

⁹⁴ ν.δ. 356/1974, αρ.83 παρ.1 και 2, όπως τροποποιήθηκε με το αρ.11 του Ν.3943/2011: «1. Βέβαιη και εκκαθαρισμένη χρηματική απαίτηση του οφειλέτη κατά του Δημοσίου, η οποία αποδεικνύεται με τελεσίδικη δικαστική απόφαση ή δημόσιο έγγραφο, συμφηφίζεται με βεβαιωμένα χρέη αυτού προς το Δημόσιο. 2. Ο συμψηφισμός προτείνεται με δήλωση του οφειλέτη που υποβάλλεται στη Δ.Ο.Υ., η οποία είναι αρμόδια για την εισπραξη του χρέους. Ο συμψηφισμός μπορεί να ενεργείται και αυτεπάγγελα, με πράξη του προϊσταμένου της ίδιας υπηρεσίας, εφόσον από τα υπάρχοντα στοιχεία αποδεικνύεται η απαίτηση του οφειλέτη. Απαίτηση του Δημοσίου παραγεγραμμένη αντιτάσσεται σε συμψηφισμό για μια τριετία από τη συμπλήρωση της παραγραφής. Η δήλωση του οφειλέτη για συμψηφισμό της απαίτησης

Δημόσιο με συμψηφισμό απαιτήσεων του φορολογουμένου κατά αυτού. Επιπλέον, δυνάμει της διάταξης του αρ. 239 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων⁹⁵ (Δ.Κ.Κ.) οι Ο.Τ.Α. μπορούν να εκχωρήσουν όλα τα έσοδα τους συμπεριλαμβανομένων των φόρων, τελών, δικαιωμάτων και εισφορών για την ασφάλεια και την εξυπηρέτηση των δανείων που συνάπτουν⁹⁶. Την ίδια δυνατότητα έχει και το Ελληνικό Δημόσιο από τη στιγμή που δεν υφίσταται στη νομοθεσία μας ρητή διάταξη που να απαγορεύει την εκχώρηση φόρων, τελών κλπ.⁹⁷

Επιπλέον η παρ.1 αρ.4 του Ν.3068/2002 ορίζει ότι δεν αφορά παρά μόνο την εκτέλεση για την ικανοποίηση χρηματικών απαιτήσεων. Αν αντίθετα πρόκειται για αντικειμενικές απαιτήσεις, όπως π.χ. διεκδίκηση εκ μέρους ιδιώτη πράγματος κατεχόμενου από το Δημόσιο, δεν επιτρέπεται, ενόψει και του άρθρου 17 Σ κανένας ειδικός περιορισμός⁹⁸. Έτσι κατά το Χρυσόγονο, αν π.χ. το Δημόσιο ή ο Ο.Τ.Α. αυθαίρετα κατέλαβε, χωρίς να έχει μεσολαβήσει αναγκαστική απαλλοτρίωση, ιδιωτική οικοπεδική έκταση και τη μετέτρεψε σε στρατόπεδο, η ιδιότητά της πλέον ως δημόσιου πράγματος δεν μπορεί να εμποδίσει την εκτέλεση, αφού η καθιέρωσή του ως τέτοιου έγινε κατά τρόπο αντισυνταγματικό⁹⁹.

6.2 Ο επισπεύδων την εκτέλεση δανειστής

Ο δανειστής που κινεί τη διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης, ήτοι ο επισπεύδων δανειστής, μπορεί -κατά τον γενικό κανόνα της εκτέλεσης- να είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο, και πλέον επίκαιρα, μέχρι και αλλοδαπό κράτος. Η δεσπόζουσα θέση του επισπεύδοντα δανειστή κατά των Ο.Τ.Α. πηγάζει από τον εκτελεστό τίτλο, ο οποίος και θεμελιώνει κατά τον Κ.Πολ.Δ. την εκτελεστική διαδικασία, η δε κυριαρχία του παραμένει αδιαμφισβήτητη, όσο δεν υπάρχει

κατά του Δημοσίου ή το έγγραφο του προϊσταμένου της Δ.Ο.Υ. για αυτεπάγγελτο συμψηφισμό κοινοποιείται στην εκκαθαρίζουσα την απαίτηση υπηρεσία, η οποία υποχρεούται σε άμεση απόδοση του συμψηφισθέντος ποσού.»

⁹⁵ Ν.3463/2006 όπως ισχύει μετά και τον Ν.3852/2010.

⁹⁶ ΕφΑθ 6178/2002

⁹⁷ Α.Χρονά, *Η προβληματική της διάκρισης ανάμεσα στην κατασχετή ιδιωτική περιουσία και στην ακατάσχετη δημόσια των δήμων και κοινοτήτων*, Δ 2003, σ.578.

⁹⁸ Θ.Τσάτσου, *Η αναγκαστική εκτέλεσις κατά του Δημοσίου, των δήμων και των κοινοτήτων*, Μελέται διοικητικού δικαίου, Αθήναι 1957, σ. 215 επ.

⁹⁹ Κ.Χρυσόγονου, *Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002*, Δ, Τόμος 2004, Ιαν-Φεβρ.2004, σ.5

αντίρρηση από την πλευρά του καθού η εκτέλεση οφειλέτη Ο.Τ.Α., ή τρίτου που να θίγεται¹⁰⁰.

6.3 Ο.Τ.Α. ως καθού η εκτέλεση οφειλέτης.

Η ίδια η γραμματική διατύπωση του αρ.4 παρ.1 εδ. α' και παρ.2 Ν.3068/2002, καθιστά σαφές ότι, οι ρυθμίσεις του άρθρου αυτού δεν αφορούν καθόλου Ν.Π.Ι.Δ., έστω κι αν αυτά ανήκουν στον λεγόμενο «δημόσιο τομέα» και ελέγχονται από το Δημόσιο, (τα Ν.Π.Δ.Δ. ή τους Ο.Τ.Α.). Εξάλλου, η θέσπιση με νόμο ιδιαίτερων περιορισμών στην εκτέλεση κατά δημόσιων επιχειρήσεων που λειτουργούν με τη μορφή Ν.Π.Ι.Δ. δεν θα ήταν συνταγματικά θεμιτή. Και τούτο διότι το αρ.94 παρ.4 εδ. γ' Σ δεν αναφέρεται σε τέτοιες επιχειρήσεις, αποκλείοντας έτσι, εξ αντιδιαστολής, την εξομοίωσή τους με το Δημόσιο σε ότι αφορά την σε βάρος τους αναγκαστική εκτέλεση, ενώ αντίθετα ρητά εξομοιώνει τους Ο.Τ.Α. και τα Ν.Π.Δ.Δ.¹⁰¹. Η αναφορά μόνο σε Ο.Τ.Α. και Ν.Π.Δ.Δ. στο τελικό κείμενο υποδηλώνει ότι ο αναθεωρητικός νομοθέτης θέλησε την εξομοίωση μόνο αυτών προς το Δημόσιο, σε ότι αφορά το ζήτημα (και τους περιορισμούς) της εναντίον τους αναγκαστικής εκτέλεσης.

Υποστηρίζεται βέβαια στη θεωρία η άποψη ότι «πρέπει να ληφθεί νομοθετική πρόνοια για τη διασφάλιση της συνέχειας της παροχής ζωτικής σημασίας για το κοινωνικό σύνολο αγαθών και υπηρεσιών από νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου του ευρύτερου δημόσιου τομέα και αυτού, ακόμη, του ιδιωτικού τομέα σε περίπτωση άμεσης απειλής παρακώλυσης παροχής τους από συνέπειες επίσπευσης αναγκαστικής

¹⁰⁰ Π.Γέσιου-Φαλτσή, *Αναγκαστική εκτέλεση Γενικό μέρος*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 1998, σ.11.

¹⁰¹ «Το παραπάνω συμπέρασμα επιβεβαιώνεται και από την ιστορική πορεία προς την αναθεώρηση του άρθρου 94 Συντ. Στην αρχική πρόταση (διαπίστωσης της ανάγκης) αναθεώρησης (μεταξύ άλλων και) του άρθρου αυτού, την οποία είχαν υποβάλει βουλευτές του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στις 4.6.1997, γινόταν λόγος για ανάγκη αναθεώρησής του μόνο προκειμένου να οριοθετηθεί με μεγαλύτερη σαφήνεια η δικαιοδοσία των πολιτικών και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων. Στην αντίστοιχη πρόταση βουλευτών της Νέας Δημοκρατίας στις 5.6.1997 προβλεπόταν η προσθήκη νέας § 6 στο άρθρο 95 Συντ., σύμφωνα με την οποία «επιτρέπεται αναγκαστική εκτέλεση κατά του Δημοσίου και των δημόσιων νομικών προσώπων ως προς την ιδιωτική τους περιουσία». Η σημερινή διατύπωση του άρθρου 94 παρ.4 διαμορφώθηκε από την Επιτροπή Αναθεώρησης του Συντάγματος της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής τον Οκτώβριο του 20007. Η μη υιοθέτηση της πρότασης για τα «δημόσια νομικά πρόσωπα» γενικά (στην έννοια αυτή θα μπορούσαν να υπαχθούν και τα κρατικής ιδιοκτησίας νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου) προφανώς δεν ήταν τυχαία. Αντίθετα, η αναφορά μόνο σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου στο τελικό κείμενο υποδηλώνει ότι ο αναθεωρητικός νομοθέτης θέλησε την εξομοίωση μόνο αυτών προς το δημόσιο, σε ό,τι αφορά το ζήτημα (και τους περιορισμούς) της εναντίον τους αναγκαστικής εκτέλεσης.» Κ.Χρυσόγονου, *Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002*, Δ, Τόμος 2004, Ιαν-Φεβρ.2004, σ.5

εκτέλεσης»¹⁰². Τούτο όμως, πέραν του ότι δεν βρίσκει έρεισμα ούτε στη γραμματική ούτε στην ιστορική ερμηνεία του αρ.94 παρ.4 εδ.γ' Σ, οδηγεί, κατά το Χρυσόγονο, σε «τερατογένεση νομικών προσώπων-Ιανών, που θα επιδεικνύουν κατά περίπτωση όποια όψη τους συμφέρει στα ίδια». Σε κάθε περίπτωση, συνεχίζει ο Χρυσόγονος, εφόσον το κράτος επιλέγει για τη δράση του τη μορφή και τα μέσα του ιδιωτικού δικαίου, με όσα πλεονεκτήματα ευελιξίας συνεπάγεται τούτο, οφείλει να επωμισθεί και τους αντίστοιχους κινδύνους και πάντως να εφοδιάσει τα ιδρυόμενα ή ελεγχόμενα από το ίδιο Ν.Π.Ι.Δ. με επαρκείς πόρους, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις δικαστικά βεβαιωμένες υποχρεώσεις τους. Η μη παρακώλυση της παροχής ζωτικής σημασίας αγαθών στο κοινωνικό σύνολο πρέπει να επιτευχθεί, λοιπόν, με αυτόν τον τρόπο, δηλαδή με διασφάλιση της φερεγγυότητας των αντίστοιχων νομικών προσώπων, και όχι με την παρεμπόδιση της εναντίον τους αναγκαστικής εκτέλεσης¹⁰³.

Συνεπεία των ανωτέρω, οι υφιστάμενες στην (προγενέστερη της συνταγματικής αναθεώρησης του 2001) κοινή νομοθεσία, ειδικές απαγορεύσεις αναγκαστικής εκτέλεσης κατά συγκεκριμένων δημόσιων επιχειρήσεων που λειτουργούν με τη μορφή Ν.Π.Ι.Δ. έχουν καταστεί ευθέως και συνολικά αντισυνταγματικές από τον Απρίλιο του 2001, οπότε τέθηκε σε ισχύ το αναθεωρημένο αρ.94 παρ.4 εδ. γ' Σ¹⁰⁴.

6.4 Ο εκτελεστός τίτλος κατά Ο.Τ.Α.

6.4.1 Τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις

Από τις διατάξεις των αρ.94 και 95 Σ. και αρ.1 Ν.3068/2002 συνάγεται, όπως ανωτέρω αναλύθηκε ότι κατά του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των λοιπών Ν.Π.Δ.Δ. χωρεί αναγκαστική εκτέλεση για την ικανοποίηση χρηματικών απαιτήσεων (έμμεση εκτέλεση). Με τις διατάξεις αυτές, περαιτέρω καθιερώνεται υποχρέωση του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των λοιπών Ν.Π.Δ.Δ. να συμμορφώνονται χωρίς

¹⁰² Γ.Κασιμάτη, *Τα συνταγματικά όρια της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του ελληνικού Δημοσίου*, Δ 2003, σ. 1090 επ.

¹⁰³ Κ.Χρυσόγονου, *Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν. 3068/2002*, Δ, Τόμος 2004, Ιαν-Φεβρ.2004, σ.5επ

¹⁰⁴ Κ.Χρυσόγονου, *Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν. 3068/2002*, Δ, Τόμος 2004, Ιαν-Φεβρ.2004, σ.5επ.

καθυστερήση προς τις αποφάσεις των δικαστηρίων που παράγουν υποχρέωση συμμόρφωσης ή είναι εκτελεστές κατά τις οικείες δικονομικές διατάξεις.

Τέτοιες δε δικονομικές διατάξεις είναι τόσο το αρ.904 παρ. 2 εδ. α' του Κώδικα Πολιτικής δικονομίας (Κ.Πολ.Δ.)¹⁰⁵ και το αρ.199 παρ.1 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (Κ.Διοικ.Δ.)¹⁰⁶ όπου καθιερώνεται το εκτελεστό των τελεσιδίκων καταψηφιστικών δικαστικών αποφάσεων, όσο και το αρ.61 του Οργανισμού του Ελεγκτικού Συνεδρίου¹⁰⁷, με το οποίο καθιερώνεται το εκτελεστό των οριστικών (τελεσιδίκων) αποφάσεων των Τμημάτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Η Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου της 19 Μαρτίου 2003¹⁰⁸ αποτύπωσε διεξοδικά τους λόγους για τους οποίους οι προϊσχύουσες διατάξεις (των αρ.19 του Α.Ν. 1715/1951 και αρ.15 Ν.2521/1997), που δημιουργούσαν παρέκκλιση από τον

¹⁰⁵ β.δ/μα 657/1971

¹⁰⁶ Ν.2717/1999

¹⁰⁷ π.δ.774/1980

¹⁰⁸ βλ. ΕΣ (Ολομ.) πρακτικό της 7/19 Μαρτίου 2003 «...Το καθιερούμενο από το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος θεμελιώδες δικαίωμα της δικαστικής προστασίας, τότε μόνο εκπληρώνει το σκοπό του, όταν είναι πλήρες και αποτελεσματικό. Έτσι, η δεσμευτική διάγνωση του δικαιώματος από την εκδιδόμενη δικαστική απόφαση δεν θα καθιστούσε δραστική την με αυτή παρεχόμενη έννομη προστασία, αν δεν έφθανε μέχρι τον εξαναγκασμό του ηττώμενου διαδίκου να συμμορφωθεί με την απόφαση αυτή. Κατά συνέπεια, η συνταγματική αξίωση της δικαστικής προστασίας έχει ως αντικείμενο την προστασία του κρίσιμου δικαιώματος, όχι μόνο με τη μορφή της δεσμευτικής διάγνωσης, αλλά και με εκείνη της τελικής αναγκαστικής εκτέλεσης της δικαστικής απόφασης. Αλλά και κατά τη σχετική με το άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. (που κυρώθηκε με το Ν.Δ. 53/1974) νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το δικαίωμα σε «δίκαιη δίκη» θα καθίστατο μάταιο, αν το εθνικό δικαιοκ σύστημα ενός συμβαλλομένου κράτους επέτρεπε να παραμένει αναποτελεσματική, προς βλάβη ενός διαδίκου, μια τελεσιδική και ως εκ τούτου δεσμευτική και άμεσα εκτελεστή δικαστική απόφαση. Επομένως, η εκτέλεση της απόφασης που έχει εκδοθεί από οποιοδήποτε δικαστήριο θεωρείται αναπόσπαστο στοιχείο της «δίκης», κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α., αφού η μη εκτέλεση τελεσιδικής δικαστικής απόφασης στερεί τη διάταξη αυτή αποτελεσματικότητα (απόφαση Hornsby κατά Ελλάδος της 19.3.1997, απόφαση Γεωργιάδης κατά Ελλάδος της 28.3.2000). Κατά την ίδια νομολογία η άρνηση ή καθυστέρηση εκτέλεσης μιας τέτοιας απόφασης, που επιδικάζει χρηματική απαίτηση ισοδυναμεί με στέρηση «περιουσίας», κατά την έννοια του άρθρου 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ως άνω Σύμβασης, που παρέχει εγγυήσεις για την ειρηνική απόλαυση της περιουσίας. Ως δικαιώματα «αστικής φύσεως», κατά το άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α., θεωρούνται, σύμφωνα με την ίδια νομολογία, πλην άλλων και χρηματικές απαιτήσεις κατά του Δημοσίου ή άλλων ν.π.δ.δ., ανεξάρτητα από τις διατάξεις (ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου) που εφαρμόζονται για την επίλυση της διαφοράς, ενώ ως «περιουσία», κατά το άρθρο 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου νοούνται όχι μόνο τα εμπράγματα δικαιώματα, αλλά και ενοχικά δικαιώματα «περιουσιακής φύσεως». Το ίδιο συνάγεται και από το άρθρο 14 παρ. 1 του, κυρωθέντος με το Ν. 2462/1997, Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, που υιοθετήθηκε από τη Γ.Σ. των Ηνωμένων Εθνών στη Ν. Υόρκη στις 16.12.1966, με το οποίο παρέχεται αυτοτελές δικαίωμα σε «δίκαιη δίκη», αντίστοιχο με εκείνο του άρθρου 6 της Ε.Σ.Δ.Α. και με το άρθρο 2 παρ. 3 εδ. γ' του οποίου ρητώς ορίστηκε ότι τα συμβαλλόμενα κράτη στο Σύμφωνο αυτό αναλαμβάνουν την υποχρέωση «να εγγυώνται την εκτέλεση, από τις αρμόδιες αρχές, κάθε απόφασης που θα έχει κάνει δεκτή τη σχετική προσφυγή». Από τα ανωτέρω παρέπεται ότι, ενόψει της υπερνομοθετικής ισχύος που κατά το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος έχουν οι διεθνείς συμβάσεις, οι διατάξεις της εσωτερικής νομοθεσίας που αντίκεινται προς τις εν λόγω διεθνείς συμβάσεις και ειδικότερα προς τις αρχές της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, στις οποίες περιλαμβάνεται και το δικαίωμα σε αναγκαστική εκτέλεση, τις οποίες οι διεθνείς αυτές συμβάσεις κατοχυρώνουν, πρέπει να μην εφαρμόζονται...»

κανόνα περί εκτελεστότητας των τελεσίδικων καταψηφιστικών δικαστικών αποφάσεων, (εισάγοντας το αμετάκλητο της απόφασης ως προϋπόθεση για την εκτελεστότητα), είχαν καταστεί ανίσχυρες με το αιτιολογικό ότι¹⁰⁹:

α) Η δυνατότητα εκτέλεσης μιας τελεσίδικης δικαστικής απόφασης αποτελεί μέρος του δικαιώματος της «δίκαιης δίκης», το οποίο προσβάλλεται με διατάξεις, που καθιερώνουν ιδιαίτερο δικονομικό προνόμιο του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των άλλων Ν.Π.Δ.Δ., έναντι των λοιπών διαδίκων.

β) Η αναγκαιότητα της συγκεκριμένης ιδιαίτερης μεταχείρισης του Δημοσίου δεν επιβάλλεται από συγκεκριμένους λόγους δημοσίου συμφέροντος, δεδομένου ότι μόνη η επίκληση δημοσιονομικών λόγων και ειδικότερα της ανάγκης τήρησης του κρατικού προϋπολογισμού -που επιβαρύνεται με τις σχετικές δαπάνες για την εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων που επιδικάζουν χρηματικές απαιτήσεις σε βάρος του Δημοσίου κ.λπ.- δεν μπορεί να αποτελέσει επαρκή δικαιολογητικό λόγο για την κατά τους κανόνες της κοινής πείρας, πολυετή αναμονή του νικήσαντος διαδίκου, έως ότου καταστεί αμετάκλητη η σχετική τελεσίδικη δικαστική απόφαση, τη στιγμή που το Δημόσιο έχει τη δυνατότητα εκτέλεσεως των υπέρ αυτού εκδοθεισών τελεσίδικων καταψηφιστικών δικαστικών αποφάσεων, και

γ) Οι τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις διαθέτουν ήδη από τη φύση τους την απαιτούμενη αυξημένη δικονομική ωριμότητα, ώστε να είναι δυνατή η εκτέλεσή τους, ενώ η ενδεχόμενη αφερεγγυότητα του δανειστή του Δημοσίου, δεν αρκεί για να δικαιολογήσει την απαγόρευση εκτέλεσης μιας τελεσίδικης δικαστικής απόφασης κατά του Δημοσίου, αφού, ακόμη και στην περίπτωση που η εκτελεσθείσα τελεσίδικη δικαστική απόφαση αναιρεθεί, το Δημόσιο διαθέτει τα κατά τον Κ.Ε.Δ.Ε. αναγκαστικά μέσα, ώστε να διεκδικήσει την επιστροφή της χρηματικής παροχής που έχει καταβάλει.

Συνεπεία των ανωτέρω, κατέληξε η Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου ότι το Δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ. και οι Ο.Τ.Α. υποχρεούνται να συμμορφώνονται στις τελεσίδικες αποφάσεις τόσο των πολιτικών και διοικητικών δικαστηρίων.

¹⁰⁹ ΕΣ (Ολομ.) πρακτικό της 7/19 Μαρτίου 2003.

6.4.2 Οι προσωρινά εκτελεστές δικαστικές αποφάσεις

Επιπλέον η ανωτέρω Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου της 19 Μαρτίου 2003 αποφάνθηκε ότι: ανεξάρτητα από την συνταγματικότητα ή μη της διάταξης του άρθρου 909 παρ. 1 του Κ.Πολ.Δ., που δεν επιτρέπει την κήρυξη προσωρινής εκτελεστότητας κατά του Δημοσίου και των Ο.Τ.Α., το Δημόσιο υποχρεούται να συμμορφώνεται προς τις δικαστικές αποφάσεις οι οποίες έχουν κηρυχθεί προσωρινά εκτελεστές, αφού αυτές αποτελούν εκτελεστό τίτλο κατά το αρ.904 παρ.2 εδ.α΄ του Κ.Πολ.Δ., όταν μάλιστα έχουν ασκηθεί και απορριφθεί τα προβλεπόμενα από το νόμο μέσα άμυνας. Σχετικά βλ.κατωτέρω υπό 5.6

6.4.3 Οι διαταγές πληρωμής

Διαφορετικής αντιμετώπισης ωστόσο έτυχαν οι διαταγές πληρωμής¹¹⁰, οι οποίες αποτέλεσαν αντικείμενο ρητής νομοθετικής ρύθμισης ως αναφέραμε παραπάνω. Η υπ'αρ. 2913/2005 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών¹¹¹ συγκαταλέγεται στις πρώτες αποφάσεις, με τις οποίες τα ελληνικά δικαστήρια παρέκαμψαν το εμπόδιο που επιχείρησε να θέσει ο κοινός νομοθέτης με την προσθήκη, δυνάμει του αρ.20 Ν.3301/2004, ενός τελευταίου εδαφίου στο αρ.1 Ν.3068/2002. Με την προσθήκη αυτή επιδιώχθηκε, όταν πρόκειται για εκτέλεση εις βάρος του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των λοιπών Ν.Π.Δ.Δ., η συρρίκνωση του

¹¹⁰ Ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας προβλέπει τη δυνατότητα προσβολής της διαταγής πληρωμής με την άσκηση ανακοπής και μάλιστα δύο φορές σύμφωνα με τις ειδικότερες διακρίσεις που πραγματοποιεί. Η άπρακτη πάροδος της σχετικής προθεσμίας όπως και η απόρριψη των ανακοπών προσδίδει στη διαταγή πληρωμής ισχύ δεδικασμένου. Έτσι, σε κάθε περίπτωση, η ισχύς δεδικασμένου συνιστά αποτέλεσμα διαδικασίας που χαρακτηρίζεται από τη δυνατότητα άσκησης του δικαιώματος ακρόασης. Με δεδομένο ότι η διαταγή πληρωμής εκδίδεται από δικαστή, όχι όμως βάσει των συνταγματικών εγγυήσεων της εκατέρωθεν ακρόασης, της δημοσιότητας και της προφορικότητας, αυτή έχει τον χαρακτήρα δικαστικής διαταγής, η οποία εκδίδεται αφού διαπιστωθεί η συνδρομή των προϋποθέσεων που τάσσει ο νομοθέτης, παράγοντας εκτελεστότητα (συνιστώντας εκτελεστό τίτλο). Αντιθέτως, η απόφαση που εκδίδεται μετά την άσκηση ανακοπής κατά τα άρθρα 632 και 633 του ΚΠολΔ έχει τα ανωτέρω χαρακτηριστικά (εκατέρωθεν ακρόαση, δημοσιότητα, προφορικότητα) και επομένως συνιστά δικαστική απόφαση κατά την έννοια της προαναφερθείσας συνταγματικής διάταξης. Η απόρριψη των ανακοπών των προαναφερθέντων άρθρων μπορεί να καταστήσει τελεσίδικη τη διαταγή πληρωμής, προσδίδοντας σε αυτή δύναμη δεδικασμένου. Επομένως, στην περίπτωση αυτή η διαταγή πληρωμής στην τελευταία αυτή περίπτωση «εξομοιούται λειτουργικώς» με δικαστική απόφαση, καθ' ο μέρος αναπτύσσει δύναμη δεδικασμένου. Βλ. Χ.Χρυσανθάκη, *Η δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου*, Δ 2006, Μάρτιος-Απρίλιος, σ.320επ

¹¹¹ ΜΠρΑθ 2913/2005 Δ, 36, 2005, σ.1267 με παρατηρήσεις Κ. Μπέη.

αριθμού των κατ'αρ.904 παρ.2 Κ.Πολ.Δ. κοινών εκτελεστών τίτλων¹¹², ώστε να επιτρέπεται έτσι, κατ'αρχήν, η επίσπευση εκτελέσεως εις βάρος των παραπάνω, μόνον αν πρόκειται για ημεδαπή δικαστική απόφαση ή για διαιτητική απόφαση, ημεδαπή ή αλλοδαπή ή για αλλοδαπή δικαστική απόφαση που κηρύχθηκε εκτελεστή εις βάρος του Δημοσίου¹¹³.

Από τους αποκλειόμενους εκτελεστούς τίτλους του αρ.904 παρ. 2 Κ.Πολ.Δ., το ενδιαφέρον λοιπόν εντοπίζεται ιδιαίτερα στη διαταγή πληρωμής, περίπτωση που απασχόλησε την εξεταζόμενη υπ'αρ. 2913/2005 Μον.Πρωτ.Αθηνών¹¹⁴.

Πράγματι, η διαταγή πληρωμής, ιδίως τα τελευταία χρόνια, γνώρισε ιδιαίτερη διάδοση ως τίτλος για τον ταχύ, ευχερή και αποτελεσματικό εξοπλισμό με εκτελεστότητα διάφορων -ιδιωτικών κυρίως- απαιτήσεων κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α.¹¹⁵. Ενόψει και του αρ.94 παρ.4 εδ.β'Σ, όπου γίνεται λόγος μόνο για τις δικαστικές αποφάσεις σε σχέση με την αναγκαστική εκτέλεση εις βάρος του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. θα μπορούσε να επισημανθεί ότι, τουλάχιστον από πλευράς συνταγματικής κατοχυρώσεως, η περίπτωση της διαταγής πληρωμής δεν ταυτίζεται απολύτως. Και τούτο διότι, μολονότι η διαταγή πληρωμής δεν ταυτίζεται με δικαστική απόφαση, εξομοιώνεται ως ένα βαθμό με αυτήν, όχι τόσο λόγω της δικαστικής προέλευσής της, αλλά λόγω της δυνατότητας του οφειλέτη να ασκήσει το ένδικο βοήθημα της ανακοπής κατά τη διαταγής πληρωμής, καθιστώντας έτσι αντικείμενο αντιδικίας, αυτό που ο δικαστής ο οποίος εξέδωσε τη διαταγή πληρωμής αντιμετώπισε στο πλαίσιο διαδικασίας *ex parte*¹¹⁶. Μάλιστα, το ζήτημα της δικαιοδοσίας ως προς την εκδίκαση ανακοπής προς ακύρωση διαταγής πληρωμής που

¹¹² «Εκτελεστοί τίτλοι είναι: α) οι τελεσίδικες αποφάσεις, καθώς και οι αποφάσεις κάθε ελληνικού δικαστηρίου που κηρύχθηκαν προσωρινά εκτελεστές, β) οι διαιτητικές αποφάσεις, γ) τα πρακτικά ελληνικών δικαστηρίων που περιέχουν συμβιβασμό ή προσδιορισμό δικαστικών εξόδων, δ) τα συμβολαιογραφικά έγγραφα, ε) οι διαταγές πληρωμής που εκδίδουν έλληνες δικαστές, και απόδοσης της χρήσης μισθίου ακινήτου στ) οι αλλοδαποί τίτλοι που κηρύχθηκαν εκτελεστοί, ζ) οι διαταγές και πράξεις που αναγνωρίζονται από το νόμο ως τίτλοι εκτελεστοί.»

¹¹³ Σ.Σταματόπουλου, *Εκτελεστοί τίτλοι και αντικείμενο της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του κράτους*, 2005, σ.129επ.

¹¹⁴ ΜΠρΑθ 2913/2005 Δ, 36, 2005, σ.1267 με παρατηρήσεις Κ. Μπέη.

¹¹⁵ όπως λ.χ. ενδεικτικά οι απαιτήσεις ιδιωτών για την καταβολή της οφειλόμενης αποζημιώσεως λόγω αναγκαστικής απαλλοτριώσεως μετά το πέρας της διαδικασίας καθορισμού της τιμής μονάδος αποζημιώσεως και αναγνωρίσεως των δικαιούχων αυτής ειδικά για τη διαταγή πληρωμής, ως εκτελεστό τίτλο συνδεδεμένο άμεσα με την ανάγκη παροχής δικαστικής προστασίας σε εύλογο χρόνο.

¹¹⁶ Α.Ταμιαίδης, Αρμ. 2006, σ.445-447, πρβλ. τις παρατ. Κ.Μπέη, στην ΜΠρΑθ. 2913/2005, Δ 2005. σ.1270επ., Κ.Μπέη, *Σύνοψη της προβληματικής για τη διαταγή πληρωμής αξιώσεων από σχέσεις δημόσιου δικαίου*, Δ 2006, σ.305, Ε.Μπέη, *Η διαταγή πληρωμής στις διαφορές δημοσίου δικαίου*, Δ. 2006. σ.300επ.

εκδόθηκε εις βάρος Ο.Τ.Α. (που θα αναλύσουμε στη συνέχεια σε σχετικό κεφάλαιο) εξεδόθη μεταξύ άλλων και η 18/2005 Α.Ε.Δ.¹¹⁷.

Η έκδοση της υπ'αρ. 18/2005 απόφασης του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου (Α.Ε.Δ.)¹¹⁸ έδωσε το έναυσμα για την αναζωογόνηση της επιστημονικής συζήτησης ως προς το ζήτημα της δυνατότητας έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου. Η απόφαση αυτή εκδόθηκε στο πλαίσιο άρσης αποφαιτικής σύγκρουσης καθηκόντων (δηλαδή δικαιοδοσίας μεταξύ πολιτικών και διοικητικών δικαστηρίων), και το Δικαστήριο οδηγήθηκε στην κρίση ότι τα πολιτικά δικαστήρια είναι αρμόδια να εκδικάσουν ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής κατά Ο.Τ.Α. (Δήμου), έστω και αν η απαίτηση, της οποίας επιδιώκεται η ικανοποίηση, είναι δημόσιου δικαίου, προερχόμενη από διοικητική σύμβαση¹¹⁹.

Με δεδομένο ότι η διαταγή πληρωμής, συνιστά εκτελεστό τίτλο που εκδίδεται σε σύντομο χρόνο, επιταχύνοντας την ικανοποίηση της επιδιωκόμενης απαίτησης σε βάρος του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., το ζήτημα εάν και κατά πόσον νοείται έκδοση διαταγής πληρωμής για δικαιώματα που θεμελιώνονται στο δημόσιο δίκαιο, ποιο το αρμόδιο όργανο προς έκδοσή της, και ποια η νομική της φύση, απασχόλησε τόσο τη θεωρία όσο και τη νομολογία.

Όπως επισημάνθηκε από μερίδα της θεωρίας¹²⁰, στο πεδίο του διοικητικού δικονομικού δικαίου, καθιερώνεται αρμοδιότητα των διοικητικών δικαστηρίων να αποφαινούνται επί των ένδικων βοηθημάτων (αίτηση ακυρώσεως, προσφυγή ουσίας, αγωγή και ανακοπή), με τα οποία εισάγονται διοικητικές διαφορές. Δεν προβλέπεται,

¹¹⁷ ΑΕΔ 18/2005, Δ 2006, σ.141επ., με έκθεση εισηγητή δικαστή Ν.Ρόζου και παρατ. Κ.Μπέη το ΑΕΔ, κατά πλειοψηφία, έκρινε υπέρ της δικαιοδοσίας των πολιτικών δικαστηρίων αλλά πάντως απέφυγε να θίξει το ζήτημα της νομικής φύσεως της διαταγής πληρωμής ως δικαστικής αποφάσεως ή απλώς εκτελεστού τίτλου και της συνταγματικότητας ή μη του αρ.20 Ν.3301/2004.

¹¹⁸ Δ 37, σ.141επ. με την εισηγητική έκθεση του Συμβούλου Επικρατείας Ν. Ρόζου και παρατηρήσεις Κ.Μπέη.

¹¹⁹ «Το δικαστήριο κατέληξε στην απόφασή του αυτή κατά πλειοψηφία, αποφεύγοντας να λάβει θέση ως προς το ζήτημα της νομικής φύσης της διαταγής πληρωμής. Αντιθέτως, δύο μέλη της πλειοψηφίσασας γνώμης θεώρησαν εαυτούς υποχρεωμένους να προσεγγίσουν και το ζήτημα αυτό, υιοθετώντας εντέλει την άποψη ότι η διαταγή πληρωμής εξομοιούται λειτουργικώς με δικαστική απόφαση, απολαμβάνοντας την ίδια συνταγματική προστασία με αυτή στο μέτρο που μπορεί να αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου». Χ.Χρυσανθάκη, *Η δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου*, Δ, 2006, Απρίλιος-Μάιος, σ.320επ.

¹²⁰ Χ.Χρυσανθάκη, *Η δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου*, Δ, 2006, Απρίλιος-Μάιος, σ.320επ. Ε.Μπέη, *Η διαταγή πληρωμής στις διαφορές δημοσίου δικαίου*, Δ. 2006. σ.300επ., Π.Λαζαράτου, *Σκέψεις με αφορμή την ΑΕΔ 18/2005 για την δικαιοδοσία εκδόσεως διαταγής πληρωμής* Δ 37, σ.297.

ωστόσο, αρμοδιότητα του διοικητικού δικαστή να εκδώσει διαταγή πληρωμής, χωρίς απαραίτητα αυτό να σημαίνει ότι δεν επιτρέπεται η έκδοση διαταγής πληρωμής σε βάρος του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. Τούτο συμβαίνει γιατί παρά την έλλειψη σχετικής πρόβλεψης στα βασικά νομοθετήματα που συγκροτούν τη διοικητική δικονομία, δηλαδή το π.δ. 18/1989, τον Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (Κ.Διοικ.Δικ)¹²¹ και τα π.δ. 774/1980 και 1225/1981, η έκδοση διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. θεμελιώνεται στις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (Κ.Πολ.Δ.) που θέτουν ως προϋπόθεση την ύπαρξη εκκαθαρισμένης απαίτησης αποδεικνυόμενης με δημόσιο ή ιδιωτικό έγγραφο. Ο νομοθέτης λοιπόν, καταρχήν δεν φαίνεται να διακρίνει μεταξύ απαίτησης δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου.

Αξίζει να σημειωθεί περαιτέρω η αντίστοιχη γερμανική ρύθμιση, σε σύγκριση με την ελληνική. Έτσι, κατά τη γερμανική πολιτική δικονομία η έκδοση διαταγής πληρωμής δεν απαιτεί την απόδειξη της απαίτησης με έγγραφο (αρ.688 ZPO), αλλά αντίθετα ο αιτών αρκεί να επικαλεστεί την απαίτηση και το ύψος της. Η έκδοση λοιπόν διαταγής πληρωμής με βάση το γερμανικό δίκαιο στηρίζεται σε ένα καθαρό συζητητικό σύστημα, ενώ αντίθετα η ελληνική ρύθμιση, χωρίς να αποκλίνει του συζητητικού συστήματος, οδηγεί κατ'αποτέλεσμα στον αυτεπάγγελτο έλεγχο εκ μέρους του δικαστηρίου των πραγματικών περιστατικών βάσει των οποίων γεννήθηκε η αξίωση¹²². Η ανυπαρξία οποιουδήποτε ελέγχου της ύπαρξης της απαίτησης κατά τη γερμανική ρύθμιση της έκδοσης διαταγής πληρωμής, σε συνδυασμό με το ανακριτικό σύστημα και την υποχρεωτική κλήση στη διοικητική δίκη αμφοτέρων των διαδίκων, ήταν που οδήγησε τη γερμανική θεωρία στο συμπέρασμα, ότι στο πλαίσιο των διαφορών από έννομες σχέσεις δημοσίου δικαίου δεν είναι δυνατή η έκδοση διαταγής πληρωμής. Η αναντιστοιχία, ωστόσο, της γερμανικής με την ελληνική ρύθμιση ήταν ένα ακόμη επιχείρημα της θεωρίας προς στο ακριβώς αντίθετο συμπέρασμα, ότι η ελληνική δικονομική έννομη τάξη δεν απαγορεύει την έκδοση διαταγής πληρωμής για αξίωση από έννομη σχέση δημοσίου δικαίου.

¹²¹ Ν.2717/1999

¹²² Ε.Μπέη, *Η διαταγή πληρωμής στις διαφορές δημοσίου δικαίου*, Δ. 2006. σ.300επ.

Η θεωρία λοιπόν καταλήγει συμπερασματικά ότι υπό το ισχύον συνταγματικό και νομοθετικό καθεστώς είναι επιτρεπτή η έκδοση διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. από το δικαστή του αρμόδιου πρωτοδικείου¹²³.

Την άποψη αυτή της θεωρίας ακολούθησε μέχρι πρόσφατα και η νομολογία αποφαινόμενη ότι ο πολιτικός δικαστής δύναται να εκδώσει διαταγή πληρωμής, με το αιτιολογικό ότι η διαταγή πληρωμής δεν εκδίδεται από δικαστήριο αλλά από δικαστικό λειτουργό που ενεργεί ατομικώς, και συνεπώς δεν παραβιάζονται οι συνταγματικές διατάξεις περί χωρισμού δικαιοδοσιών (αρ.94 παρ.1, 2 Σ, και αρ.623, 624 Κ.Πολ.Δ.)¹²⁴.

Έτσι η νομολογία στοιχίζοταν για πολύ καιρό με τη θεωρία με σειρά αποφάσεων, με τελευταία την ΑΠ 2347/2009 (Α2 Πολιτικό Τμήμα)¹²⁵, που έκρινε το ζήτημα της εκτελεστότητας διαταγής πληρωμής που είχε εκδοθεί κατά δημοσίου φορέα βάσει εγκεκριμένων λογαριασμών από εκτέλεση δημοσίου έργου. Πιο συγκεκριμένα, αυτή έκρινε ότι, προς επίτευξη της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, επιτρέπεται η εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων κατά του Δημοσίου, Ο.Τ.Α. και Ν.Π.Δ.Δ., με τις οποίες επιδικάζονται εις βάρος τους χρηματικές απαιτήσεις, ορίζοντας ρητά ότι στους εκτελεστούς τίτλους συμπεριλαμβάνονται και οι κατά τα αρ.627επ. ΚΠολΔ διαταγές πληρωμής, οι οποίες ναι μεν εκδίδονται από δικαστή, χωρίς προηγουμένως να ακουστεί και να αναπτύξει τις απόψεις του ο καθού, (μετά από εξέταση της συνδρομής των κατά νόμο προϋποθέσεων για την έκδοσή τους και όχι από συγκροτημένο δικαστήριο) πλην όμως εξομοιώνονται λειτουργικά με τις δικαστικές αποφάσεις, διότι αφενός μεν επιλύουν διαφορές, αφετέρου δε ανταποκρίνονται στα βασικά λειτουργικά γνωρίσματα της προβλεπόμενης από το αρ.20 του Συντάγματος δικαστικής προστασίας. Αυτό συμβαίνει γιατί όπως η απόφαση διέγνωσε εναρμονιζόμενη με τη θεωρία, παρέχεται η δυνατότητα στον καθού (Δημόσιο, Ν.Π.Δ.Δ., ή Ο.Τ.Α.) να ασκήσει ανακοπή και να προβάλει τους ισχυρισμούς του, τόσο ως προς τη μη συνδρομή των προϋποθέσεων έκδοσης της διαταγής πληρωμής όσο και ως προς την απαίτηση. Συνεπεία της κρίσης αυτής το

¹²³ Χ.Χρυσανθάκη, *Η δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου*, Δ, 2006, Απρίλιος-Μάιος, σ.320επ.

¹²⁴ ΕφΑθ 4486/2006, ΝοΒ 55, τ.3, Μάρτιος 2007, σ.679, με παρατηρήσεις Δ.Σκαρίπα.

¹²⁵ ΑΠ 2347/2009, δημοσιευμένη σε ΝΟΜΟΣ.

Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «Παρέπεται, ότι η άνω νομοθετική ρύθμιση του αρ.20 Ν.3301/2004, κατά την οποία δεν εκτελούνται οι αναφερόμενοι σ'αυτήν εκτελεστοί τίτλοι, μεταξύ των οποίων και οι διαταγές πληρωμής, αντίκειται στις ειρημένες διατάξεις του Συντάγματος και των Διεθνών Συμφώνων και ως εκ τούτου είναι δυνατή, η από τον αρμόδιο πολιτικό δικαστή (ειρηνοδίκη ή δικαστή του Μονομελούς Πρωτοδικείου) έκδοση διαταγής πληρωμής, συντρεχουσών των προς τούτο προϋποθέσεων εις βάρος του Δημοσίου, Ο.Τ.Α. και Ν.Π.Δ.Δ., και αν ακόμη η υποκείμενη σχέση, από την οποία απορρέει η χρηματική απαίτηση προς πληρωμή της οποίας ζητείται η έκδοση διαταγής πληρωμής, υπάγεται στη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων, όπως συμβαίνει επί διαφοράς από σύμβαση δημόσιου έργου. (σχ. ΑΕΔ 18/2005).»

Η απόφαση όμως αυτή του Α2 Πολιτικού Τμήματος του Αρείου Πάγου ανατράπηκε -ως προς την παρεμπόπτουσα κρίση της περί του επιτρεπτού εκδόσεως διαταγής πληρωμής όταν η υποκείμενη σχέση είναι δημοσίου δικαίου- με τη μεταγενέστερη υπ' αρ. 1264/2011 απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου¹²⁶. Σε αυτήν η Ολομέλεια του Δικαστηρίου αποφάνθηκε ότι: «Η έκδοση διαταγής πληρωμής που εκδίδεται κατά τις διατάξεις των άρθρων 624 έως 634 εντάσσεται στην άσκηση δικαστικής και όχι διοικητικής αρμοδιότητας, ο δε έλεγχος της ορθότητας της αποφάσεως του δικαστικού λειτουργού της πολιτικής δικαιοδοσίας, που δέχθηκε την αίτηση εκδόσεως διαταγής πληρωμής για απαίτηση από σύμβαση δημόσιου έργου, ανήκει, κατά τα προεκτεθέντα, αποκλειστικά στα πολιτικά δικαστήρια. Περαιτέρω από το αρ.1 Κ.Πολ.Δ., το οποίο καθορίζει τις διαφορές, οι οποίες υπάγονται στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων και ορίζει, ότι στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων αυτών ανήκουν οι διαφορές του ιδιωτικού δικαίου, εφόσον ο νόμος δεν τις έχει υπαγάγει σε άλλα δικαστήρια και οι υποθέσεις εκουσίας δικαιοδοσίας και δημοσίου δικαίου που ο νόμος έχει υπαγάγει σ' αυτά και το οποίο, κατά το αρ.591 παρ.1 ιδίου Κώδικα, εφαρμόζεται και στις ειδικές διαδικασίες του τετάρτου βιβλίου του Κώδικα αυτού, μεταξύ των οποίων και η διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής, σε συνδυασμό με το αρ.623 ιδίου Κώδικα, κατά το οποίο, κατά την ειδική διαδικασία των αρ.624 έως 634, μπορεί να ζητηθεί η έκδοση διαταγής πληρωμής και για χρηματικές απαιτήσεις, που αποδεικνύονται, όπως και το οφειλόμενο ποσό, με δημόσιο ή ιδιωτικό έγγραφο, συνάγεται, ότι, μεταξύ των νομίμων προϋποθέσεων, οι οποίες πρέπει να

¹²⁶ ΑΠ (Ολομ.) 1264/2011, δημοσιευμένη σε ΝΟΜΟΣ.

συντρέχουν, για την έκδοση διαταγής πληρωμής, είναι να πρόκειται για απαίτηση, η οποία προέρχεται από διαφορά που υπάγεται στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων, όπως είναι οι απαιτήσεις, οι οποίες προέρχονται από διαφορές ιδιωτικού δικαίου και, συνεπώς, λόγω ελλείψεως της ανωτέρω νομίμου προϋποθέσεως, δεν είναι δυνατή η έκδοση διαταγής πληρωμής για απαίτηση, η οποία προέρχεται από διαφορά δημοσίου δικαίου, όπως είναι οι διαφορές από διοικητικές συμβάσεις, μεταξύ των οποίων και οι συμβάσεις εκτελέσεως έργων για λογαριασμό των οργανισμών τοπικής αυτοδιοικήσεως αφού πρόκειται για απαιτήσεις από διαφορές, οι οποίες δεν υπάγονται στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων, αλλά έχουν υπαχθεί (αρ.1 παρ.2 εδ. ι' Ν.1406/1983) στη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων. Τα ανωτέρω δεν παραλλάσσουν και με την εκδοχή, ότι στις δικαστικές αποφάσεις, οι οποίες, κατά το αρ.94 παρ 4 εδ. τελευταίο του Συντάγματος, εκτελούνται (πλέον) αναγκαστικά, όπως νόμος ορίζει και κατά του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των Ν.Π.Δ.Δ., περιλαμβάνονται (παρά το εδάφιο, το οποίο προστέθηκε με το αρ.20 Ν.3301/2004 στο αρ.1 του εκτελεστικού του τελευταίου εδαφίου της παρ.4 του αρ.94 Σ Ν.3068/2002) και οι διαταγές πληρωμής. Διότι η ανωτέρω συνταγματική διάταξη δεν μετέβαλε το νομικό καθεστώς σχετικά με την έκδοση διαταγών πληρωμής, επιτρέποντας γενικά την έκδοση διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου κλπ, αλλά επέτρεψε την αναγκαστική εκτέλεση και κατά του Δημοσίου κλπ διαταγών πληρωμής, εφόσον όμως έχουν εκδοθεί εγκύρως βάσει του νομικού καθεστώτος, το οποίο ισχύει σχετικά. Με άλλα λόγια, με την ανωτέρω συνταγματική διάταξη δεν μεταβλήθηκε το μέχρι τότε νομοθετικό καθεστώς σχετικά με την έκδοση διαταγής πληρωμής και, συνεπώς, ούτε στα πολιτικά δικαστήρια παρασχέθηκε δυνατότητα εκδόσεως διαταγής πληρωμής για απαίτηση, η οποία απορρέει από διαφορά, που δεν υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, ούτε στα διοικητικά δικαστήρια παρασχέθηκε δυνατότητα εκδόσεως διαταγής πληρωμής, σε αντίθεση με τον Κ.Διοικ.Δ. (Ν.2717/1999), ο οποίος δεν γνωρίζει το θεσμό αυτό. Εξάλλου, τα ανωτέρω δεν μεταβλήθηκαν ούτε από την 18/05 απόφαση του Α.Ε.Δ. (Δ37-141), αφού, όπως ρητά αναφέρεται στην απόφαση αυτή, το Δικαστήριο, το οποίο την εξέδωσε, δεν αποφάνθηκε για το αν είναι κατά νόμο επιτρεπτή η έκδοση και από ποιο όργανο (θέμα, το οποίο αφορά την προκειμένη υπόθεση) διαταγής πληρωμής για απαίτηση από διοικητική σύμβαση, αλλά παρέπεμψε τα θέματα αυτά στο Δικαστήριο, υπέρ της δικαιοδοσίας του οποίου έλυσε την ενώπιόν του σύγκρουση. Τέλος, κατά το αρ.632 Κ.Πολ.Δ., αν εκδοθεί διαταγή πληρωμής παρά την έλλειψη της ανωτέρω νομίμου προϋποθέσεως, ακυρώνεται αυτή μετά από ανακοπή του καθ' ου η εν λόγω διαταγή

πληρωμής. Με την ως άνω ερμηνεία ο δικαιούχος απαίτησης από διοικητική σύμβαση δεν στερείται του δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη ούτε εκείνου της ιδιοκτησίας, αφού μπορεί να επιδιώξει την πλήρη και αποτελεσματική ικανοποίησή του δια της προσφυγής στα διοικητικά δικαστήρια με τα προβλεπόμενα ένδικα βοηθήματα τα οποία και είναι προσαρμοσμένα στις ιδιομορφίες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των διοικητικών διαφορών, οι οποίες και έχουν θεμελιώδεις διαφορές από εκείνες του ιδιωτικού δικαίου, λόγο ακριβώς για τον οποίο και προβλέπονται και από το ίδιο το σύνταγμα διαφορετικές δικαιοδοσίες για την εκδίκασή τους. Συνεπώς με την ερμηνεία αυτή δεν παραβιάζονται οι διατάξεις των άρθρων 2 παρ.1, 4 παρ. 1, 17 παρ. 1, 20, 25, 28 παρ.1, 93 παρ. 3, 95 παρ. 5 του Συντάγματος, 6 παρ. 1, 13 και 14 της ΕΣΔΑ και 1 εδ. α' του 1ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, 2 παρ. 3, 14 παρ. 1 εδ. α' και β', 26 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά Πολιτικά Δικαιώματα».

Έτσι, πλέον ανετράπη η μέχρι πρότινος κρατούσα νομολογία με αποτέλεσμα πλέον να μην επιτρέπεται η έκδοση διαταγής πληρωμής για αξίωση από διοικητική σύμβαση, καθόσον μεταξύ των νομίμων προϋποθέσεων που πρέπει να συντρέχουν για την έκδοση διαταγής πληρωμής, είναι να πρόκειται για απαίτηση η οποία προέρχεται από διαφορά που υπάγεται στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων, όπως είναι οι απαιτήσεις που προέρχονται από διαφορές ιδιωτικού δικαίου.

6.4.4 Τα συμβολαιογραφικά έγγραφα

Και τα συμβολαιογραφικά έγγραφα σύμφωνα με τη θεωρία είναι δυνατό να αποτελέσουν εκτελεστό τίτλο¹²⁷ κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., όπως δέχθηκε και η υπ'αρ.3878/2005 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Ηρακλείου¹²⁸.

Με βάση, λοιπόν, της ποιοτική διαφοροποίηση του συμβολαιογραφικού εγγράφου από τη διαταγή πληρωμής, αυτό διακρίνεται ως εκτελεστός τίτλος σε βάρος του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., δεδομένης της αποκλειστικής θεμελιώσεως της εκτελεστότητάς του, ως τίτλου, στη βούληση των μερών και την

¹²⁷ αρ.904 παρ.2 περ.δ'.

¹²⁸ ΜονΠρΗρακλ 3878/2005, Αρμ. 2006, σ.443

ανυπαρξία θεσπισμένης δικαστικής διαδικασίας για την προσβολή του κύρους του συγκεκριμένου εκτελεστού τίτλου, προτού μάλιστα ξεκινήσει η βάσει αυτού αναγκαστική εκτέλεση. Από την άλλη πλευρά, και με δεδομένο το ότι το δικαίωμα εκτέλεσης αποτελεί ουσιαστική και ισότιμη συνιστώσα του δικαιώματος δικαστικής προστασίας, και το δικαίωμα εκτελέσεως δεν μπορεί, παρά να κατοχυρώνεται με τη θέσπιση της δυνατότητας προσφυγής του δανειστή σε πραγματικά και αντικειμενικά αποτελεσματική διαδικασία εκτέλεσης, η απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Ηρακλείου, θεωρείται ρηξικέλευθη, δεδομένου ότι το δικαστήριο έκρινε ότι όλοι ανεξαιρέτως οι προβλεπόμενοι νόμιμοι εκτελεστοί τίτλοι είναι δυνατό να αξιοποιηθούν και για την επίσπευση αναγκαστικής εκτελέσεως εις βάρος του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ και συνεκδοχικά των Ο.Τ.Α.¹²⁹.

Όπως άλλωστε σημειώνει η θεωρία, τα διάφορα υπερνομοθετικής ισχύος κείμενα, όπως η Ε.Σ.Δ.Α. και το Δ.Σ.Α.Π.Δ., αποκτούν στην περίπτωση αυτών των εκτελεστών τίτλων ακόμη μεγαλύτερη σημασία, καθώς φαίνεται ότι επιτρέπουν τον παραγκωνισμό κάθε εσωτερικής νομοθετικής ρυθμίσεως, η οποία θα περιόριζε το φάσμα των εκτελεστών τίτλων εις βάρος του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., αποκλείοντας μάλιστα τα συμβολαιογραφικά έγγραφα, ως περίπτωση κατ' εξοχήν απλού και ταχέως εξοπλισμού της απαιτήσεως με εκτελεστότητα¹³⁰, με πλήρη επιχειρηματολογία υπέρ της δεσμευτικότητας που πρέπει, και σε επίπεδο αναγκαστικής εκτελέσεως, να απορρέει και για το Δημόσιο, το Ν.Π.Δ.Δ. και τον Ο.Τ.Α., όπως ακριβώς και τον αντισυμβαλλόμενο του, από το συμβολαιογραφικό έγγραφο.

6.5 Προϋποθέσεις έναρξης της εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α.

Μια περαιτέρω γενική προϋπόθεση για την έναρξη της εκτέλεσης κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α, που καθιερώνεται στο αρ.4 παρ.2 Ν.3068/2002 είναι η υποχρεωτική πάροδος εξήντα ημερών από την επίδοση της απόφασης, έως την έναρξη της αναγκαστικής εκτέλεσης, προσβλέποντας στο να

¹²⁹ 3837/2005 με παρατηρήσεις Α.Τσαμιώδη, Αρμ. 2006, σ.445-447.

¹³⁰ Σ. Σταματοπούλου, *Εκτελεστοί τίτλοι και αντικείμενο της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του κράτους*, 2005, σ.201 επ.

καταστήσει εφικτή την ικανοποίηση του δανειστή από χρηματικά διαθέσιμα του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α. ή των Ν.Π.Δ.Δ., που μπορούν και πρέπει να συγκεντρωθούν στις 60 ημέρες. Αξίζει να σημειωθεί ότι σχετικό με την εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων κονδύλιο, προβλέπεται στον εκάστοτε προϋπολογισμό και ως εκ τούτου, το διάστημα αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί υπερβολικά μικρό, ώστε να μπορεί να γίνει λόγος, de lege ferenda, για επιμήκυνση του.

Επιπλέον, με την παρ.5 του αρ.326 του Ν.4072/2012 μόλις πρόσφατα προστέθηκε στην παρ.1 του αρ.4 του Ν. 3068/2002 περαιτέρω πρόβλεψη σύμφωνα με την οποία: « Η εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων ή άλλων εκτελεστών τίτλων, που υπόκεινται σε ένδικα μέσα ή βοηθήματα και από τους οποίους απορρέει χρηματική υποχρέωση του Δημοσίου, διενεργείται ύστερα από προσκόμιση εκ μέρους του δικαιούχου ισόποσης εγγυητικής επιστολής Τραπέζης. Το δικαστήριο, που εξέδωσε την εκτελεστή απόφαση ή το δικαστήριο στο οποίο εκκρεμεί η εκδίκαση του ενδίκου βοηθήματος, μπορεί, κατόπιν σχετικού αιτήματος, αναλόγως της φερεγγυότητας του δικαιούχου ή των λοιπών εγγυήσεων που προσφέρει ή κρίνονται αναγκαίες να μειώσει το ύψος της εγγυητικής επιστολής μέχρι του ενός δευτέρου. Αν η άσκηση του ενδίκου βοηθήματος δεν υπόκειται σε χρονικό περιορισμό ο εκτελεστός τίτλος μπορεί να εκτελεσθεί χωρίς εγγύηση, μετά την άπρακτη πάροδο 90 ημερών από την επίδοση του. Η εγγυητική επιστολή εκδίδεται υπέρ της υπηρεσίας, που είναι αρμόδια για την καταβολή, και επιστρέφεται μετά από την προσκόμιση πιστοποιητικού αμετάκλητης, υπέρ του αντιδίκου του υπόχρεου, επίλυσης της διαφοράς ή της μη ασκήσεως ενδίκου μέσου ή βοηθήματος μέσα στην προθεσμία που προβλέπεται από το νόμο».

Η ως άνω εγγυητική επιστολή στοχεύει στο να εξασφαλίσει τυχόν απαίτηση του Δημοσίου, για επιστροφή των χρημάτων που κατέβαλε αχρεωστήτως με βάση μία δικαστική απόφαση, αν αυτή ανατραπεί εκ των υστέρων σε ευδοκίμηση ενδίκου μέσου ή βοηθήματος¹³¹. Να σημειωθεί ότι, αν και τέθηκε ζήτημα ερμηνείας εάν η εν

¹³¹ Σύμφωνα με το υπ' αριθ. πρωτ. 2/40923β/0026/14.06.2012 έγγραφο του Υπουργείου Οικονομικών προς αποφυγή παρερμηνειών και προβλημάτων στην πληρωμή δαπανών σε εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων ή άλλων εκτελεστών τίτλων, θα πρέπει η αρμόδια οικονομική υπηρεσία του φορέα που βαρύνεται με την πληρωμή αυτών, να απευθύνεται εγγράφως στο Γραφείο του Νομικού Συμβούλου ή το δικαστικό γραφείο του Ν.Σ.Κ. ή τον δικηγόρο που χειρίστηκε την υπόθεση για λογαριασμό του Δημοσίου κατά περίπτωση, και να ζητά πληροφορίες για το εάν η συγκεκριμένη προς εκτέλεση απόφαση ή άλλος εκτελεστός τίτλος υπόκειται σε ένδικο μέσο ή βοήθημα. Η απάντηση θα επισυνάπτεται στα λοιπά δικαιολογητικά που αποστέλλονται στην αρμόδια για την εκκαθάριση της δαπάνης Υπηρεσία Δημοσιονομικού Ελέγχου (Υ.Δ.Ε.).

λόγω διάταξη εφαρμόζεται και στους Ο.Τ.Α. (καθώς η διάταξη αναφέρεται σε «χρηματική υποχρέωση του Δημοσίου», σε αντιδιαστολή με το πρώτο εδάφιο της παρ.1 και την παρ.2 του αρ.4 του Ν.3068/2002, που αναφέρονται ρητά και σε Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α.) παρόλα αυτά, ερμηνεύεται υπέρ της υπαγωγής και των Ο.Τ.Α. στην διάταξη αυτή¹³².

Ωστόσο, και πάλι απορρέουν από αυτήν σημαντικά ερωτήματα ως προς τη συνταγματικότητα της και ως προς τη συμβατότητά της με τη Ε.Σ.Δ.Α. καθόσον η ρύθμιση αυτή αποτελεί κατ'ουσίαν έμμεση απαγόρευση της εκτέλεσης σε βάρος του Δημοσίου, διότι η έκδοση ισόποσης επιστολής προς την εκτελουμένη απαίτηση (που, σημειωτέον, είναι εξοπλισμένη με εκτελεστό τίτλο, κατά κανόνα τελεσίδικη δικαστική απόφαση) καθιστά οικονομικά δυσβάστακτη έως και απρόσιτη τη διαδικασία αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. Υπό την έννοια αυτή εγείρονται σοβαρά ζητήματα συνταγματικής τάξης και συμβατότητας της ρύθμισης προς το εθνικό όσο και το διεθνές δίκαιο.

6.6 Εξαιρέσεις από τον κανόνα της αναγκαστικής εκτέλεσης - αρ.909 Κ.Πολ.Δ. και αρ.41 Ν.2065/1992.

Η αναφορά της παρ.3 του αρ.2 του Ν.3068/2002 σε εφαρμογή, κατά τα λοιπά, του όγδοου βιβλίου του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας θέτει επί τάπητος το ζήτημα της γενικής απαγόρευσης της προσωρινής εκτελεστότητας κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. σύμφωνα με το αρ.909 παρ.1 του Κ.Πολ.Δ. Η γενική αυτή απαγόρευση αντίκειται στο αρ.94 παρ.4 εδ.γ' Σ, σε συνδυασμό με το αρ.25 παρ.1 εδ.δ' Σ, σε όσες περιπτώσεις έχει ως αποτέλεσμα να καθιστά ανεπίκαιρη και/ή

¹³² Σε κάθε περίπτωση έχει ήδη διευκρινιστεί με το υπ' αριθ. πρωτ. 2/40923β/0026/14.06.2012 έγγραφο του Υπουργείου Οικονομικών, αλλά και με έγγραφο του Ελεγκτικού Συνεδρίου ότι δεν απαιτείται σε καμία περίπτωση η προσκόμιση εγγυητικής επιστολής τραπεζής, οσάκις το Δημόσιο υποχρεώνεται να απασχολεί προσωρινά εργαζομένους με απόφαση ασφαλιστικών μέτρων ή με προσωρινή διαταγή καθόσον η καταβολή των αποδοχών στις περιπτώσεις αυτές έχει ως αιτία την εργασία, που παρασχέθηκε και όχι άλλη αιτία που κρίθηκε με δικαστική απόφαση όπως λ.χ. παραβίαση συμβάσεων ή αποζημιώσεις που δεν αφορούν στην εργασιακή σχέση. Σύμφωνα δε με την 498/2012 Γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (Ν.Σ.Κ.) δεν προκύπτει υποχρέωση των αιτούντων σε αίτηση ασφαλιστικών μέτρων να προσκομίζουν μηνιαίως ισόποση εγγυητική επιστολή Τραπεζής, προκειμένου να λαμβάνουν τις αποδοχές τους από το Δημόσιο σε εκτέλεση της εν λόγω απόφασης, διότι η θεσπισθείσα με την ανωτέρω διάταξη ρύθμιση αφορά σε δικαστικές αποφάσεις ή άλλους εκτελεστούς τίτλους που υπόκεινται σε ένδικα μέσα ή ένδικα βοηθήματα και από τους οποίους απορρέει άμεσα χρηματική υποχρέωση του Δημοσίου.

αναποτελεσματική την παροχή δικαστικής προστασίας στους εκάστοτε αντιδίκους τους¹³³.

Τούτο συμβαίνει ιδίως σε όσες περιπτώσεις η μη παροχή δυνατότητας προσωρινής εκτέλεσης μπορεί να επιφέρει ανεπανόρθωτη ή έστω δυσχερώς επανορθώσιμη βλάβη στον αντίδικο του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. ή των Ο.Τ.Α., π.χ. όταν τίθεται σε κίνδυνο η διατροφή του ίδιου ή της οικογένειάς του¹³⁴. Μπορεί δηλαδή να υποστηριχθεί ότι, ισχύει και εδώ -mutatis mutandis- το ίδιο σκεπτικό με βάση το οποίο έχει κριθεί ότι είναι κατοχυρωμένη από το αρ.20 παρ.1 Σ. η παροχή προσωρινής προστασίας στις ακυρωτικές διαφορές¹³⁵, παρά τις προφανείς διαφορές που υπάρχουν κατά τα άλλα μεταξύ των περιπτώσεων αυτών. Εξάλλου και γενικότερα η πιθανότητα επέλευσης «σημαντικής ζημίας» στον νικήσαντα διάδικο από την επιβράδυνση της εκτέλεσης αποτελεί, σύμφωνα με το αρ.908 παρ.1 ΚΠολΔ, λόγο κήρυξης μιας δικαστικής απόφασης ως προσωρινά εκτελεστής.

Κατ' άλλη άποψη¹³⁶ η προσωρινή εκτελεστότητα κατά του Δημοσίου (των Ν.Π.Δ.Δ. ή των Ο.Τ.Α.) προϋποθέτει αφενός την εκτίμηση πόσο ψηλά βρίσκεται στην «αξιολογική κλίμακα του νομοθέτη» το κρινόμενο δικαίωμα του αντιδίκου τους και αφετέρου την κρίση ότι θα αργήσει η έκδοση τελεσίδικης απόφασης. Ωστόσο πρέπει να επισημανθεί, πως τέτοιου είδους αξιολογικές εκτιμήσεις και πιθανολογήσεις μελλοντικών γεγονότων ενέχουν εκ των πραγμάτων αρκετή δόση σχετικότητας και ρευστότητας. Άλλωστε, το κρίσιμο ζήτημα δεν είναι τόσο η «ιεράρχηση» του δικαιώματος ή η καθυστέρηση στην ικανοποίησή του καθεαυτή,

¹³³ Κ.Μπέη, *Η σύγχρονη προβληματική της προσωρινής εκτελεστότητας κατά του ελληνικού Δημοσίου*, Δ 2003, σ.1144 επ. υποστηρίζει ότι η διάταξη του αρ.909 παρ.1 ΚΠολΔ «είναι αντίθετη στους υπερνομοθετικούς κανόνες των άρθρων 6 παρ.1 ΕυρΣΔΑ, 1 παρ.1 του πρώτου ΠΠΠ της ΕΣΔΑ, καθώς και του πνεύματος που έχει υπαγορεύσει την παρ.1 του άρθρου 5 Σ.».

¹³⁴ ΜΠρΑθ 3684/1998, Δ 2000, σ.350 επ. η οποία, επικαλούμενη το άρθρο 2 παρ.3 ΔΣΑΠΔ, κήρυξε εαυτή προσωρινά εκτελεστή για την καταβολή στους ενάγοντες ποσού αποζημίωσης λόγω της απόλυσής τους από «προβληματική» επιχείρηση (σε καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης κατά το άρθρο 46 Ν.1882/1990), «λόγω της εκτάκτου φύσεως της επιδικασθείσας αποζημιώσεως και της θέσης των δικαιούχων αυτής εναγόντων σε ανεργία».

¹³⁵ Επιτρ. Αναστολών ΣτΕ 718/1993, ΕλλΔνη 1993, σ.157.

¹³⁶ ΜΠρΧαλ 104/2000, ΝοΒ 2000, σ. 1295 επ. βλ. Σ.Σταματόπουλου, *Αναγκαστική εκτέλεση εις βάρος του ελληνικού δημοσίου*, Αθήνα 2000, σ.229 επ., και *Η προσωρινή εκτελεστότητα εναντίον του Ελληνικού Δημοσίου*, Δ 2000, σ.169 επ.

όσο μάλλον οι συνέπειες της καθυστέρησης για τον αντίδικο του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α.¹³⁷.

Μπορεί ακόμη να προστεθεί εδώ ότι, και σε επίπεδο κοινής νομοθεσίας διανοίγεται στάδιο δικαστικής προστασίας πριν από την οριστική δικαιοδοτική επίλυση της διαφοράς στην περίπτωση καταψηφιστικών αγωγών, με τη διαδικασία της προσωρινής επιδίκασης απαίτησης, σύμφωνα με τα αρ.211επ. Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας¹³⁸.

Αντισυνταγματική θεωρείται περαιτέρω από μερίδα της θεωρίας και η αυτοδίκαιη αναστολή της εκτέλεσης κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. των τελεσίδικων αποφάσεων, εφόσον έχει ασκηθεί αναίρεση (αρ.19 Ν.1715/1951 και αρ.41 Ν.2065/1992). Η αυτοδίκαιη αυτή αναστολή συνεπάγεται - κατά κανόνα- υπερβολική καθυστέρηση στην ικανοποίηση των αξιώσεων του αντιδίκου υπέρ των «προνομιούχων» νομικών προσώπων (του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α.), αφού είναι γνωστή η βραδύτητα στην έκδοση των αποφάσεων των ανώτατων δικαστηρίων, ιδιαίτερα του Συμβουλίου της Επικρατείας, αλλά και του Αρείου Πάγου. Τούτο άλλωστε έχει οδηγήσει σε σωρεία καταδικαστικών αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε βάρος της Ελλάδας για υπερβάσεις της εύλογης διάρκειας της δίκης (αρ.6 παρ.1 Ε.Σ.Δ.Α.)¹³⁹. Συνεπώς, εδώ η υποχρέωση του τελεσίδικα νικήσαντος διαδίκου να υποστεί μια τέτοια καθυστέρηση μπορεί να υποστηριχθεί ότι καθιστά εκ των προτέρων ανεπίκαιρη και αναποτελεσματική τη δικαστική του προστασία. Επομένως οι τελεσίδικες καταψηφιστικές αποφάσεις σε βάρος του Δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ και Ο.Τ.Α. οφείλουν να είναι καταρχήν εκτελεστές, κατ' εφαρμογή και των σχετικών γενικών κανόνων των αρ.565 παρ.1 Κ.Πολ.Δ. και 54 π.δ.18/1989, ενώ μόνο κατ' εξαίρεση είναι συνταγματικά θεμιτή (και σύμφωνη με την Ε.Σ.Δ.Α. και το Δ.Σ.Α.Π.Δ.) η αναστολή εκτέλεσής τους, μετά από αίτηση του ενδιαφερομένου (εφόσον βέβαια συντρέχουν οι όροι του αρ.938 παρ.1 Κ.Πολ.Δ., δηλ. ανεπανόρθωτη

¹³⁷ Κ.Χρυσόγονου, *Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002*, ΔΙΚΗ, Τόμος 2004, Ιαν-Φεβρ.2004 σ.5.

¹³⁸ ΜονΔιοικΠρωτΑθ 140/2002, Διδικ 2002, σ.1.468.

¹³⁹ ΕΔΔΑ 12.3.1997, Πασχαλίδης κ.λπ., ΝοΒ 1997, σελ.1076, ΕΔΔΑ 22.10.1997, Παπαγεωργίου, ΕΕΕυρΔ 1998, σ.914, ΕΔΔΑ 26.2.1998, Παφίτης κ.λπ., ΕΕΕυρΔ 1999, σ.433 επ., ΕΔΔΑ 26.10.1999, Βαρυπάτη, ΕΕΕυρΔ 2000, σ.963 επ.

βλάβη του καθ' ου η εκτέλεση και πιθανολόγηση ευδοκίμησης της ανακοπής)¹⁴⁰. Υποστηρίζεται δε από τη θεωρία ότι, κατά κανόνα, η διενέργεια αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του ελληνικού Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. δεν είναι δυνατόν να τους προξενήσει ανεπανόρθωτη βλάβη, ενόψει του ύψους της απαιτήσεως σε σχέση με το μέγεθος της ιδιωτικής του περιουσίας και της δυνατότητάς του να αποκαταστήσει τη βλάβη που θα υποστεί.¹⁴¹

6.7 Η δικαιοδοσία στις δίκες αναγκαστικές εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α.- το κενό του αρ.199 Ν.2717/1999.

Η κατανομή της δικαιοδοσίας μεταξύ των δικαστηρίων στις δίκες σχετικά με την αναγκαστική εκτέλεση κατά Δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α., έχει προκαλέσει σωρεία αμφισβητήσεων και θεωριών. Το ζήτημα προέκυψε πρωτίστως με αφορμή την εκτέλεση αποφάσεων του Ελεγκτικού Συνεδρίου για τον καθορισμό και την καταβολή συντάξεων, και οι απόψεις που διαμορφώθηκαν στη νομολογία έκτοτε ποικίλουν.

Υποστηρίχθηκε έτσι, ότι όταν επισπεύδεται αναγκαστική εκτέλεση με βάση απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου με επιμέλεια ιδιώτη δανειστή, η διαφορά που δημιουργείται είναι ιδιωτική και υπάγεται στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων, ασχέτως της φύσης της υποκείμενης σχέσης στην οποία στηρίζεται ο εκτελεστός τίτλος¹⁴².

Υποστηρίχθηκε, περαιτέρω η θεωρία της υποκείμενης σχέσης, η οποία βρίσκει πρόσφορο έδαφος στο πεδίο της διοικητικής εκτέλεσης¹⁴³, όπου συνήθως, ανακόπτων είναι ιδιώτης. Αντίστροφα λοιπόν, εφόσον η απαίτηση, για την ικανοποίηση της οποίας επισπεύδεται αναγκαστική εκτέλεση κατά Δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α, πηγάζει από έννομη σχέση δημοσίου δικαίου, η δικαιοδοσία για την εκδίκαση της σχετικής ανακοπής δεν μπορεί να ανήκει στα πολιτικά δικαστήρια,

¹⁴⁰ ΜονΔιοικΠρωτΑθ 150/2001 (αδημ.) ΜονΔιοικΠρωτΘεσ 63/2003, Δ 2003, σελ.1275 επ. με παρατ. Κ. Μπέη, σ.1277επ

¹⁴¹ Κ.Χρυσόγονου, *Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν. 3068/2002*, ΔΙΚΗ, Τόμος 2004, Ιαν-Φεβρ.2004, σ.5επ.

¹⁴² ΜΔΠΑθ 3294, 4414/1999, 54/2001.

¹⁴³ ΜΔΠΑθ 4446/1999, 194/2000, 1765/2000.

έστω και αν είναι εφαρμοστέες - σύμφωνα με το αρ.199 παρ. 2 Κ.Διοικ.Δικ. - οι διατάξεις του Κ.Πολ.Δ. Σύμφωνα με την θεωρία αυτή, όταν στην αναγκαστική εκτέλεση κατά Δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α. η υποκείμενη σχέση είναι δημοσίου δικαίου, οι διαφορές από την εκτέλεση είναι διοικητικές διαφορές ουσίας και υπάγονται στα διοικητικά δικαστήρια¹⁴⁴.

Τέλος, υποστηρίχθηκε ότι το εκάστοτε αρμόδιο για την κύρια διαφορά δικαστήριο παραμένει αρμόδιο και για τις δίκες περί την εκτέλεση, δεδομένου ότι η εκτέλεση συνιστά τη συνέχιση και ολοκλήρωση της παρεχόμενης κατά τη διαγνωστική δίκη έννομης προστασίας, εξυπηρετεί την ασφάλεια δικαίου και την οικονομική της οικείας διαδικασία, αλλά και διότι ο εμπλεκόμενος στην εκτελεστική διαδικασία μπορεί να διακρίνει τον χώρο της δικαστικής του προστασίας¹⁴⁵.

¹⁴⁴ Θ.Βιτουλαδίτη, *Ζητήματα δικαιοδοσίας στις δίκες αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου και των Ν.Π.Δ.Δ.* Εισήγηση στα Σεμινάρια της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργών.

¹⁴⁵ ΜΔΠΑΘ 536/2000.

Κεφάλαιο 7^ο Το αντικείμενο της εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α. - Περιπτώσιολογία

7.1 Η άποψη της θεωρίας.

Οι Ο.Τ.Α. έχουν δική τους περιουσία, τα στοιχεία της οποίας διακρίνονται σε δημόσια και ιδιωτική κτήση, όπως ακριβώς διακρίνονται και τα περιουσιακά στοιχεία που ανήκουν στο Δημόσιο. Ακολουθούν το γενικό κανόνα του Δημοσίου και με μια πρώτη ανάγνωση θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι στη δημόσια κτήση τους ανήκουν τα κοινόχρηστα και τα προορισμένα σε εξυπηρέτηση δημοτικών ή περιφερειακών σκοπών πράγματα (ΑΚ 966-968). Αντίθετα, στην ιδιωτική περιουσία των Ο.Τ.Α. θα μπορούσαμε να κατηγοριοποιήσουμε το σύνολο των περιουσιακών αντικειμένων και των οικονομικών πόρων που δεν σχετίζονται με την άμεση εκπλήρωση πρωταρχικών δημοσίων σκοπών. Έτσι, οι δημοτικοί φόροι και τα δημοτικά τέλη, που ανήκουν στην δημόσια περιουσία των Ο.Τ.Α., πρέπει κατ' αρχή να παραμένουν ακατάσχετα¹⁴⁶.

Όπως αναλύσαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, το εδ α' της παρ.1 αρ.4 Ν.3068/2002 υιοθετεί τη βασική αρχή ότι η εκτέλεση γίνεται με κατάσχεση της ιδιωτικής (μόνο) περιουσίας του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α. ή των Ν.Π.Δ.Δ., θέλοντας έτσι προφανώς να αποκλείσει την εκτέλεση σε βάρος της δημόσιας περιουσίας των ανωτέρω. Η αρχή αυτή μπορούσε να συναχθεί και πριν από τον Ν.3068/2002 από σειρά άλλων διατάξεων της κοινής νομοθεσίας¹⁴⁷. Την αρχή του κατασχετού της ιδιωτικής μόνο περιουσίας του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. αποδέχονται άλλωστε, στον ειδικό κύκλο θεμάτων που ρυθμίζει το καθένα, και τα αρ.6 Ν.2522/1997 (δικαστική προστασία στις συμβάσεις δημόσιων έργων και κρατικών προμηθειών) και 7α παρ.5 του Κώδικα Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων, που

¹⁴⁶ Κ.Σταμάτη, *Αναγκαστική εκτέλεση αποφάσεως κατά Δημοσίου, ΟΤΑ και ΝΠΔΔ*, ΝοΒ 51, 2003, σ.6Π.

¹⁴⁷ Ειδικότερα, σύμφωνα με το αρ.1022 Κ.Πολ.Δ, κατάσχεση μπορεί να γίνει και σε περιουσιακά δικαιώματα του καθ' ου η εκτέλεση οφειλέτη τα οποία δεν αποτελούν αντικείμενο κατάσχεσης κατά αρ.953, 982 και 992 Κ.Πολ.Δ., εφόσον κατά τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου επιτρέπεται η μεταβίβασή τους. Μπορεί κατ' επέκταση να θεωρηθεί ότι και το αρ.951 παρ.1 Κ.Πολ.Δ., όταν προβλέπει την κατάσχεση περιουσίας του καθ' ου για την ικανοποίηση χρηματικής απαίτησης, αναφέρεται και αυτό μόνο σε δεκτικά μεταβίβασης περιουσιακά δικαιώματα. Τα ανεπίδεκτα μεταβίβασης δικαιώματα προσδιορίζονται εξάλλου καταρχήν στο αρ.966 ΑΚ, όπου γίνεται λόγος για εκτός συναλλαγής πράγματα (κοινά σε όλους, κοινόχρηστα και προορισμένα για την εξυπηρέτηση δημόσιων, δημοτικών, κοινοτικών ή θρησκευτικών σκοπών).

προστέθηκε με το αρ.1 παρ.3 Ν.2985/2002 (καταβολή αποζημίωσης σε κατεπείγουσες απαλλοτριώσεις)¹⁴⁸.

Υποστηρίζεται, ωστόσο, ότι ο ανωτέρω διαχωρισμός σε δημόσια-ιδιωτική και συνεπακόλουθα ακατάσχετη-κατασχετή περιουσία, συνιστά δραστικό περιορισμό του συνταγματικού δικαιώματος εκτέλεσης κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., αφού είναι προφανές ότι το μεγαλύτερο μέρος, αν μη το σύνολο, της περιουσίας τους θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι είναι αφιερωμένο στην εξυπηρέτηση δημόσιων σκοπών. Θα ήταν δυνατό έτσι να οδηγηθούμε στην πρακτική αχρήστευση του δικαιώματος, κατά παράβαση των περιορισμών των περιορισμών των συνταγματικών δικαιωμάτων και ιδίως της αρχής της προστασίας του πυρήνα του δικαιώματος¹⁴⁹, αλλά και της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της αναλογικότητας¹⁵⁰.

Κατά τη θεωρία, λοιπόν, η οριοθέτηση μεταξύ περιουσίας δεκτικής εκτέλεσης και μη, δεν μπορεί να μένει αποκλειστικά προσδεσμένη στην παραδοσιακή –και ως ένα σημείο ασαφή ή αδιευκρίνιστη– διάκριση μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής περιουσίας¹⁵¹. Αντίθετα πρέπει να λαμβάνονται εκάστοτε υπόψη οι περιορισμοί των περιορισμών, ώστε το δικαίωμα αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. να είναι πρακτικά αποτελεσματικό, αλλά παράλληλα να μη θίγεται υπέρμετρα η δυνατότητα εκπλήρωσης των συνταγματικών αποστολών εν προκειμένω των Ο.Τ.Α.¹⁵².

Σε κάθε δε περίπτωση, όπως επισημαίνεται¹⁵³, δεν είναι εφικτή μια επακριβής τυπολογία και αρμόζει μια πραγματολογική εξειδίκευση των περιουσιακών αντικειμένων των Ο.Τ.Α. που είναι δεκτικά εκτέλεσης, με κρίσιμο κριτήριο τη λειτουργία που επιτελούν κάθε ένα από αυτά τα στοιχεία και ειδικότερα κατά πόσο πραγματικά εκπληρώνουν ή όχι πρωταρχικούς σκοπούς στη διοίκηση των τοπικών

¹⁴⁸ Κ.Χρυσόγονου, *Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002*, ΔΙΚΗ. Τόμος Ιαν-Φεβρ.2004, σ.5

¹⁴⁹ Δ.Τσάτσου, *Συνταγματικό Δίκαιο*, τόμ. Γ', Αθήνα-Κομοτηνή 1988, σ.248επ., Κ. Χρυσόγονου, *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, 2η έκδοση Αθήνα-Κομοτηνή 2002, σ.95επ.

¹⁵⁰ Β. Σκουρή, *Η συνταγματική αρχή της αναλογικότητας*, ΕλλΔνη 1987, σ.773επ..

¹⁵¹ Γ.Κασμάτη, *Τα συνταγματικά όρια της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του ελληνικού Δημοσίου*, ΔΙΚΗ 2003, σ.1084επ.

¹⁵² Κ.Χρυσόγονου, *Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002*, ΔΙΚΗ. Τόμος Ιαν-Φεβρ.2004, σ.5.

¹⁵³ Κ.Σταμάτη, *Αναγκαστική εκτέλεση αποφάσεως κατά Δημοσίου, ΟΤΑ και ΝΠΔΔ*, ΝοΒ 51, 2003, σ.71,

υποθέσεων σε δεδομένο Ο.Τ.Α., δηλαδή κριτήριο η συγκεκριμένη χρήση καθενός τύπου περιουσιακών αντικειμένων με ορισμένα χαρακτηριστικά.

Η θεωρία λοιπόν διακρίνει την περιουσία των Ο.Τ.Α. σε ενσώματα αντικείμενα και πόρους προκειμένου στη συνέχεια με τη σειρά της να τα κατατάξει στη δημόσια και ιδιωτική περιουσία των Ο.Τ.Α.

7.1.1 Ενσώματα αντικείμενα

Κατά τη μάλλον κρατούσα στη θεωρία γνώμη, δημόσια περιουσία (ή δημόσια κτήση) του κράτους αποτελούν τα ακίνητα ή τα ενσώματα αντικείμενα που είναι προορισμένα στην άμεση εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος. Ενώ αντίθετα, ιδιωτική περιουσία του κράτους αποτελούν τα περιουσιακά στοιχεία τα οποία αποκτώνται στο πλαίσιο της συναλλακτικής δραστηριότητας της διοίκησης και εξυπηρετούν έμμεσα μόνο το δημόσιο συμφέρον, καθώς τα έσοδα από αυτά εισρέουν στο δημόσιο ταμείο και μειώνουν τις γενικές δημοσιονομικές ανάγκες¹⁵⁴.

Κατά την άποψη αυτή, δημόσια πράγματα -πέρα από τα κοινόχρηστα- είναι κυρίως: α) τα μέσα παροχικής διοίκησης (εκπαιδευτήρια, θέατρα, μουσεία, νοσοκομεία, γυμναστήρια, μεταφορικά μέσα, μέσα παροχής ύδατος, ηλεκτρισμού, φωταερίου κ.ο.κ.), β) τα μέσα ασφάλειας και τάξης (οπλισμός και πυρομαχικά, πλοία ή αεροσκάφη, οχήματα, εγκαταστάσεις) και γ) τα μέσα στέγασης και λειτουργίας των δημόσιων υπηρεσιών (κτίρια, οχήματα, μηχανές, έπιπλα κ.ο.κ.)¹⁵⁵.

Αντίθετα, δεκτικά αναγκαστικής εκτέλεσης είναι καταρχάς εκείνα τα αντικείμενα που ανήκουν στην ιδιωτική περιουσία των Ο.Τ.Α. και έχουν οικονομική αξία, χωρίς να είναι αναγκαίο να είναι και προσοδοφόρα¹⁵⁶. Θεωρούνται λοιπόν κατασχετά τα έργα τέχνης που κοσμούν γραφεία του δημοτικού μεγάρου, αφού δεν συμβάλλουν ούτε έμμεσα στην εκπλήρωση δημοσίων σκοπών, ενώ αντίθετα θεωρούνται ακατάσχετα τα έργα τέχνης που εκτίθενται σε δημόσια πινακοθήκη, ως

¹⁵⁴ Π.Δαγτόγλου, *Γενικό διοικητικό δίκαιο*, 4η έκδοση Αθήνα-Κομοτηνή, σ.669-670, Α.Γεωργιάδη, *Εμπράγατο δίκαιο*, Ι, Αθήνα- Κομοτηνή, 1991, σ.128-129, Α.Τάχου, *Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο*, 6η έκδ. Αθήνα - Θεσ/νίκη 2000, σ.776, Σ.Σταματόπουλου, *Αναγκαστική εκτέλεση εις βάρος του ελληνικού Δημοσίου*, Αθήνα - Κομοτηνή 2000, σ.29επ.

¹⁵⁵ Π.Δαγτόγλου, *Γενικό διοικητικό δίκαιο*, 4η έκδοση Αθήνα-Κομοτηνή, σ.677 και 689-691, Σ.Σταματόπουλου, *Αναγκαστική εκτέλεση εις βάρος του ελληνικού Δημοσίου*, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 2000, σ.306επ.

¹⁵⁶ Σ.Σταματόπουλου, *Εκτελεστοί τίτλοι και αντικείμενο της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του κράτους*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2005, σ.311.

πράγματα που έχουν προορισθεί σε συντεταγμένο τρόπο στο δημόσιο σκοπό της αισθητικής απόλαυσης των πολιτών. Ομοίως θεωρείται ακατάσχετο το λεωφορείο που χρησιμοποιείται για τη μεταφορά των εργαζομένων σε υπηρεσίες του Δήμου λόγω των εκτεταμένων ορίων αυτού, καθώς επίσης και το φωτοτυπικό μηχάνημα που χρησιμοποιείται καθημερινά από τις υπηρεσίες του Δήμου¹⁵⁷.

Αναφορικά με την ακίνητη περιουσία των Ο.Τ.Α. και πιο συγκεκριμένα για τα κτίρια και τις εγκαταστάσεις, νοούνται ακατάσχετα αυτά που στεγάζουν δημοτικές υπηρεσίες κάθε είδους και συνεπακόλουθα είναι ανεπίδεκτα αναγκαστικής εκτέλεσης καθόσον οι υπηρεσίες αυτές χρειάζονται στέγη προκειμένου να προσφερθούν στους πολίτες. Ωστόσο τα λοιπά ακίνητα, αστικά ή αγροτικά, όπως π.χ. αυτά που εκμισθώνονται σταθερά σε τρίτους δεν είναι ακατάσχετα γιατί η μη άμεση χρήση τους αποτελεί ένδειξη ότι αυτά δεν είναι απαραίτητα για τις λειτουργίες του συγκεκριμένου Ο.Τ.Α.¹⁵⁸

Εφαρμόζεται λοιπόν εν προκειμένω το λειτουργικό κριτήριο, δηλαδή τίθεται σαν γνώμονας η ειδικότερη λειτουργία που επιτελεί κάθε ένα από τα περιουσιακά στοιχεία των Ο.Τ.Α., με την έννοια της έρευνας του ζητήματος κατά πόσον πραγματικά εκπληρώνουν ή όχι πρωταρχικούς σκοπούς στη συγκεκριμένη διοίκησης των τοπικών υποθέσεων. Όπως σημειώνει ο Σταματόπουλος¹⁵⁹, μόνο η συγκεκριμένη χρήση καθενός τύπου περιουσιακών αντικειμένων σε Ο.Τ.Α. με ορισμένα χαρακτηριστικά είναι δυνατόν να οδηγήσει σε ασφαλές συμπέρασμα και στην εξισορρόπηση της κατάστασης, στην οποία από το ένα μέρος, υπάρχει η ανάγκη για ικανοποίηση του δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας με την μορφή της αναγκαστικής εκτέλεσης συγκεκριμένου δανειστή κατά κάποιου Ο.Τ.Α. και από το άλλο μέρος η ανάγκη να ικανοποιηθεί κάποια δημόσια ανάγκη του συγκεκριμένου Ο.Τ.Α.

¹⁵⁷ Σ.Σταματόπουλου, *Εκτελεστοί τίτλοι και αντικείμενο της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του κράτους*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2005, σ.312επ.

¹⁵⁸ Αν όμως στεγάζουν με κάποια χρονική διάρκεια δραστηριότητες πολιτιστικού χαρακτήρα, οργανωμένες από τον Ο.Τ.Α., με δημοτική επιχείρηση τότε πρέπει να αποκρουσθεί η δυνατότητα αναγκαστικής εκτέλεσης. Τέτοια κτίρια και εγκαταστάσεις αποτελούν για τον Ο.Τ.Α. στοιχεία υποδομής, χωρίς τα οποία αυτός θα αναγκαζόταν να διακόψει τη λειτουργία υπαρκτών, και όχι απλώς σχεδιαζόμενων για το μέλλον, κυττάρων πολιτιστικής δημιουργίας και προσφοράς, από τα οποία οι τοπικές κοινωνίες έχουν μεγάλη ανάγκη. βλ.Σ.Σταματόπουλου, *Εκτελεστοί τίτλοι και αντικείμενο της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του κράτους*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2005, σ.312επ.

¹⁵⁹ Σ.Σταματόπουλου, *Εκτελεστοί τίτλοι και αντικείμενο της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του κράτους*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2005, σ.313.

Σε κάθε περίπτωση αξίζει να σημειωθεί ότι το αρ.4 παρ.1 του Ν.3068/2002 που προβλέπει τη δυνατότητα για αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος της ιδιωτικής περιουσίας των Ο.Τ.Α., είναι η πρώτη διάταξη που αποτυπώνει διάκριση σε ιδιωτική και δημόσια περιουσία των Ο.Τ.Α. Τη διάκριση αυτή δεν την γνώριζε ο Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας, σύμφωνα με τον οποίο όλα συλλήβδην τα περιουσιακά στοιχεία των Δήμων και Κοινοτήτων βρίσκονταν στο ίδιο ακριβώς επίπεδο προστασίας και λειτουργίας, ενώ επιτρέπονταν η διάθεση των περιουσιακών τους στοιχείων εφόσον με τον τρόπο αυτό εξυπηρετείται δημόσιο ή κοινοτικό συμφέρον.

Άλλο ένα ειδικό ζήτημα που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι το αρ.4 παρ.1 εδ.α΄ Ν.3068/2002 κάνει λόγο για εκτέλεση σε βάρος της ιδιωτικής περιουσίας του Δημοσίου (ή των ΟΤΑ και ΝΠΔΔ) χωρίς περαιτέρω διάκριση ως προς την προέλευσή της. Θα μπορούσε λοιπόν να υποστηριχθεί η άποψη ότι, εφόσον στοιχεία της τελευταίας προέρχονται από διαθήκη ή δωρεά, τότε καθίστανται ακατάσχετα κατ' εφαρμογή του αρ.109 παρ.1 του Συντάγματος. Λαμβανομένου όμως υπόψη ότι για πολλά Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α. η ιδιωτική τους περιουσία κατά πάσα πιθανότητα προέρχεται ακριβώς από διαθήκες ή δωρεές, αυτό θα είχε σαν αποτέλεσμα να καθίσταται ενδεχομένως ανέφικτη κάθε μορφής αναγκαστική εκτέλεση εναντίον τους. Με δεδομένο ότι δεν φαίνεται να θεμελιώνεται σχέση ειδικής προς γενική μεταξύ των διατάξεων των αρ.94 παρ.4 εδ.γ΄ και αρ.109 παρ.1 Σ, ώστε να κατισχύσει η ειδική, η λύση θα μπορούσε να αναζητηθεί κατά το Χρυσόγονο¹⁶⁰ στην εφαρμογή της αρχής της πρακτικής εναρμόνισης¹⁶¹ των συγκρουόμενων -ισοδύναμων μεταξύ τους¹⁶²-συνταγματικών διατάξεων. Τούτο θα μπορούσε να σημαίνει ότι η κατάσχεση στοιχείων της ιδιωτικής περιουσίας του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των Ν.Π.Δ.Δ. είναι επιτρεπτή μόνο όταν κάθε άλλης μορφής προσπάθεια για εκτέλεση είναι προφανές ότι θα απέβαινε άκαρπη.

7.1.2 Πόροι

Ως προς τους πόρους με τους οποίους λειτουργούν οι Ο.Τ.Α., το Σύνταγμα στο αρ.102 παρ.5 προβλέπει σχετικά ότι *«Το Κράτος λαμβάνει τα νομοθετικά, κανονιστικά και δημοσιονομικά μέτρα που απαιτούνται για την εξασφάλιση της*

¹⁶⁰ Κ.Χρυσόγονου, *Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002*, ΔΙΚΗ. Τόμος Ιαν-Φεβρ.2004, σ.5

¹⁶¹ Δ.Τσάτσου, *Συνταγματικό Δίκαιο*, τόμ. Γ΄, εκδόσεις Σάκκουλα, σ.297.

¹⁶² ΣτΕ 292/1984, Ολ., ΤοΣ 1985, σ.511επ.

οικονομικής αυτοτέλειας και των πόρων που είναι αναγκαίοι για την εκπλήρωση της αποστολής και την άσκηση των αρμοδιοτήτων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης με ταυτόχρονη διασφάλιση της διαφάνειας κατά τη διαχείριση των πόρων αυτών. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την απόδοση και κατανομή, μεταξύ των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, των φόρων ή τελών που καθορίζονται υπέρ αυτών και εισπράττονται από το Κράτος. Κάθε μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από κεντρικά ή περιφερειακά όργανα του Κράτους προς την τοπική αυτοδιοίκηση συνεπάγεται και τη μεταφορά των αντίστοιχων πόρων. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τον καθορισμό και την είσπραξη τοπικών εσόδων απευθείας από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης.»

Με την ανωτέρω ρύθμιση διαπιστώνεται ότι ο συνταγματικός νομοθέτης ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τους πόρους που είναι αναγκαίοι προκειμένου οι Ο.Τ.Α. να εκπληρώσουν αποτελεσματικά την αποστολή τους, αφού η οικονομική αυτοτέλεια των Ο.Τ.Α. είναι βασικός παράγοντας για την πραγματοποίηση της πολιτικής αρχής της τοπικής αυτοδιοίκησης¹⁶³, έτσι που να πρέπει να είναι μετρημένη και η διαχείρισή τους από την τοπική αυτοδιοίκηση. Οι πόροι αυτοί σε γενικές γραμμές προορίζονται για την εκπλήρωση άμεσων πιεστικών αναγκών των Ο.Τ.Α., ώστε να φαίνεται καταρχήν πιο πειστική η εκδοχή του ακατασχετού αυτών¹⁶⁴.

Ως προς το πρακτικά σπουδαίο θέμα του κατασχετού ή μη των χρηματικών διαθεσίμων του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. (σε δημόσια ταμεία ή στην Τράπεζα της Ελλάδος), καθώς και των αξιώσεών του από φόρους ή τέλη (στα χέρια τρίτων), θα μπορούσε να γίνει αρχικά δεκτό¹⁶⁵ ότι αυτά, ανεξάρτητα από κάθε σχετική νομοθετική πρόβλεψη, καθίστανται ακατάσχετα λόγω της συνταγματικής πρόβλεψης για αναγραφή όλων των εξόδων του κράτους στον ετήσιο προϋπολογισμό και απολογισμό (άρθρο 79 παρ.2 Σ), με μια διπλή όμως επιφύλαξη: Αφενός, μπορεί να γίνει εκτέλεση έως το ύψος της προβλεπόμενης στον προϋπολογισμό πίστωσης για την εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων σε βάρος τους (και η εξάντληση της πίστωσης αυτής αποτελεί ένσταση)¹⁶⁶. Και αφετέρου μπορεί να γίνει εκτέλεση περαιτέρω και

¹⁶³ Ε.Σπηλιωτόπουλου, *Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου*, 11^η εκδ. ανατύπωση 2005, σ.328.

¹⁶⁴ Σ.Σταματόπουλου, *Εκτελεστοί τίτλοι και αντικείμενο της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του κράτους*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2005, σ.318.

¹⁶⁵ Κ.Χρυσόγονου, *Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002*, ΔΙΚΗ. Τόμος Ιαν-Φεβρ.2004, σ.5

¹⁶⁶ Κ. Μπέη, Παρατηρήσεις στη ΣτΕ 3169/1992, ΔΙΚΗ 2003, σ.1155 επ.

ως το ύψος του αποθεματικού του προϋπολογισμού¹⁶⁷, αφού αυτό δεν προορίζεται για την κάλυψη εξόδων καθορισμένων εκ των προτέρων και άρα δεν είναι «αναγκαίο», με βάση την αρχή της αναλογικότητας, για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων δημόσιων σκοπών. Η τυχόν εξάντληση του αποθεματικού πρέπει να προβληθεί επίσης με ένσταση.

Ωστόσο το εδ.β' της παρ.1 του αρ.4 Ν.3068/2002 αποκλείει γενικά την κατάσχεση φόρων και ανταποδοτικών τελών (αφού αμφότερα πηγάζουν από έννομη σχέση δημοσίου δικαίου και μάλιστα τα ανταποδοτικά τέλη τάσσονται για την άμεση εξυπηρέτηση ειδικού δημοσίου σκοπού), είτε κρατικών είτε δημοτικών. Η ανωτέρω ρύθμιση βρίσκει, σε ότι αφορά ειδικότερα τους Ο.Τ.Α. έρεισμα στην περιεχόμενη στο αρ.94 παρ.4 εδ.γ' του Συντάγματος επιφύλαξη του νόμου, μόνο στο μέτρο όπου δεν καθίσταται έτσι αλυσιτελής η παρεχόμενη στους δανειστές των Ο.Τ.Α. δικαστική προστασία. Όταν συμβαίνει κάτι τέτοιο θίγεται ο ίδιος ο πυρήνας του δικαιώματος, πράγμα συνταγματικά ανεπίτρεπτο. Με άλλες λέξεις, εάν π.χ. ένας Δήμος στερείται ιδιωτικής περιουσίας και τα χρηματικά του διαθέσιμα είναι ανεπαρκή για την ικανοποίηση του δανειστή, τότε η απαγόρευση κατάσχεσης δημοτικών φόρων στα χέρια τρίτων θα ήταν αντισυνταγματικός περιορισμός του δικαιώματος του τελευταίου για αναγκαστική εκτέλεση¹⁶⁸, αφού θα έθιγε τον πυρήνα του δικαιώματος αυτού. Σε ότι αφορά όμως το Δημόσιο, η απαγόρευση κατάσχεσης φόρων και ανταποδοτικών τελών δεν φαίνεται να θέτει παρόμοιο πρόβλημα, αφού μπορεί να υποθέσει κανείς ότι τα χρηματικά του διαθέσιμα θα είναι επαρκή για την ικανοποίηση του δανειστή.

Στην ίδια διάταξη, του εδ. β' της παρ.1 του αρ.4 του Ν.3068/2002, προβλέπεται και η απαγόρευση κατάσχεσης «*απαιτήσεων χρηματικού ή μη αντικειμένου το οποίο έχει ταχθεί για την άμεση εξυπηρέτηση δημοσίου σκοπού*». Δεδομένου ότι προηγουμένως το ίδιο εδάφιο, απαγορεύει την κατάσχεση γενικά όσων απαιτήσεων πηγάζουν από έννομη σχέση δημοσίου δικαίου, διατυπώνεται η άποψη ότι η προσθήκη αυτή «*αναφέρεται προφανώς σε απαιτήσεις που βρίσκονται στο χώρο του ιδιωτικού δικαίου*»¹⁶⁹. Δεν είναι ωστόσο και πολύ προφανές ποιες μπορεί να

¹⁶⁷ Γ. Κασιμάτη, *Τα συνταγματικά όρια*, ό.π., σ. 1089, ο οποίος κάνει λόγο περαιτέρω για αναγκαστική εκτέλεση «*με μεταφορά κονδυλίων που προορίζονται για μη ζωτικής σημασίας κρατικές λειτουργίες*».

¹⁶⁸ Π. Γέσιου-Φαλτσή, *Αναγκαστική Εκτέλεση κατά του Δημοσίου*, σ.1257.

¹⁶⁹ Σ. Σταματόπουλος, *Το αντικείμενο της αναγκαστικής εκτέλεσης*, σ.1108

είναι οι παραπάνω απαιτήσεις και κυρίως πως θα έχουν ταχθεί για την «άμεση» εξυπηρέτηση δημόσιου σκοπού (δηλ. με διάταξη νόμου ή κανονιστικής πράξης της κρατικής διοίκησης ή μήπως και με μία απλή ad hoc απόφαση π.χ. ενός δημοτικού συμβουλίου ή ακόμη με βάση ιδιωτική βούληση). Σε κάθε περίπτωση η μάλλον γριφώδης αυτή διάταξη δεν θα ήταν θεμιτό να ερμηνευθεί κατά τρόπο ώστε ουσιαστικά να αποκλείσει την εκτέλεση και κατά της ιδιωτικής περιουσίας του Δημοσίου και των Ο.Τ.Α. ή Ν.Π.Δ.Δ, επειδή και τούτο θα έθιγε τον πυρήνα του συνταγματικού δικαιώματος αναγκαστικής εκτέλεσης εναντίον τους.¹⁷⁰

Περαιτέρω υποστηρίζεται κατά το Δαγτόγλου ότι στη δημόσια περιουσία πρέπει «να κατατάζουμε και τα συναλλαγματικά αποθέματα, τις τραπεζικές καταθέσεις και τις φορολογικές αξιώσεις του κράτους και άλλων δημόσιων οργανισμών, καθώς και τις εκκαθαρισμένες και αποδεικνυόμενες χρηματικές αξιώσεις του δημοσίου που βασίζονται ή ανάγονται σε διεθνείς ή διοικητικές συμβάσεις»¹⁷¹. Το ίδιο υποστηρίζεται και για τα κατατεθειμένα σε ειδικό λογαριασμό στην Τράπεζα της Ελλάδος χρηματικά διαθέσιμα του Δημοσίου, επειδή έχουν αφιερωθεί στην εκπλήρωση δημόσιων σκοπών με βάση τον ετήσιο κρατικό προϋπολογισμό¹⁷².

Το επιχείρημα με βάση τον προϋπολογισμό (και την κατοχύρωσή του στο αρ.79 Σ) έχει όμως σχετική μόνο αξία, κατά το Χρυσόγονο, αφού -όπως εκθέσαμε και ανωτέρω- κατά πάγια πρακτική περιλαμβάνεται σ' αυτόν ειδικό κονδύλιο για την καταβολή των επιδικαζόμενων σε βάρος του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. με δικαστικές αποφάσεις ποσών. Συνεπώς, η ικανοποίηση του δανειστή με κατάσχεση χρηματικών διαθεσίμων του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. θα μπορούσε να θεωρηθεί ανεπίτρεπτη μόνο πάντως κατά το μέτρο που έχει εξαντληθεί η σχετική πίστωση του προϋπολογισμού και περαιτέρω το αποθεματικό του, αφού το τελευταίο προορίζεται για την κάλυψη απρόβλεπτων αναγκών και τέτοιες είναι οι ανάγκες εκτελέσεως δικαστικών αποφάσεων μετά την εξάντληση του σχετικού

¹⁷⁰ Κ.Χρυσόγονου, *Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002*, ΔΙΚΗ. Τόμος Ιαν-Φεβρ.2004, σ.5

¹⁷¹ Π.Δαγτόγλου, *Γενικό διοικητικό δίκαιο*, 4η έκδοση Αθήνα-Κομοτηνή, σ.673.

¹⁷² Π.Δαγτόγλου, *Η αναγκαστική εκτέλεση κατά του κράτους, των δήμων και κοινοτήτων και των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου*, ΕΔΔ 1957. σ.375 επ., Κ.Χρυσόγονου, *Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002*, ΔΙΚΗ. Τόμος Ιαν-Φεβρ.2004, σ.5επ.

ειδικού κονδυλίου¹⁷³. Η δε εξάντληση των παραπάνω κονδυλίων αποτελεί ισχυρισμό ο οποίος πρέπει να προβληθεί (και αποδειχθεί) από το Δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ. και τους Ο.Τ.Α. με ανακοπή κατά της αρξαμένης εκτέλεσης.

Κατ' εφαρμογή δε των μέτρων εξειδίκευσης της αόριστης νομικής έννοιας του προορισμού ενός περιουσιακού αγαθού στην εξυπηρέτηση δημόσιου σκοπού, επισημαίνεται από τον Μπέη, αναφορικά με τις φορολογικές αξιώσεις του Δημοσίου, ότι και αυτές είναι ακατάσχετες, ως εκτός συναλλαγής περιουσιακά αγαθά του Δημοσίου, επειδή το αρ.79 παρ.2 Σ προβλέπει την αναγραφή στον κρατικό προϋπολογισμό, που, ως νόμο, ψηφίζει η Βουλή για το επόμενο οικονομικό έτος, όλων των εσόδων και εξόδων του κράτους. Στα έξοδα του κράτους λοιπόν, ο προϋπολογισμός περιέχει πρόβλεψη κονδυλίου και για την πληρωμή των χρεών του Δημοσίου που έχουν επιδικαστεί με δικαστικές αποφάσεις. Έως το ύψος του χρηματικού ποσού αυτής της πρόβλεψης το ακατάσχετο των φορολογικών αξιώσεων του Δημοσίου θα παραβίαζε επομένως, κατά το Χρυσόγονο, την αρχή της αναλογικότητας. Ο Χρυσόγονος συνεχίζει λέγοντας ότι, η κατάσχεσή τους είναι θεμιτή, εκτός αν έχει ήδη καλυφθεί το ποσό που προβλέπει ο κρατικός προϋπολογισμός για την πληρωμή των κρατικών χρεών του τρέχοντος οικονομικού έτους, κάτι που παραδεκτώς αντιτάσσει το Δημόσιο με την κατ' άρθρο 933 ΠολΔ ανακοπή προς ακύρωση της αναγκαστικής κατάσχεσης, έχοντας και το βάρος απόδειξης αυτού του ισχυρισμού του για την εξάντληση της πίστωσης του προϋπολογισμού¹⁷⁴.

7.1.3 Δημοτικά και κοινοτικά νομικά πρόσωπα και επιχειρήσεις

Η θεωρία¹⁷⁵ έχει ταχθεί ομοίως υπέρ του ακατάσχετου της περιουσίας των νομικών προσώπων που ιδρύουν οι δήμοι και οι κοινότητες, και τα οποία έχουν σκοπό είτε την περίθαλψη ή κοινωνική πρόνοια (λ.χ. νοσοκομεία, παιδικοί σταθμοί, βρεφοκομεία, ορφανοτροφεία, γηροκομεία) τα οποία ονομάζονται δημοτικά ή

¹⁷³ Κ.Χρυσόγονου, *Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002*, ΔΙΚΗ, Τόμος Ιαν-Φεβρ.2004, σ.5

¹⁷⁴ Κ.Μπέης, Σ 94 παρ.4 - καθώς και 4 παρ.1 Ν.3068/2002. ΚΕΔΕ 83.- Συμψηφισμός φορολογικής υποχρέωσης του διοικουμένου με δική του ανταπαίτηση, εφ' όσον αυτή βεβαιώνεται με τελεσίδικη δικαστική απόφαση ή άλλο δημόσιο έγγραφο, είναι δε βέβαιη και εκκαθαρισμένη, ΔΙΚΗ, Τόμος 203, Οκτώβριος 2003.

¹⁷⁵ Σ.Σταματόπουλου, *Εκτελεστοί τίτλοι και αντικείμενο της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του κράτους*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2005, σ.319επ.

κοινοτικά ιδρύματα, είτε την ειδικότερη οργάνωση ορισμένης υπηρεσίας (λ.χ. ύδρευσης), ή τοπικού έργου, είτε την ικανοποίηση ορισμένης τοπικής ανάγκης (λ.χ. βιβλιοθήκη, νεκροταφείο).

7.1.4 Η έννοια του δημόσιου συμφέροντος ως κριτήριο περιορισμού του δικαιώματος αναγκαστικής εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α. κατά τη θεωρία.

Αντιρρήσεις μπορεί όμως να προκαλέσει και η ίδια η βάση της θεωρητικής κατασκευής, της έννοιας του δημόσιου συμφέροντος ως κριτηρίου οριοθέτησης της δημόσιας περιουσίας, άρα τελικά ως κριτηρίου περιορισμού του συνταγματικού δικαιώματος αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου (των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α.). Η ικανοποίηση του δημόσιου συμφέροντος δεν επιτρέπεται να επιδιώκεται κατά τρόπο ισοπεδωτικό των ατομικών συμφερόντων και δικαιωμάτων, ενώ εξάλλου η αναγωγή του ταμειακού συμφέροντος του Δημοσίου, ως τέτοιου, σε δημόσιο συμφέρον παραβιάζει πάντως (και) την ισότητα στα δημόσια βάρη. Το συμφέρον του Δημοσίου, διαφέρει από το δημόσιο συμφέρον¹⁷⁶ καθόσον «το δημόσιο συμφέρον εξαντλείται στη γενική ωφέλεια της ολότητας, ενώ το συμφέρον του Δημοσίου περιορίζεται στις ανάγκες ενός εξατομικευμένου διαδίκου, τον οποίο τα δικαιοδοτικά όργανα έχουν υπηρεσιακό καθήκον να μεταχειρίζονται ισότιμα με τους αντιδίκους του»¹⁷⁷. Αφής στιγμής το ταμειακό συμφέρον του Δημοσίου δεν εξομοιώνεται με το δημόσιο συμφέρον, δεν δικαιολογείται η σμίκρυνση των αξιώσεων των ιδιωτών έναντι του Δημοσίου σε σχέση με τα γενικώς ισχύοντα μεταξύ ιδιωτών. Με άλλα λόγια, ούτε ο ίδιος ο νομοθέτης δεν επιτρέπεται, από εθνικής συνταγματικής και ευρωπαϊκής έννομης τάξης, να καθιστά ευνοϊκότερη την δικονομική θέση του Δημοσίου με την γενική επίκληση του ταμειακού συμφέροντος του τελευταίου. Επιπλέον, η εγγενής ρευστότητα και αοριστία της έννοιας του δημόσιου συμφέροντος σχετικοποιεί επικίνδυνα την προστασία των συνταγματικών δικαιωμάτων γενικά, και ειδικότερα του δικαιώματος εκτέλεσης κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. εφόσον το συμφέρον αυτό αποτελέσει δικαιολογητικό έρεισμα του περιορισμού (ή παραμερισμού) τους¹⁷⁸. Όπως καθ' υπερβολήν παρατηρείται από το Βενιζέλο, η έννοια του δημόσιου ή γενικού συμφέροντος είναι «τόσο πολυδύναμη,

¹⁷⁶ Ε. Μπαλογιάννη, *Το γενικότερο δημόσιο συμφέρον ως λόγος υπερισχύος των υπέρ του ελληνικού Δημοσίου προνομιακών διατάξεων*, παρατηρήσεις στην ΑΠ 588/2007, Δ, Φεβρουάριος 2008.

¹⁷⁷ Κ. Μπέης, *παρατηρήσεις στην απόφαση 1/2005 του Ειδικού Δικαστηρίου του άρθρου 88 παρ. 2 Σ*, Δ 37, 2006

¹⁷⁸ Κ. Χρυσόγονου, *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, 2η έκδοση Αθήνα-Κομοτηνή 2002, σ.88.

τόσο πολυσήμαντη και τόσο φορτισμένη ιδεολογικά, ώστε να είναι τελείως επισφαλής και άρα τελείως ακατάλληλη για να οργανώσει τη νομολογιακή αντιμετώπιση των συνταγματικών δικαιωμάτων»¹⁷⁹.

Γενικότερα ομιλώντας, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι, μια περιπτώσιολογική απαρίθμηση των δημόσιων πραγμάτων και λοιπών στοιχείων της δημόσιας κτήσης θα ήταν υπερβολικά ευρεία, με συνέπεια, αν προσπαθήσει να την ακολουθήσει κανείς πιστά, να καθίσταται αμφίβολη η πρακτική αποτελεσματικότητα της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. Όπως πολύ εύστοχα ο Χρυσόγονος σημειώνει, οι δημόσιοι σκοποί δεν είναι σταθεροί, υπεράνω τόπου και χρόνου και για το λόγο αυτό κάθε ορισμός της δημόσιας κτήσης, και συνακόλουθα η διάκρισή της από την ιδιωτική κτήση του δημοσίου, μπορεί να έχει σχετική μόνο αξία, δηλ. για συγκεκριμένη έννομη τάξη και για ορισμένη χρονική περίοδο¹⁸⁰.

Συμπερασματικά λοιπόν, μπορεί να υποστηριχθεί με βάση τη θεωρία ότι αντικείμενο εκτέλεσης δεν μπορούν να καταστούν, εκτός από τα κοινά σε όλους και τα κοινόχρηστα, ούτε και τα πράγματα και λοιπά περιουσιακά στοιχεία που είναι προορισμένα για την εξυπηρέτηση δημόσιων σκοπών, υπό τις εξής σωρευτικές προϋποθέσεις:

α) Ο δημόσιος σκοπός δεν μπορεί να ανάγεται γενικά και αόριστα στην εξυπηρέτηση ενός ασαφούς και αόριστου δημόσιου συμφέροντος, αλλά οφείλει να προκύπτει μέσα από διατάξεις του Συντάγματος, οι οποίες είτε καθορίζουν ρητά, είτε υπονοούν συγκεκριμένες αποστολές του κράτους. Έτσι π.χ. τα δημόσια εκπαιδευτήρια όλων των βαθμίδων (από τα νηπιαγωγεία ως τα ΑΕΙ) είναι ακατάσχετα, επειδή με αυτά υλοποιείται η υποχρέωση του κράτους για παροχή παιδείας (αρ.16 παρ.2 και 4 Σ). Εξίσου είναι όμως ακατάσχετα και τα σωφρονιστικά καταστήματα, αφού η ποινική καταστολή βρίσκεται κι αυτή, έμμεσα τουλάχιστον, έρεισμα στα άρθρα 5 παρ.3, 6 και 7 Σ, στο πλαίσιο της αποστολής του κράτους να

¹⁷⁹ Ε. Βενιζέλος, *Το γενικό συμφέρον και οι περιορισμοί των συνταγματικών δικαιωμάτων*, Θεσ/νίκη 1990, σ.237.

¹⁸⁰ Κ.Χρυσόγονου, *Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002*, ΔΙΚΗ. Τόμος Ιαν-Φεβρ.2004, σ.5

εγγυάται τη δημόσια ασφάλεια¹⁸¹. Κατ' επέκταση θα μπορούσε να γίνει δεκτό ότι ένας δημόσιος (ή και δημοτικός και περιφερειακός) σκοπός μπορεί να προβλέπεται και από διατάξεις της κοινής νομοθεσίας, π.χ. ρυθμίσεις του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα σχετικά με την αποστολή των Ο.Τ.Α., εφόσον αυτές εξειδικεύουν κατά τρόπο θεμιτό τις αντίστοιχες συνταγματικές επιταγές (όπως στην προκείμενη περίπτωση η «διοίκηση των τοπικών υποθέσεων» κατά το άρθρο 102 παρ.1 Σ).

β) Το δημόσιο πράγμα ή περιουσιακό στοιχείο πρέπει, προκειμένου να θεωρηθεί ακατάσχετο, να είναι κατάλληλο αλλά και αναγκαίο για την άμεση (δηλ. με τη χρήση του ως τέτοιο) εξυπηρέτηση του δημόσιου σκοπού, στο πλαίσιο της αρχής της αναλογικότητας¹⁸². Έτσι π.χ. η λειτουργικότητα του θεσμού του Προέδρου της Δημοκρατίας, ο οποίος μάλιστα εκπροσωπεί διεθνώς το κράτος (αρ.36 παρ.1 Σ), προφανώς απαιτεί να του διατίθεται κατάλληλο κρατικό όχημα για τις μετακινήσεις του και άρα αυτό είναι ακατάσχετο. Δεν ισχύει όμως το ίδιο για τον δήμαρχο μιας μικρής πόλης, ή τον διοικητή ενός Ν.Π.Δ.Δ., αφού αυτοί μπορούν να εκτελέσουν τα καθήκοντά τους μετακινούμενοι με ιδιωτικά ή μισθωμένα αυτοκίνητα.

γ) Το δημόσιο πράγμα πρέπει να χαρακτηριστεί ως τέτοιο με νόμο, ή με βάση νόμο, και να διατεθεί στην πράξη σε κοινή χρήση ή σε ιδιόχρηση της διοίκησης, ώστε να συντρέχει η «καθιέρωσή» του ως δημόσιου πράγματος και να καθίσταται ακατάσχετο, ενώ οι ιδιότητές του αυτές παύουν με τον αποχαρακτηρισμό και την αποδιάθεσή του¹⁸³. Δεν είναι πάντως απαραίτητο το πράγμα να είναι από τη «φύση» του προορισμένο για την εξυπηρέτηση δημόσιων αποκλειστικά σκοπών, προκειμένου να χαρακτηριστεί ως δημόσιο. Έτσι π.χ. κτίριο που κατασκευάστηκε αρχικά ως ιδιωτικό εκπαιδευτήριο και στη συνέχεια μεταβιβάστηκε στο Δημόσιο και χρησιμοποιείται έκτοτε, χωρίς να υποστεί μετασκευή ή άλλη διαμόρφωση, για τη στέγαση δημοσίων σχολείων, δεν επιτρέπεται να καταστεί αντικείμενο εκτέλεσης (αλλιώς θα διακόπτονταν η παροχή εκπαίδευσης στους μαθητές, κατά παράβαση του άρθρου 16 Σ).

¹⁸¹ Υποστηρίζεται μάλιστα περαιτέρω ότι από το αρ.2 παρ.1 Σ συνάγεται υποχρέωση του κράτους για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων για την ασφάλεια των πολιτών έναντι εγκληματικών ενεργειών και αντίστοιχο δικαίωμα των τελευταίων Π. Παραράς, *Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, 2η έκδ. Αθήνα - Κομοτηνή 2001, σ.16.

¹⁸² Σ. Σταματόπουλου, *Το αντικείμενο της αναγκαστικής εκτέλεσης*, σ.1121 επ.

¹⁸³ Π. Δαγτόγλου, *Γενικό Διοικητικό Δίκαιο*, σ.692 επ.

7.2 Η άποψη της νομολογίας.

Η μέχρι πρότινος άγνωστη στην ελληνική έννομη τάξη, συνεπεία του ανωτέρω απαγορευτικού νομοθετικού και θεωρητικού πλαισίου, αναγκαστική εκτέλεση κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., έχει τεθεί πολλάκις στο προσκήνιο, τόσο πριν από την συνταγματική αναθεώρηση, όσο και μετά από αυτήν, δίνοντας πλούσια ερεθίσματα για επιστημονική συζήτηση. Η οριοθέτηση της εκτέλεσης καθεαυτής ωστόσο, προχωρώντας πέρα από το γράμμα του νόμου αλλά και την θεωρία, αναπτύσσεται κυρίως στο κενό του δικαίου και επαφίεται κατά κανόνα στην περιπτώσιολογική κρίση των Δικαστηρίων.

7.2.1 Ενσώματα αντικείμενα

Το θέμα της διάκρισης μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής κτήσης του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των Ν.Π.Δ.Δ. είχε απασχολήσει και την παλιότερη -προ της συνταγματικής αναθεώρησης και το επιτρεπτό της εκτέλεσης- νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων.

Έτσι χαρακτηριστικά, στο παρελθόν ο ΑΠ με την υπ'αρ. 172/1956 απόφαση είχε δεχθεί ότι το αρ.17 Σ 1911 *«έχον εφαρμογήν επί τε του Δημοσίου και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, αφορά εις την ιδιωτικήν αυτών κτήσιν και ουχί εις την δημοσίαν τοιαύτην ήτοι τα εις δημοσίαν χρήσιν ή δημόσιον σκοπόν προσδιωρισμένα κτήματα»*, χωρίς περαιτέρω διευκρινίσεις για το ποια είναι αυτά¹⁸⁴. Στο ίδιο πνεύμα άλλη απόφαση του ανώτατου δικαστηρίου έκρινε ότι συνιστούν ιδιαίτερη κατηγορία *«τα, περί των άρθρων 966-971 Α.Κ., κοινής χρήσεως ακίνητα των ειρημένων νομικών προσώπων (Δημοσίου, Δήμων κ.λπ.), άτινα ανήκουσι μεν εις αυτά, κατά κυριότητα όμως διεπομένην υπό του δημοσίου (διοικητικού) δικαίου και αποτελούσεν είδος δημοσίας κτήσεως, ουχί δε και εις ακίνητα εκείνα, τα οποία δεν έχουσι την ιδιότητα του κοινοχρήστου, αλλ'ανήκουσι εις τα ειρημένα νομικά πρόσωπα κατά κυριότητα διεπομένην υπό των άρθρων 973, 999 επ. ΑΚ και αποτελούσιν ιδιωτικήν αυτών περιουσίαν»*. Κατά συνέπεια *«υφίσταται δικαίωμα του Δήμου προς αποζημίωσιν έναντι του Δημοσίου, δια τα εν τη αγωγή του ακίνητα, άτινα, μη όντα κοινόχρηστα, αλλ'*

¹⁸⁴ ΑΠ 172/1956, ΝοΒ 1956, σ.698επ.

ανήκοντα εις την ιδιωτικήν του περιουσίαν, απηλλοτριώθησαν αναγκαστικώς προς διάνοιζιν Εθνικής οδού»¹⁸⁵.

Αντίστοιχα, το Συμβούλιο της Επικρατείας είχε δεχθεί στην με αρ. 1031/1967 απόφαση ότι «αι υπόνομοι και τα αναγκαία δια την λειτουργίαν των έργα είναι πράγματα προορισμένα εις εξυπηρέτησιν δημοσίου σκοπού, αποβλέποντος εις την υγιεινήν, καθαριότητα, ασφάλειαν και πολεοδομίαν, ένεκα δε του τοιούτου προορισμού των ανήκουν εις τα εκτός συναλλαγής κείμενα (ΑΚ 966). Ως τοιαύτα αποτελούν παρακολούθημα δημοσίας υπηρεσίας και ανήκουν εις το πρόσωπον, εις ου την αρμοδιότητα ο νόμος αναθέτει την άσκησιν της υπηρεσίας ταύτης, του νόμου δυναμένου ακωλύτως να μεταβάλει τον φορέα της δημοσίας υπηρεσίας και τα πράγματα ταύτα, παρακολουθούντα την υπηρεσίαν περιέρχονται εις τον νέον φορέα, χωρίς τούτο να συνιστά αναγκαστικήν απαλλοτριώσιν, ή να προαπαιτή καταβολήν αποζημιώσεως εις τον τέως φορέα»¹⁸⁶. Επίσης, η με αρ.733/1974 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Πειραιά κατέταξε στα «προσδιωρισμένα εις δημοσίαν χρήσιν ή δημόσιον σκοπόν κτήματα ... και τα κτίρια ή ακίνητα των δήμων και κοινοτήτων τα προωρισμένα διά σχολεία».¹⁸⁷

Στη νεότερη νομολογία ο προβληματισμός των δικαστηρίων μεταστρέφεται στην προσαρμογή του πράγματος στις άμεσες ανάγκες μιας δημόσιας υπηρεσίας. Έτσι η υπ'αρ.2827/2001 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Βόλου¹⁸⁸ έκρινε ότι η επίκληση ακατάσχετου ενός ακινήτου ως εκτός συναλλαγής επειδή αυτό είναι προορισμένο για την εξυπηρέτηση δημοτικού σκοπού, είναι παντελώς άοριστη, όταν δεν αναφέρεται επακριβώς σε τι συνίσταται η χρήση, για την οποία προορίστηκε το κατασχεθέν ακίνητο, και ποιον επακριβώς σκοπό εξυπηρετεί, ώστε να είναι δυνατό να κριθεί εάν συνιστά πράγμα ειδικής/δημοτικής χρήσης ή αποτελεί μέρος της ιδιωτικής περιουσίας του που υπόκειται ελεύθερα σε κατάσχεση.

Περαιτέρω, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η υπ'αρ. 22060/2001 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης¹⁸⁹, η οποία θέτει σαν μέτρο για την εκτέλεση την αρχή της αναλογικότητας. Με την αυτήν έγινε μερικά μόνο δεκτή

¹⁸⁵ ΑΠ 168/1967, ΝοΒ 1967, σ.884.

¹⁸⁶ ΣτΕ 1031/1967, ΝοΒ 1975, σ.1217-8.

¹⁸⁷ ΠΠρΠειρ 733/1974, ΝοΒ 23, σ.82επ.

¹⁸⁸ ΜΠρΒολ. 2827/2001, δημοσιευμένη σε ΔΙΚΗ 2002, σ.151, με παρατηρήσεις Μπαλογιάννη.

¹⁸⁹ ΜΠρΘεσσ 22060/2001, δημοσιευμένη σε Αρμ. 2002, σ.88 επ.

ανακοπή Δήμου κατά της αναγκαστικής κατάσχεσης κινητής περιουσίας του από δανειστή, που είχε αντιμετωπίσει προηγουμένως την άρνηση του Δήμου να του καταβάλει οφειλόμενη λόγω αναγκαστικής απαλλοτρίωσης αποζημίωση. Νομολογήθηκε ειδικότερα ότι, η απαγόρευση (κατά το αρ.8 Ν.2097/1952) της κατά του Δήμου (και του Δημοσίου εν γένει) αναγκαστικής εκτέλεσης δικαστικών αποφάσεων αναφέρεται αποκλειστικά στα πράγματα εκτός συναλλαγής (Α.Κ. 966), ενώ σε ότι αφορά την ιδιωτική περιουσία του Δήμου δεν ισχύει η απαγόρευση αυτή ως αντικείμενη στα αρ.20 παρ.1 Σ, 6 παρ.1 Ε.Σ.Δ.Α. και 2 παρ.3 Δ.Σ.Α.Π.Δ. Σε σχέση με τη διάκριση μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας περιουσίας, το Δικαστήριο έκρινε ότι η δημόσια κτήση *«περιλαμβάνει τα πράγματα που υπηρετούν αυτούσια δημόσιους σκοπούς και είναι αμέσως απαραίτητα για την εκπλήρωση των λειτουργιών του κράτους, ενώ η ιδιωτική περιουσία του κράτους αποτελείται από τα πράγματα και λοιπά περιουσιακά στοιχεία, τα οποία συμβάλλουν στην εκπλήρωση δημοσίων σκοπών ... έμμεσα με τις προσόδους και την αξία τους»*. Περαιτέρω *«δεν αρκεί ότι η φερόμενη ως δημόσια περιουσία του κράτους ... είναι ικανή να θεραπεύσει δημόσιους σκοπούς, αλλά θα πρέπει να έχει ήδη και αφιερωθεί στη θεραπεία συγκεκριμένου δημοσίου σκοπού. Επιπροσθέτως θα πρέπει τούτη η αφιέρωση, κατά τις αρχές της αναλογικότητας, να είναι απολύτως απαραίτητη, με αντικειμενικά μέτρα, ελεγχόμενα από το Δικαστήριο, για την εκπλήρωση του δημοσίου αυτού σκοπού»*. Με βάση τις παραδοχές αυτές η απόφαση οδηγήθηκε στο συμπέρασμα ότι τα απορριμματοφόρα οχήματα εμπίπτουν στα κατά το αρ.966 ΑΚ εκτός συναλλαγής πράγματα, καθότι εξυπηρετούν άμεσους δημοτικούς σκοπούς αναγόμενους στην καθαριότητα του Δήμου και την υγιεινή των δημοτών του. Ακατάσχετο επιπλέον, κρίθηκε και το γερανοφόρο όχημα του Δήμου, αφού αυτό εξυπηρετεί την ομαλή κυκλοφορία στις δημοτικές οδούς απομακρύνοντας τα παράνομα σταθμευμένα ή εγκαταλειμμένα οχήματα και τούτο *«ανάγεται στις πρωταρχικές λειτουργίες του Δήμου»*. Αντίθετα κατασχετά κρίθηκαν το χρησιμοποιούμενο για τη μεταφορά του Δημάρχου επιβατικό αυτοκίνητο, ένα φορτηγό μεταφοράς μικρών αντικειμένων και ένα λεωφορείο προορισμένο για τη μεταφορά των εργαζομένων του Δήμου και συγγενών σε κηδείες απόρων δημοτών, με το σκεπτικό ότι τα παραπάνω οχήματα δεν είναι απολύτως απαραίτητα στην οργάνωση και λειτουργία του Δήμου, αλλά απλώς συμβάλλουν έμμεσα στην εκπλήρωση κοινωνικών και εκπαιδευτικών σκοπών.

Η σημασία, και ταυτόχρονα η πρωτοτυπία, της απόφασης αυτής έγκειται ακριβώς στη θεμελίωσή της στο κριτήριο της αναγκαιότητας, ως επιμέρους στοιχείο της αρχής της αναλογικότητας, προκειμένου να διαχωριστεί η κατασχετή ιδιωτική από την ακατάσχετη δημόσια κτήση ακολουθώντας τον κανόνα: Ό,τι δεν κρίνεται απολύτως απαραίτητο για την εξυπηρέτηση δημόσιου σκοπού είναι κατασχετό.

Χαρακτηριστική επίσης είναι η υπ'αρ.2354/2009 απόφαση του Αρείου Πάγου¹⁹⁰ που έκρινε επί τη βάση του λειτουργικού κριτηρίου ότι, με δεδομένο ότι το ακίνητο Δήμου, επί του οποίου επιβλήθηκε αναγκαστική κατάσχεση, ήταν κατά τον χρόνο της κατάσχεσης οικόπεδο και δεν είχε ανεγερθεί επ' αυτού δημοτικό κατάστημα για τη στέγαση των διοικητικών υπηρεσιών του Δήμου, σκοπό για τον οποίο αγοράσθηκε επομένως, δεν πρόκειται για δημοτικό πράγμα που είχε καθιερωθεί και χρησιμοποιείτο για την άμεση εξυπηρέτηση δημοτικού σκοπού, ώστε η αποστέρησή του από τον Δήμο να διαταράσσει την ομαλή λειτουργία των υπηρεσιών του, και ως τέτοιο να είναι ακατάσχετο. Αποφάνθηκε λοιπόν ότι εν προκειμένω, η επιβολής κατάσχεσης δεν παραβίασε τη διάταξη του αρ.4 παρ.1 του Ν.3068/2002.

7.2.2 Πόροι

Κρίσιμη για το ζήτημα της εκτέλεσης κατά Ο.Τ.Α., αναφορικά με τους πόρους σαν αντικείμενο πλέον εκτέλεσης είναι η υπ'αρ.17/2002 απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου¹⁹¹, που ερμήνευσε περαιτέρω την έννοια της «ιδιωτικής περιουσίας» του Δημοσίου επί της οποίας είναι δυνατόν να επισπευσθεί αναγκαστική εκτέλεση από τους οφειλέτες του, αποφαινόμενη ότι είναι θεμιτή η κατάσχεση εις χείρας τρίτου (δηλ. του φορολογουμένου) απαιτήσεων από δημοτικούς φόρους, επειδή ανήκουν στην ιδιωτική περιουσία του Δήμου, καθώς με αυτούς απλώς παρέχονται στον τελευταίο οικονομικά μέσα για την αντιμετώπιση των εν γένει αναγκών του (ενώ στη δημόσια περιουσία του Δήμου ανήκουν μόνο ενσώματα

¹⁹⁰ ΑΠ 2354/2009, δημοσιευμένη σε ΝΟΜΟΣ.

¹⁹¹ ΟΛΑΠ 17/2002, ΝοΒ 2003, σ.30. Με την 1364/2001 απόφαση του Ζ' Πολιτικού Τμήματος του Αρείου Πάγου, παραπέμφθηκε στην πλήρη Ολομέλεια, η αίτηση αναιρέσεως επειδή κρίθηκε ότι αφορά ζήτημα εξαιρετικής σημασίας, σύμφωνα με το αρ.23 παρ. 2 περ. β' του Ν.1756/1988, το ζήτημα αν είναι κατασχετές απαιτήσεις Ο.Τ.Α. από α) δημοτικά τέλη καθαριότητας, φωτισμού και απορριμμάτων και β) τέλος ακίνητης περιουσίας (Τ.Α.Π.) και εντέλει ανείρεσε μερικώς την με αρ. 4119/2000 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Πειραιά κατά το μέρος που απέρριψε ανακοπή της αναιρεσείουσας αναφορικά με κατάσχεση στα χέρια τρίτου, απαίτησης από το τέλος ακίνητης περιουσίας του Δήμου Πειραιά.

αντικείμενα προορισμένα να εξυπηρετούν με τη χρήση τους δημοτικούς σκοπούς). Αντίθετα, δεν θεωρήθηκε θεμιτή η κατάσχεση απαιτήσεων από ανταποδοτικά δημοτικά τέλη (καθαριότητας, φωτισμού και απορριμμάτων), επειδή πρόκειται για απαιτήσεις εξαρτώμενες από αντιπαροχή και άρα αυτά, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 982 παρ.1 περ.α' Κ.Πολ.Δ., καθίστανται ακατάσχετα. Η εφαρμογή του ίδιου κριτηρίου διάκρισης στην εκτέλεση κατά του Δημοσίου και των Ο.Τ.Α. θα μπορούσε όμως να προσκρούσει στην ένσταση ότι ο προϋπολογισμός του πρώτου –σε αντίθεση με τους προϋπολογισμούς των τότε δήμων και κοινοτήτων– είναι συνταγματικά κατοχυρωμένος θεσμός (αρ.79 παρ.2 Σ) και άρα δεν επιτρέπεται η αλλοίωσή του μέσω της κατάσχεσης κρατικών –αντίθετα με τους δημοτικούς– φόρων στα χέρια τρίτων¹⁹².

Η ερμηνεία αυτή έγκειται στο ότι διεύρυνε την έννοια της ιδιωτικής περιουσίας του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. συμπεριλαμβάνοντας σε αυτήν μεταξύ άλλων και τους φόρους (εκτός των ανταποδοτικών τελών). Η σημασία αυτής της ερμηνείας είναι προφανής καθόσον το Δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ. και οι Ο.Τ.Α. υπό το φόβο της δυνατότητας να κατασχεθούν π.χ. οι δημοτικοί φόροι που εισπράττει ένας Δήμος από τους δημότες του, δεν θα υπήρχε περίπτωση να μη συμμορφωθεί στις δικαστικές αποφάσεις που εκδίδονται εναντίον του. Δυστυχώς όμως η επανάσταση αυτή, διήρκησε ελάχιστα, μόλις πέντε μήνες, αφού εν συνεχεία ψηφίστηκε ο Ν.3068/2002 ο οποίος ρητά απαγόρευσε τη δυνατότητα αναγκαστικής εκτέλεσης επί πάσης απαιτήσεως που απορρέει από το δημόσιο δίκαιο¹⁹³. Απαγορεύτηκε λοιπόν η κατάσχεση φορολογικών απαιτήσεων επεκτείνοντας το ακατάσχετο του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. πέραν από τα όρια της διάταξης του αρ.966 ΑΚ.

Η νομολογία κατ'ακολουθίαν του Ν.3068/2002 που ακολούθησε μέχρι και σήμερα υπήρξε ιδιαίτερα φειδωλή, προστατεύοντας τους πόρους των Ο.Τ.Α. με κριτήριο το κατά πόσον η φερόμενη ως δημόσια περιουσία πηγάζει από σχέση δημοσίου δικαίου, είναι ικανή να θεραπεύσει δημόσιους σκοπούς, αλλά και το εάν έχει ήδη αφιερωθεί προς το σκοπό αυτό.

¹⁹² Κ.Χρυσόγονου, *Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002*, ΔΙΚΗ. Τόμος Ιαν-Φεβρ.2004, σ.5

¹⁹³ Α.Χρονάς, *Η προβληματική της διάκρισης ανάμεσα στην κατασχετή ιδιωτική περιουσία και στην ακατάσχετη δημόσια των δήμων και κοινοτήτων*, ΔΙΚΗ 2003, σ.598

Έτσι, αναφορικά με τους πόρους του Δημοσίου, των ΝΠΔΔ και των ΟΤΑ έχει νομολογηθεί ότι δεν θεωρούνται ακατάσχετα τα μερίσματα του Δημοσίου από ανώνυμη εταιρεία, στην οποία είναι μέτοχος διότι δεν έχουν ταχθεί για την άμεση εξυπηρέτηση κάποιου συγκεκριμένου δημόσιου σκοπού. Πιο συγκεκριμένα με την υπ'αρ. 7027/2007 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών¹⁹⁴ εκρίθη ότι τα επίδικα μερίσματα δεν εμπίπτουν σε κάποια από τις περιπτώσεις απαιτήσεων των οποίων η διάταξη του αρ.4 παρ.1 Ν.3068/2002 απαγορεύει την κατάσχεση, δηλαδή απαιτήσεων που πηγάζουν από έννομη σχέση δημοσίου δικαίου ή απαιτήσεων χρηματικού ή μη αντικειμένου, το οποίο έχει ταχθεί για την άμεση εξυπηρέτηση ειδικού δημοσίου σκοπού, κρίνοντας περιπτώσιολογικά ότι η σχέση του Ελληνικού Δημοσίου με την αντίδικο ανώνυμη εταιρεία, στην οποία αυτό είναι μέτοχος, δεν είναι σχέση δημοσίου, αλλά ιδιωτικού δικαίου, δεχόμενη περαιτέρω ότι τα μερίσματα ουδόλως έχουν ταχθεί προς άμεση εξυπηρέτηση κάποιου συγκεκριμένου δημόσιου σκοπού. Στο σκεπτικό της απόφασης αυτής αξίζει να σημειωθεί η επισήμανση ότι δεν καθιστά πόρους που έχουν ταχθεί για την εξυπηρέτηση δημοσίου σκοπού το γεγονός ότι αυτά, μετά την είσπραξη τους κατατίθενται στο λογαριασμό του κρατικού προϋπολογισμού που τηρείται στην Τράπεζα της Ελλάδος και διατίθενται για ειδικούς δημόσιους σκοπούς, με το αιτιολογικό ότι τοιουτοτρόπως πρακτικά θα κατέληγαν να είναι ακατάσχετες σχεδόν όλες οι απαιτήσεις του Δημοσίου κατά τρίτων, γεγονός που αντιβαίνει στη διάταξη του αρ.20 παρ.1 του Συντάγματος, αλλά και στην υπερνομοθετικής ισχύος διάταξη του αρ.6 παρ.1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Περαιτέρω, αξίζει να σημειωθεί η υπ'αρ. 50/2008 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θήβας¹⁹⁵ σύμφωνα με την οποία ναι μεν επιτρέπεται η αναγκαστική

¹⁹⁴ ΜΠρΑθ.7027/2007, δημοσιευμένη σε ΝΟΜΟΣ.

¹⁹⁵ ΜΠρΘηβ.50/2008, δημοσιευμένη σε ΝΟΜΟΣ και ΔΙΚΗ 2008, σ.533 με παρατηρήσεις Κ. Μπέη όπου σημειώνεται η ανελαστικότητα της απαγόρευσης της αναγκαστικής κατάσχεσης αντικειμένων της δημόσιας περιουσίας με βάση τη ρύθμιση του αρ.4 παρ.1 Ν.3068/2002. Σημειώνεται περαιτέρω ότι αυτή η ανελαστική διάκριση παραβλέπει τον αξιούμενο από το αρ.25 παρ.1 Σ απόλυτο σεβασμό της αρχής της αναλογικότητας, όταν ο νόμος θέτει περιορισμό σε θεμελιακό δικαίωμα του ιδιώτη, όπως είναι το δικαίωμά του για την αναγκαστική ικανοποίηση των απαιτήσεων που έχει εναντίον των οφειλετών του. Τα ελληνικά δικαστήρια έχουν επανειλημμένως δεχθεί ότι δεν εμποδίζεται η αναγκαστική κατάσχεση των οχημάτων (λεωφορείων) δήμου που χρησιμοποιούνται για την δωρεάν μετακίνηση υπερήλικων δημοτών, καθώς και του οχήματος για τις υπηρεσιακές μετακινήσεις του δημάρχου. Σ' όλες αυτές τις περιπτώσεις έχουμε να κάνουμε με αντικείμενα της δημόσιας περιουσίας οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης, της οποίας όμως η (μη αναγκαστική) εκποίηση δεν εμποδίζεται από το αρ.966 ΑΚ. Και κατά τον ίδιο λόγο δεν εμποδίζεται ούτε η αναγκαστική εκποίησή των διαμέσου αναγκαστικού πλειστηριασμού. Συνεπώς, κάθε περιουσιακό αντικείμενο των Ο.Τ.Α., που

κατάσχεση αντικειμένων της ιδιωτικής περιουσίας των Ο.Τ.Α. για την ικανοποίηση των απαιτήσεων δανειστών του, όμως αυτή η ευχέρεια δεν παρέχεται για την κατάσχεση της δημόσιας περιουσίας τους, δηλαδή εκείνων των περιουσιακών στοιχείων των Ο.Τ.Α. που έχουν ταχθεί για την εξυπηρέτηση των υπηρεσιακών αναγκών και τη λειτουργία τους. Στην ανωτέρω απόφαση το Δικαστήριο δικάζοντας αίτηση αναστολής Δήμου κατά της επίσπευσης αναγκαστικής εκτέλεσης (κατάσχεση εις χείρας τρίτου-ΔΕΗ), για να ικανοποιηθεί χρηματική απαίτηση κατά Ο.Τ.Α, και ειδικότερα κατά του αιτούντος Δήμου Θηβαίων, όχι με κατάσχεση ιδιωτικής περιουσίας του Δήμου, αλλά με κατάσχεση απαιτήσεων που έχουν ταχθεί για την εξυπηρέτηση ειδικού δημοσίου σκοπού, έκρινε ότι η καθαριότητα και ο ηλεκτροφωτισμός δημοτικών κοινοχρήστων χώρων, συνιστούν ειδικό δημόσιο σκοπό και ότι συνεπώς επισπευδόμενη αναγκαστική εκτέλεση χωρεί κατά παράβαση των διατάξεων του αρ.4 παρ.1 Ν.3068/2002.

Στο αυτό πνεύμα και η υπ'αρ. 996/2010 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Χαλκίδας¹⁹⁶ εδέχθη ότι είναι ακατάσχετα τα έσοδα των Ο.Τ.Α. από τέλη καθαριότητας, περισυλλογής, αποκομιδής και διάθεσης απορριμμάτων, και φωτισμού¹⁹⁷, αν και δεν είναι καθεαυτό πράγματα, ούτε συνεπώς εκτός συναλλαγής, διότι πρόκειται για απαιτήσεις που εξαρτώνται από αντιπαροχή, ενόψει του ανταποδοτικού χαρακτήρα αυτών, που επιβάλλει να μη διατίθενται για άλλους σκοπούς τα έσοδα απ' αυτά παρά μόνο σε δαπάνες των αντίστοιχων υπηρεσιών. Με δεδομένο λοιπόν ότι τυχόν αποστέρηση των Ο.Τ.Α. από τη δυνατότητα χρήσης των πραγμάτων που απαρτίζουν τη δημόσια περιουσία τους θα διατάρασσε την ομαλή λειτουργία της δημοτικής ή κοινοτικής υπηρεσίας, και για αυτό το λόγο ο νόμος κατέστησε τα πράγματα αυτά «εκτός συναλλαγής», με συνέπεια να απαγορεύεται, εξαιτίας αυτής της ιδιότητας τους, η αναγκαστική κατάσχεση τους, τα κατατεθειμένα στον τραπεζικό λογαριασμό του Ο.Τ.Α. χρήματα, αποτελούν, ακατάσχετα πράγματα, καθόσον τυχόν αποστέρηση του αιτούντος Ο.Τ.Α. από τη δυνατότητα χρήσης των ως άνω χρημάτων που απαρτίζουν δημόσια περιουσία του θα διατάρασσε την ομαλή

έχει ενταχθεί στη δημόσια περιουσία του, δεν είναι οπωσδήποτε και ακατάσχετο. Θεμιτά κατάσχεται αν παραβιάζεται η κατά το αρ.25 παρ.1 Σ αρχή της αναλογικότητας, καταλήγοντας περαιτέρω στο συμπέρασμα ότι μόνον ένα μέρος των εισπράξεων από την ΔΕΗ είναι όντως ακατάσχετο: εκείνο που όντως αποδεικνύεται από τον διάδικο Ο.Τ.Α. ότι αναλώνεται αποκλειστικώς και μόνο για τις ανάγκες του φωτισμού και της καθαριότητας των δημοτικών χώρων.

¹⁹⁶ ΜΠρΧαλκ 996/2010, δημοσιευμένη σε ΝΟΜΟΣ.

¹⁹⁷ τα οποία με την παρ.11 του αρ.25 του Ν.1828/1989 ενοποιήθηκαν σε ενιαίο ανταποδοτικό τέλος

λειτουργία της δημοτικής υπηρεσίας, και γι' αυτό το λόγο είναι «εκτός συναλλαγής», με συνέπεια, να απαγορεύεται, εξαιτίας αυτής της ιδιότητας τους, η αναγκαστική κατάσχεση τους.

Περαιτέρω, πλέον πρόσφατα το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους με την υπ'αρ. 412/2012 γνωμοδότηση¹⁹⁸, γνωμοδότησε ότι οι επιβληθείσες εις χείρας του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων ως τρίτου κατασχέσεις για ικανοποίηση απαιτήσεων ιδιωτών σε βάρος των καθόν οι κατασχέσεις Ο.Τ.Α., δεν καταλαμβάνουν τα ποσά των χρηματοδοτήσεων του προγράμματος «ΘΗΣΕΑΣ», που αφορούν συγκεκριμένα έργα, καθόσον τα ποσά αυτά αποβλέπουν στην εξυπηρέτηση ειδικών δημοτικών σκοπών και είναι ακατάσχετα.

Αναλόγως και το η υπ'αρ. 223/2012 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Πρέβεζας¹⁹⁹ εδέχθη ότι είναι ακατάσχετο γιατί ανήκει στη δημόσια περιουσία του, το ποσό που τηρείται σε τραπεζικό λογαριασμό του Δήμου προορισμένο για τη μισθοδοσία των υπαλλήλων του, με το αιτιολογικό ότι δεν αρκεί η φερόμενη ως δημόσια περιουσία να είναι ικανή να θεραπεύσει δημόσιους σκοπούς, αλλά θα πρέπει να έχει ήδη αφιερωθεί σ' αυτό. Και συνεπώς στην ακατάσχετη δημόσια περιουσία εντάσσονται τα χρήματα που προορίζονται για την κάλυψη των υποχρεωτικών δαπανών του Δήμου και έχουν συμπεριληφθεί στον προϋπολογισμό αυτού.

Ομοίως, η υπ'αρ.123/2012 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θηβών²⁰⁰ εδέχθη ότι τα χρήματα που είναι κατατεθειμένα σε λογαριασμό της Τράπεζας επ' ονόματι Δήμου προορίζονται για σκοπούς που είναι συνυφασμένοι με την υπόσταση και λειτουργία του Δήμου και ως εκ τούτου αποτελούν δημόσια περιουσία και είναι ακατάσχετα.

¹⁹⁸ Γνωμοδότηση ΝΣΚ. 412/2012, δημοσιευμένη σε ΝΟΜΟΣ.

¹⁹⁹ ΜΠρΠρεβ. 223/2012, δημοσιευμένη σε ΝΟΜΟΣ.

²⁰⁰ ΜΠρΘηβ 123/2012, δημοσιευμένη σε ΝΟΜΟΣ.

Κεφάλαιο 8^ο Συμπερασματικά.

Προκειμένου να αναλυθεί η αναγκαστική εκτέλεση κατά των Ο.Τ.Α. εξετάστηκαν αρχικά τα σχετικά με την εκτέλεση συνταγματικά δικαιώματα. Ο χαρακτηρισμός και η υπαγωγή της περιουσίας των Ο.Τ.Α. σε αυτά, -δηλαδή το κατά πόσο και σε πιο μέτρο η περιουσία των Ο.Τ.Α. προστατεύεται από τη διάταξη του αρ.17 Σ, και περαιτέρω η έννομη προστασία του δανειστή κατ'αρ.20 Σ και η αρχή της αναλογικότητας του αρ.25 Σ- είναι καίρια για το επιτρεπτό ή μη και τον τρόπο της εκτέλεσης που εξετάστηκε στη συνέχεια.

Αναλύοντας τις αναχρονιστικές προϊσχύσασες διατάξεις των αρ.19 Ν.1715/1951 και αρ.8 Ν.2097/1952 που τυπικά ίσχυαν μέχρι και τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001, διαπιστώθηκε η επίδραση του αρ.6 της Ε.Σ.Δ.Α.(ν.δ.53/1974), του αρ.1 του 1ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α. (ν.δ.53/1974) και του αρ.2 παρ.3 του ΔΣΑΠΔ (Ν.2462/1997) στη μεταστροφή της σχετικής εθνικής νομολογίας, παρά το τότε ισχύον εθνικό νομικό πλαίσιο. Διαπιστώθηκαν, περαιτέρω, οι πιέσεις που άσκησε η εγχώρια θεωρία και κυρίως η νομολογία προς την αποδοχή και την εφαρμογή των διδαγμάτων της θεωρίας του σεβασμού και της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, καθόσον τα ελληνικά δικαστήρια σταδιακά και προ της συνταγματικής αναθεώρησης θεωρούσαν ως καταργηθείσα τη διάταξη του αρ.8 του Ν.2095/1952, με αποτέλεσμα να κρίνεται ότι δεν απαγορεύονταν πλέον η αναγκαστική εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων που επιδίκαζαν χρηματικές απαιτήσεις κατά του Δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α.

Παρατέθηκε η *de jure* κατάργηση του προϊσχύσαντος απαγορευτικού νομικού πλαισίου, που έλαβε χώρα με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001, και την προσθήκη των αρ.94 και 95 Σ. Ταυτόχρονα αναλύθηκε και η υπ'αρ.21/2001 απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου που συνέπεσε με την συνταγματική αναθεώρηση κρίνοντας το επιτρεπτό της εκτέλεσης δικαστικών αποφάσεων που επιδικάζουν χρηματικές απαιτήσεις κατά των Ο.Τ.Α.

Εξετάστηκαν οι αντίστοιχες διατάξεις για την εκτέλεση κατά των Ο.Τ.Α. που υπάρχουν στο γαλλικό, το γερμανικό και το αυστριακό δίκαιο, και διαπιστώθηκαν σχετικές ομοιότητες κυρίως με το γερμανικό δίκαιο, που προβλέπει άμεση εκτέλεση

και συναφή διάκριση σε ιδιωτική και δημόσια περιουσία ως πρόκριμα για το επιτρεπτό ή μη της εκτέλεσης.

Αναλύθηκε η διαδικασία και οι περιορισμοί που τίθενται στην εκτέλεση κατά των Ο.Τ.Α., από τον εκτελεστικό Ν.3068/2002 του αρ.94. Σ, με έμφαση στους τίτλους επί των οποίων μπορεί να επισπευθεί αναγκαστική εκτέλεση και δη στη διαταγή πληρωμής που απασχόλησε την πρόσφατη νομολογία επ'αφορμή της υπ'αρ.1264/2011 απόφασης της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου.

Έγινε περαιτέρω, εμβάθυνση στην θεωρητική διάκριση της περιουσίας των Ο.Τ.Α. εκτός από ιδιωτική και δημόσια, σε ενσώματα αντικείμενα και πόρους προκειμένου εν συνεχεία να τεθεί το δημόσιο συμφέρον ως κριτήριο οριοθέτησης της δημόσιας περιουσίας, και συνεπώς ως κριτήριο περιορισμού του δικαιώματος αναγκαστικής εκτέλεσης κατά των Ο.Τ.Α. Διαπιστώθηκαν λοιπόν τρεις σωρευτικές προϋποθέσεις που εξαιρούν τη δημόσια περιουσία των Ο.Τ.Α. από την εκτέλεση, οι οποίες είναι: να προκύπτει ρητά και σαφώς ο δημόσιος σκοπός του πράγματος, αυτό να είναι κατάλληλο αλλά και αναγκαίο για την άμεση εξυπηρέτηση του δημόσιου σκοπού και να έχει καθιερωθεί ως τέτοιο με νόμο.

Περαιτέρω, έγινε περιπτωσιολογική διάκριση της περιουσίας των Ο.Τ.Α., δηλαδή των ενσώματων αντικείμενων και των πόρων, σε ιδιωτική και δημόσια περιουσία με βάση την πρόσφατη νομολογία, για την τελική κατάταξή της με βάση το κριτήριο της αναγκαιότητας, σε δεκτική εκτέλεσης ή μη.

Στη βάση όσων ήδη εκτέθηκαν θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι, παρά τα σαφή βήματα που έλαβαν χώρα με τη συνταγματική αναθεώρηση, τόσο η ρύθμιση των αρ.94 και 95 του Σ, όσο και κατ'εκτέλεση αυτών, η ρύθμιση του Ν.3068/2002 δεν αντιμετωπίζει ένα πλήθος κρίσιμων ζητημάτων σχετικά με την αναγκαστική εκτέλεση κατά του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. Οι διατάξεις αυτές περιορίζονται απλώς στην επανάληψη του πνεύματος των διεθνών συνθηκών και της κοινότοπης διάκρισης μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας περιουσίας, επιχειρώντας κατά τα λοιπά να προστατεύσουν τους φόρους και τα τέλη από την εκτέλεση που ικανοποιεί αξιώσεις ιδιωτών. Η οριοθέτηση, συνεπώς, τόσο του εκτελεστού τίτλου όσο και του αντικειμένου της εκτέλεσης κατά των Ο.Τ.Α. εναπόκειται κατά βάση στη νομολογία, που μεταβάλλεται δυναμικά, με βασικό κριτήριο τους «περιορισμούς των

περιορισμών» των συνταγματικών δικαιωμάτων, όπως οι αρχές της αναλογικότητας και του απαραβίαστου του πυρήνα του δικαιώματος, δεδομένου ότι η αναγκαστική εκτέλεση κατά των Ο.Τ.Α. αποτελεί, μετά την αναθεώρηση του 2001, ρητά κατοχυρωμένο συνταγματικό δικαίωμα.

Με δεδομένο όμως, ότι η αναγκαστική εκτέλεση αποτελεί μέσο για τη συμμόρφωση των Ο.Τ.Α. προς τις δικαστικές αποφάσεις δυστυχώς ελλείπουν -όπως προκύπτει και από το Παράρτημα Στατιστικών- στοιχεία με στατιστική σημαντικότητα που να μπορούν να δώσουν μια πιο απτή εικόνα, καταδεικνύοντας όχι μόνο τον όγκο των αποφάσεων επί των οποίων επισπεύδεται εκτέλεση της σε βάρος των Ο.Τ.Α., αλλά και κατά πόσον εντέλει οι Ο.Τ.Α. πειθαναγκάζονται να συμμορφώνονται προς αυτές τις αποφάσεις και μάλιστα σε ποιο στάδιο, σε αυτό που προηγείται της εκτέλεσης ή αυτό της καθεαυτής εκτέλεσης αφού έχουν ήδη εξαντληθεί τα μέσα άμυνας. Όπως, άλλωστε, αναφέρει ο Αντιφάνης *«μηδέν αδικών ουδενός δείται νόμου»*. Εάν λοιπόν οι Ο.Τ.Α. συμμορφώνονταν προς τις δικαστικές αποφάσεις, το ανωτέρω νομικό πλαίσιο θα ήτο άνευ αντικειμένου.

Κεφάλαιο 9^ο Βιβλιογραφία

Ε.Βενιζέλος, «Το γενικό συμφέρον και οι περιορισμοί των συνταγματικών δικαιωμάτων», Θεσ/νίκη 1990.

Θ.Βιτουλαδίτη, «Ζητήματα δικαιοδοσίας στις δίκες αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου και των Ν.Π.Δ.Δ.» Εισήγηση στα Σεμινάρια της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών.

Ο.Βallon, «Αναγκαστική εκτέλεση και πτωχευτική διαδικασία εναντίον δήμων και κοινοτήτων κατά το αυστριακό δίκαιο», Δ 28 [1997]

Π. Γέσιου-Φαλτσή, «Αναγκαστική εκτέλεση», Γενικό μέρος, Εκδόσεις Σάκκουλα, 1998.

Π. Γέσιου-Φαλτσή, «Αναγκαστική Εκτέλεση κατά του Δημοσίου ή των άλλων ν.π.δ.δ. με κατάσχεση στα χέρια τρίτου μετά το Σ/2001 και τον ΚΔιοικΔ», ΕλλΔνη 2002.

P.Yessiou-Faltsi/An.Tamamidis, «Le droit a l'execution selon la CEDH», ΔτΑ 17/2003

Α.Γεωργιάδης, «Εμπράγματο δίκαιο», Ι, Αθήνα- Κομοτηνή, 1991.

Π.Δαγτόγλου, «Η αναγκαστική εκτέλεσις κατά του κράτους, των δήμων και κοινοτήτων και των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου», ΕΔΔ 1957.

Π.Δαγτόγλου, «Ατομικά Δικαιώματα», Β', εκδόσεις Σάκκουλα, 1991.

Π.Δαγτόγλου, «Γενικό Διοικητικό Δίκαιο», Αθήνα-Κομοτηνή 2004 (πέμπτη έκδοση).

Α.Δημητρόπουλος, «Συνταγματικά Δικαιώματα Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου ΙΙΙ», Αθήνα, 2005.

Ηροδότου «Ιστορίαι», Βιβλίο Γ', κεφ.31, εκδόσεις Πατάκη.

Ε. Forsthoff, «*Lehrbuch des Verwaltungsrechts*», I, Allgemeiner Teil, 10η έκδοση, Μόναχο 1973.

Γ.Κασιμάτης, «*Τα συνταγματικά όρια της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του ελληνικού Δημοσίου*», Δ 2003.

Γ. Κτιστάκης, Παρατηρήσεις στην ΜΠρΘηβών 360/1998 Δ 29.

Ευ.Κρουσταλλάκης, «*Σκέψεις για την αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος του Δημοσίου*», Δ 2003.

Α.Μάνεσης, «*Ατομικές ελευθερίες*», εκδόσεις Σάκκουλα, 1982.

Γ.Μητσόπουλος, «*Τριτενέργεια και αναλογικότητα ως διατάξεις του αναθεωρηθέντος Συντάγματος*», σε Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών, έτος 2001, τόμος 76ος, Συνεδρία της 7ης Ιουνίου 2001.

Γ.Μητσόπουλος, «*Δεδικασμένον και εκτελεστό της αποφάσεως του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επιδικαζούσης χρηματικήν απαίτησιν*» Δ 26.

Ε.Μπαλογιάννη, «*Κατάσχεση στα χέρια Ο.Τ.Α. ως τρίτου*», Τόμος 2001, Ιανουάριος 2001.

Ε. Μπαλογιάννη, «*Το γενικότερο δημόσιο συμφέρον ως λόγος υπερισχύος των υπέρ του ελληνικού Δημοσίου προνομιακών διατάξεων*», παρατηρήσεις στην ΑΠ 588/2007, Δ, Φεβρουάριος 2008.

Κ.Μπέης, «*Σύνοψη της προβληματικής για τη διαταγή πληρωμής αξιώσεων από σχέσεις δημόσιου δικαίου*», Δ 2006.305

Κ.Μπέης, «*Η διαταγή πληρωμής στις διαφορές δημοσίου δικαίου*», Δ. 2006.

Κ.Μπέης, «*Η σύγχρονη προβληματική της προσωρινής εκτελεστότητας κατά του ελληνικού Δημοσίου*», Δ 2003.

Κ.Μπέης, «*Σ 94 § 4 - καθώς και 4 § 1 ν. 3068/2002. ΚΕΔΕ 83.- Συμφωνισμός φορολογικής υποχρέωσης του διοικουμένου με δική του ανταπαίτηση, εφ' όσον αυτή*

βεβαιώνεται με τελεσίδικη δικαστική απόφαση ή άλλο δημόσιο έγγραφο, είναι δε βέβαιη και εκκαθαρισμένη», Δ, Τόμος 203, Οκτώβριος 2003.

Π.Παραράς, «Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», 2η έκδ. εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 2001.

Π.Παυλόπουλος, «Διοικητικό Δίκαιο», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004.

Β.Σκουρής, «Η συνταγματική αρχή της αναλογικότητας», ΕλλΔνη 1987.

Ε.Σπηλιωτόπουλος, «Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου», Αθήνα-Κομοτηνή 2002 (ενδέκατη έκδοση).

Κ.Σταμάτη, «Αναγκαστική εκτέλεση αποφάσεως κατά Δημοσίου, ΟΤΑ και ΝΠΔΔ», ΝοΒ 51, 2003, σ.6Π.

Σ.Σταματόπουλος, «Αναγκαστική εκτέλεση εις βάρος του ελληνικού Δημοσίου», Δ., Οκτώβριος 2003

Σ.Σταματόπουλος, «Εκτελεστοί τίτλοι και αντικείμενο της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του κράτους», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005.

Σ.Σταματόπουλος, «Αναγκαστική εκτέλεση εις βάρος του ελληνικού δημοσίου», Αθήνα εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000.

Σ.Σταματόπουλος, «Η προσωρινή εκτελεστότητα εναντίον του Ελληνικού Δημοσίου», Δ 2000.

Ι.Συμεωνίδης, «Η δικαιοδοσία των δικαστηρίων για την εκδίκαση υποθέσεων αναγκαστικής εκτελέσεως κατά του Ελληνικού Δημοσίου», Δ, Παλαιά Τεύχη (1/00 - 12/04), Τόμος 2003, Νοέμβριος 2003.

Συνηγόρος του Πολίτη, έκθεση «Αστική ευθύνη των Ο.Τ.Α.», Αθήνα, Νοέμβριος 2004.

Συνηγόρος του Πολίτη, «Ετήσια Έκθεση 2001», Εθνικό Τυπογραφείο.

Α.Τάχος, «Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο», εκδόσεις Σάκκουλα, 2000.

Α.Ταμαμίδης, Αρμ. 2006.

Δ.Τσάτσος, «Συνταγματικό Δίκαιο», τόμ. Γ', Αθήνα-Κομοτηνή 1988.

Θ.Τσάτσος, «Η αναγκαστική εκτέλεσις κατά του Δημοσίου, των δήμων και των κοινοτήτων».

Θ.Τσάτσος, «Μελέται διοικητικού δικαίου», Αθήναι 1957.

Δ.Τσάτσος, «Συνταγματικό Δίκαιο», τόμ. Γ', Αθήνα-Κομοτηνή 1988

Θ.Φορτσάκης, «Η προδήλως εσφαλμένη εκτίμηση και η αρχή της στάθμισης κόστους – οφέλους», ΝοΒ 1987.

Α.Χρονά, «Η προβληματική της διάκρισης ανάμεσα στην κατασχετή ιδιωτική περιουσία και στην ακατάσχετη δημόσια των δήμων και κοινοτήτων», Δ 2003.

Χ.Χρυσανθάκη, «Η δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής κατά του Δημοσίου», Δ, 2006, Απρίλιος-Μάιος, σ.320επ

Κ.Χρυσόγονος, «Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα», εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2002.

Κ.Χρυσόγονος, «Η νομοθετική ρύθμιση της αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του Δημοσίου με τον Ν.3068/2002», Δ, Τόμος 2004, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2004.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ):

ΣτΕ 283/1995, Ολ, ΕλλΔνη 1995, σ.1416

ΣτΕ 880/1952

ΣτΕ 975/1954

ΣτΕ 2286/1967

ΣτΕ 1496/1974

ΣτΕ 294/1975

ΣτΕ 2131/1975

ΣτΕ 2940/1975

ΣτΕ 3611/1975

ΣτΕ 4050/1976

ΣτΕ 1316/1979

ΣτΕ 2112/1984, ΤοΣ 1985, σ.63 επ.

ΣτΕ 4776/1997

ΣτΕ 3027/1998

ΣτΕ 4331/2000

ΣτΕ 4185/2000

Ολ.ΣτΕ 3045/1992

ΣτΕ 3626/2001

ΣτΕ 4185/2000

ΣτΕ 2635/1996

ΣτΕ 3829/2001

ΣτΕ 289/1995

ΣτΕ 660/2000

ΣτΕ 1221/2002

ΣτΕ 289/1995

ΣτΕ 3226/1998

ΣτΕ 3230/1998

ΣτΕ 1555/2001

ΣτΕ 4776/1997

ΣτΕ 1749/2003

ΣτΕ 1031/1995

Ολομ. ΣτΕ 1886/1996

ΣτΕ 4164/1997

ΣτΕ 2045/1999

ΣτΕ 1799/2003

ΣτΕ 962/2008

ΣτΕ 1460/2009

ΣτΕ 1031/1967, ΝοΒ 1975, σ.1217-8

ΣτΕ 3169/1992, Δ 2003, σ. 1153 επ., με παρατ. Κ. Μπέη, σ.1155 επ.

ΣτΕ 3169/1992, Δ 2003, σ.1155 επ.

ΣτΕ 292/1984, Ολ., ΤοΣ 1985, σ.511 επ.

Επιτρ. Αναστολών ΣτΕ 718/1993, ΕλλΔνη 1993, σ.157.

Άρειος Πάγος (ΑΠ):

ΑΠ 1/1982

ΑΠ 2/1982 Ολ.ΝοΒ 1982, σ.1240

ΑΠ 539/1957 ΝοΒ, 1958, σ.222

Γν.Εισ.ΑΠ 15/1963, ΝοΒ, 1964, σ.570

ΑΠ 168/1967, ΝοΒ, 1967, σ.884

ΑΠ 450/1971, ΠΧρ.1971, σ.844

ΑΠ 464/1985, ΝοΒ 1985, σ.411

ΑΠ 896/1985, ΝοΒ, 1985, σ.1394

Ολ.ΑΠ 14/2001 και 15/2001 Δ 33 [2002], σ.508 επ., με παρατηρήσεις Ε.Μπέη.

ΑΠ 13/1992

ΑΠ 1727/1988, Τμ. Β΄

ΑΠ 1617/87, Τμ. Δ΄

ΑΠ 668/1986, Τμ. Δ΄

ΑΠ 668/1986

ΑΠ 108/1971

ΑΠ 1309/1995 Δ 27, σ.260 με αντίθετες παρατηρήσεις Κ. Χορομίδα και Κ. Μπέη

Ολ. ΑΠ 21/2001, ΕλλΔνη 2002, σ.93

ΑΠ 17/2002, ΔΔΙΚΗ 2003 σ.102

ΟΛΑΠ 17/2002 Δ 33.1178 με σύμφωνες παρατ. Κ. Μπέη.

ΑΠ 172/1956, ΝοΒ 1956, σ.698 επ.

ΑΠ 168/1967, ΝοΒ 1967, σ.884

ΟΛΑΠ 17/2002, ΝοΒ 2003, σ.30

ΑΠ 1364/2001

ΟΛΑΠ 1264/2011

Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο (ΑΕΔ):

ΑΕΔ 12/2007

ΑΕΔ 10/2003

ΑΕΔ 14/2003

ΑΕΔ 3/1999

ΑΕΔ 15/1992

ΑΕΔ 18/2005, Δ 2006 σ.141 επ., με έκθεση εισηγητή δικαστή Ν.Ρόζου και παρατ. Κ.Μπέη

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ πρώην ΔΕΚ)

ΔΕΚ 11/70, Internationale Handelsgesellschaft, Συλλ. 1970, σ.1125

ΔΕΚ 118/75 (Watson και Belmann) Συλλ. 1976, σ.1185

ΔΕΚ 122/78 (Buitoni), Συλλ. 1979, σ.677

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ):

ΕΔΔΑ της 23.9.1982, Judgments and Decisions, 52, 24, υπόθεση Sporrang and Lonroth

ΕΔΔΑ 14.12.1999 Hornsby, ΕΔΚΑ 1997, σ.556 επ.

ΕΔΔΑ της 12.12.2002 Καλογερόπουλος κ.λπ. εναντίον Ελλάδας και Γερμανίας, Δ 34.291 με σύμφωνες παρατ. Κ. Μπέη

ΕΔΔΑ Αντωνακόπουλος, ΔιΔικ 2000, σ.59 επ.

ΕΔΔΑ 25.3.1999 Ιατρίδης, ΕΕΕυρΔ 2000, σ.493 επ.

ΕΔΔΑ 12.3.1997, Πασχαλίδης κ.λπ., ΝοΒ 1997, σ.1076

ΕΔΔΑ 22.10.1997, Παπαγεωργίου, ΕΕΕυρΔ 1998, σ.914

ΕΔΔΑ 26.2.1998, Παφίτης κ.λπ., ΕΕΕυρΔ 1999, σ.433 επ.

ΕΔΔΑ 26.10.1999, Βαρυπάτη, ΕΕΕυρΔ 2000, σ.963 επ.

Διοικητικό Εφετείο Αθηνών (ΔΕΦΑΘ):

ΔΕΦΑΘ 2023/1992

ΔΕΦΑΘ 314/1992

ΔΕΦΑΘ 1605/1993

ΔΕΦΑΘ 825/2000

ΔΕΦΑΘ 661/1991

ΔΕΦΑΘ 2023/1992

ΔΕΦΑΘ 314/1992

ΔΕΦΑΘ 1605/1993

ΔΕφαθ 825/2000

ΔΕφαθ 4070/1991

Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών (ΔΠρΑθ):

ΜΔιοικΠρωτΑθ 150/2001

ΜΔιοικΠρωτΘεσ 63/2003, Δ 2003, σελ.1275 επ. με παρατ. Κ. Μπέη, σ.1277 επ

ΜΔιοικΠρωτΑθ 3294/1999

ΜΔιοικΠρωτΑθ 4414/1999

ΜΔιοικΠρωτΑθ 54/2001

ΜΔιοικΠρωτΑθ 4446/1999

ΜΔιοικΠρωτΑθ 194/2000

ΜΔιοικΠρωτΑθ 1765/2000

ΜΔιοικΠρωτΑθ 140/2002, Διδικ 2002, σ.1468

ΜΔιοικΠρωτΑθ 536/2000

ΔΠρΑθ 8278/1999

Λοιπά δικαστήρια:

Εφαθ 13613/1988

Ολ.ΕΣ 25 Μαΐου 1998, Δ 29. σ.1068 με σύμφωνες παρατ. Κ. Μπέη

ΜΠρΑθ 2913/2005, Δ 2005, σ.1270 επ.

ΜΠρΑθ 3684/1998, Δ 2000, σ.350 επ.

ΜΠρΧαλ 104/2000, ΝοΒ 2000, σ.1295 επ.

ΤριμΔΠρ Κέρκυρας 155/1991

ΤριμΔΠρ Μεσολογγ. 121/1991

ΠΠρΠειρ 733/1974, ΝοΒ 23, σ.82 επ.

ΜΠρΘ 22060/2001, Αρμ 2002. σ.88 επ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ

Εξεταστές μεταβλητές:

α) 325 Καλλικρατικοί Δήμοι

β) αποφάσεις που αναρτήθηκαν στο ΔΙΑΥΓΕΙΑ αναφορικά με την εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων κατά των Δήμων

Εξεταστέο χρονικό διάστημα: 03/2011-12/2012

[Πίνακας 1] Αποφάσεις που αναρτήθηκαν στο ΔΙΑΥΓΕΙΑ αναφορικά με την εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων κατά των Καλλικρατικών Δήμων (εξεταζόμενο χρονικό διάστημα: 03/2011-12/2012)

Δήμοι	Αριθμός αποφάσεων
Αγίου Νικολάου	2
Αβδήρων	0
Αγαθονησίου	0
Αγιάς	0
Αγίας Βαρβάρας	0
Αγίας Παρασκευής	2
Αγίου Βασιλείου	0
Αγίου Δημητρίου	21
Αγίου Ευστρατίου	0
Αγίων Αναργύρων-Καματερού	6
Αγκιστρίου	0
Αγράφων	0
Αγρινίου	1
Αθηναίων	5
Αιγάλεω	13
Αιγιαλείας	35
Αίγινας	0
Άκτιου-Βόνιτσας	0
Αλεξάνδρειας	0
Αλεξανδρούπολης	0
Αλιάρτου	0
Αλίμου	134
Αλμυρού	8
Αλμωπίας	0
Αλοννήσου	0
Αμάριου	0
Αμαρουσίου	0
Αμοργού	0
Αμπελοκήπων-Μενεμένης	0
Αμυνταίου	1
Αμφίκλειας-Ελάτειας	0
Αμφιλοχίας	0

Αμφίπολης	0
Ανατολικής Μάνης	4
Ανάφης	0
Ανδραβίδας-Κυλλήνης	0
Ανδρίτσαινας-Κρεστένων	0
Άνδρου	0
Αντιπάρου	0
Ανωγείων	0
Αποκορώνου	0
Αργιθέας	0
Άργους-Μυκηνών	14
Αριστοτέλη	0
Αρριανών	1
Αρταίων	15
Αρχαίας Ολυμπίας	0
Αρχανών-Αστερουσίων	9
Ασπροπύργου	2
Αστυπάλαιας	0
Αχαρνών	0
Βάρης-Βούλας-Βουλιαγμένης	3
Βέλου-Βόχας	0
Βέροιας	5
Βιάννου	0
Βισαλτίας	0
Βοΐου	2
Βόλβης	9
Βόλου	2
Βόρειας Κυνουρίας	1
Βορείων Τζουμέρκων	1
Βριλησίων	0
Βύρωνος	3
Γαλασίου	0
Γαύδου	0
Γεωργίου Καραϊσκάκη	0
Γλυφάδας	31
Γόρτυνας	0
Γορτυνίας	0
Γρεβενών	0
Δάφνης-Υμηττού	3
Δέλτα	0
Δελφών	0
Δεσκάτης	0
Διδυμοτείχου	0
Διονύσου	0
Δίου-Ολύμπου	0
Διρφύων-Μεσσαπίων	0
Διστόμου-Αράχοβας-Αντίκυρας	0
Δομοκού	0
Δοξάτου	0
Δράμας	0
Δυτικής Αχαΐας	0
Δυτικής Μάνης	0
Δωδώνης	0
Δωρίδος	0

Έδεσσας	18
Ελασσόνας	1
Ελαφονήσου	0
Ελευσίνας	0
Ελληνικού-Αργυρούπολης	3
Εμμανουήλ Παππά	0
Εορδαίας	5
Επιδαύρου	0
Ερέτριας	0
Ερμιονίδας	18
Ερυμάνθου	3
Ευρώτα	1
Ζαγοράς-Μουρεσίου	0
Ζαγορίου	9
Ζακύνθου	1
Ζαχάρως	5
Ζηρού	2
Ζίτσας	0
Ζωγράφου	0
Ηγουμενίτσας	6
Ήλιδας	0
Ηλιούπολης	1
Ηρακλείας	0
Ηρακλείου	10
Ηρακλείου (Κρήτης)	2
Θάσου	0
Θερμαϊκού	0
Θέρμης	1
Θέρμου	0
Θεσσαλονίκης	0
Θηβαίων	0
Θήρας	4
Ιάσμου	0
Ιεράπετρας	0
Ιεράς Πόλης Μεσολογίου	2
Ιητών	0
Ιθάκης	0
Ικαρίας	0
Ιλίου	0
Ιστιαίας-Αιδηψού	0
Ιωαννιτών	1
Καβάλας	0
Καισαριανής	1
Καλαβρύτων	0
Καλαμαριάς	12
Καλαμάτας	3
Καλαμπάκας	1
Καλλιθέας	0
Καλυμνίων	1
Καντάνου-Σέλινου	0
Καρδίτσας	3
Καρπάθου	0
Καρπενησίου	0
Καρύστου	0

Κάσου	0
Κασσάνδρας	26
Καστοριάς	10
Κατερίνης	0
Κάτω Νευροκοπίου	0
Κέας	1
Κεντρικών Τζουμέρκων	0
Κερασινίου-Δραπετσώνας	6
Κέρκυρας	0
Κεφαλονιάς	2
Κηφισιάς	1
Κιλελέρ	10
Κιλκίς	2
Κιμώλου	0
Κισσάμου	0
Κοζάνης	0
Κομοτηνής	12
Κόνιτσας	1
Κορδελιού-Ευόσμου	2
Κορινθίων	0
Κορυδαλλού	16
Κρωπίας	3
Κυθήρων	0
Κύθνου	0
Κύμης-Αλιβερίου	30
Κω	1
Λαγκαδά	18
Λαμιέων	29
Λαρισαίων	0
Λαυρεωτικής	0
Λεβαδεών	20
Λειψών	0
Λέρου	2
Λέσβου	12
Λευκάδας	2
Λήμνου	0
Λίμνης Πλαστήρα	10
Λοκρών	0
Λουτρακίου-Αγίων Θεοδώρων	0
Λυκόβρυσης-Πεύκης	0
Μακρακώμης	0
Μαλεβιζίου	0
Μάνδρας-Ειδυλλίας	0
Μαντουδίου-Λίμνης-Αγίας Άννας	0
Μαραθώνος	0
Μαρκοπούλου Μεσογαίας	2
Μαρωνείας-Σαπών	1
Μεγαλόπολης	0
Μεγανησίου	0
Μεγαρέων	3
Μεγίστης	0
Μεσσήνης	1
Μεταμόρφωσης	0
Μετσόβου	4

Μήλου	0
Μινώα Πεδιάδας	6
Μονεμβασιάς	0
Μοσχάτου-Ταύρου	0
Μουζακίου	0
Μύκης	0
Μυκόνου	3
Μυλοποτάμου	5
Μώλου-Αγίου Κωνσταντίνου	0
Νάξου & Μικρών Κυκλάδων	1
Νάουσας	0
Ναυπακτίας	0
Ναυπλιέων	3
Νεάπολης-Συκεών	26
Νέας Ζίχνης	0
Νέας Ιωνίας	0
Νέας Προποντίδας	1
Νέας Σμύρνης	6
Νεμέας	0
Νεστορίου	0
Νέστου	11
Νίκαιας-Αγίου Ι.Ρέντη	1
Νικολάου Σκουφά	4
Νισύρου	0
Νότιας Κυνουρίας	0
Νοτίου Πηλίου	1
Ξάνθης	0
Ξηρομέρου	2
Ξυλοκάστρου-Ευρωστίνης	0
Οινουσσών	0
Οιχαλίας	3
Ορεστιάδας	0
Ορεστίδος	0
Οροπεδίου Λασιθίου	0
Ορχομενού	0
Παγγαίου	0
Παιανίας	0
Παιονίας	0
Παλαιού Φαλήρου	21
Παλαμά	0
Παλλήνης	2
Παξών	0
Παπάγου-Χολαργού	0
Παρανεστίου	0
Πάργας	0
Πάρου	0
Πάτμου	1
Πατρέων	15
Παύλου Μελά	0
Πειραιώς	0
Πέλλας	0
Πεντέλης	0
Περάματος	8
Περιστερίου	6

Πετρούπολης	0
Πηνείου	1
Πλατανιά	0
Πολυγύρου	1
Πόρου	0
Πρέβεζας	0
Πρεσπών	2
Προσοτσάνης	0
Πύδνας-Κολίνδρου	2
Πυλαίας-Χορτιάτη	0
Πύλης	0
Πύλου-Νέστορος	0
Πύργου	5
Πωγωνίου	2
Ραφήνας-Πικερμίου	1
Ρεθύμνης	1
Ρήγα Φεραίου	0
Ρόδου	4
Σαλαμίνας	68
Σαμοθράκης	0
Σάμου	13
Σαρωνικού	5
Σερβίων-Βελβεντού	1
Σερίφου	0
Σερρών	3
Σητείας	2
Σιθωνίας	1
Σικίνου	0
Σικωνίων	5
Σιντικής	4
Σίφνου	2
Σκιάθου	0
Σκοπέλου	0
Σκύδρας	0
Σκύρου	0
Σουλίου	0
Σουφλίου	0
Σοφάδων	17
Σπάρτης	1
Σπάτων-Αρτέμιδος	4
Σπετσών	0
Στυλίδας	0
Σύμης	1
Σύρου-Ερμούπολης	0
Σφακίων	0
Τανάγρας	7
Τεμπών	0
Τήλου	0
Τήνου	0
Τοπείρου	0
Τρικκαίων	1
Τρίπολης	1
Τριφυλίας	0
Τροιζηνίας	1

Τυρνάβου	0
Ύδρας	0
Φαιστού	5
Φαρκαδόνας	0
Φαρσάλων	1
Φιλαδέλφειας-Χαλκηδόνος	0
Φιλιατών	0
Φιλοθέης-Ψυχικού	20
Φλώρινας	1
Φολεγάνδρου	0
Φούρνων Κορσεών	0
Φυλής	0
Χαϊδαρίου	0
Χαλανδρίου	250
Χαλκηδόνος	2
Χάλκης	0
Χαλκιδίων	0
Χανίων	0
Χερσονήσου	2
Χίου	0
Ψαρών	0
Ωραιοκάστρου	5
Ωρώπου	16
ΣΥΝΟΛΟ	1.258

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από ΔΙΑΥΓΕΙΑ

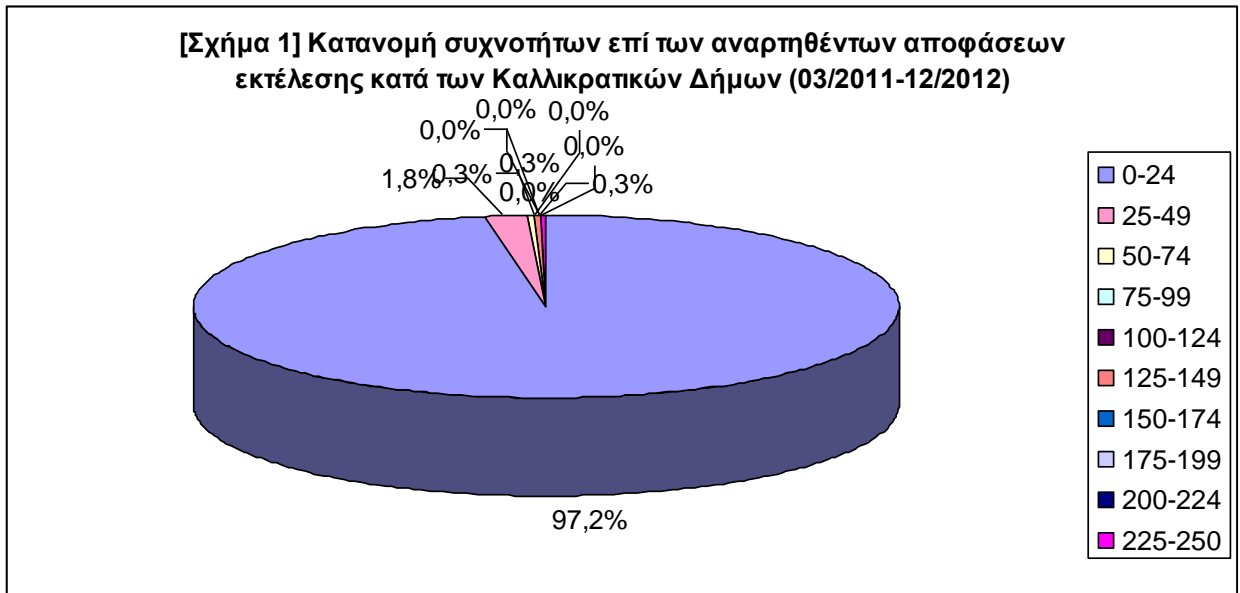
Προκειμένου να μελετηθούν περαιτέρω τα ανωτέρω δεδομένα που συλλέχθηκαν από το Πρόγραμμα Διαύγεια, δημιουργήθηκε ένας πίνακας κατανομής απολύτων και σχετικών συχνοτήτων σε διαστήματα τάξης. Έτσι αφού εντοπίστηκε η χαμηλότερη τιμή $X_{\min}=0$ και η υψηλότερη τιμή $X_{\max}=250$, το εύρος των τιμών υπολογίστηκε σε $R=X_{\max}-X_{\min}=250$. Εφόσον λοιπόν το πλήθος των παρατηρήσεων (ταυτίζεται με τον αριθμό των Καλλικρατικών Δήμων) και είναι $N=325$, σύμφωνα με τον τύπο του Sturges: $K=1+[3,322X\log_{10}(N)]$, και συνεπώς το εύρος των τιμών χωρίστηκε σε 10 διαστήματα (0-24, 25-49, 50-74, 75-99, 100-124, 125-149, 150-174, 175-199, 200-224, 225-250), αναλυόμενο ως κατωτέρω στον [Πίνακα 2].

[Πίνακας 2] Κατανομή απόλυτων και σχετικών συχνοτήτων σε διαστήματα τάξης επί των αναρτηθέντων αποφάσεων αναφορικά με την εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων κατά των Καλλικρατικών Δήμων (εξεταζόμενο χρονικό διάστημα: 03/2011-12/2012).

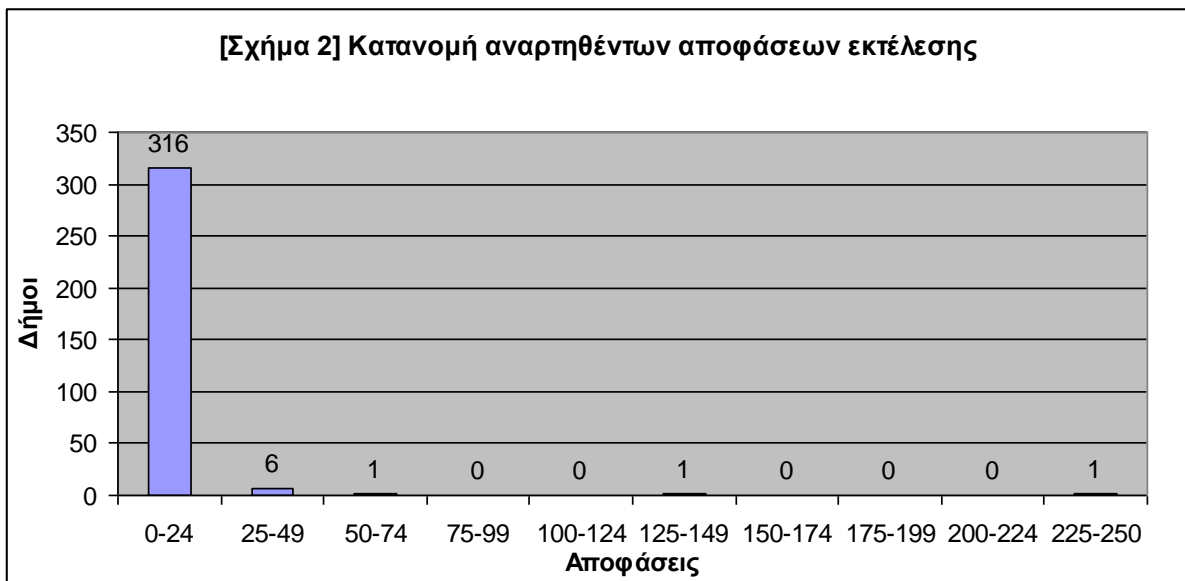
Αριθμός αποφάσεων	Δήμοι-απόλυτες συχνότητες (f)	Δήμοι-σχετικές συχνότητες (f%)
0-24	316	97,20%
25-49	6	1,80%

50-74	1	0,30%
75-99	0	0%
100-124	0	0%
125-149	1	0,30%
150-174	0	0%
175-199	0	0%
200-224	0	0%
225-250	1	0,30%

Πηγή: Πίνακας 1

Πηγή: Πίνακας 1, 2.

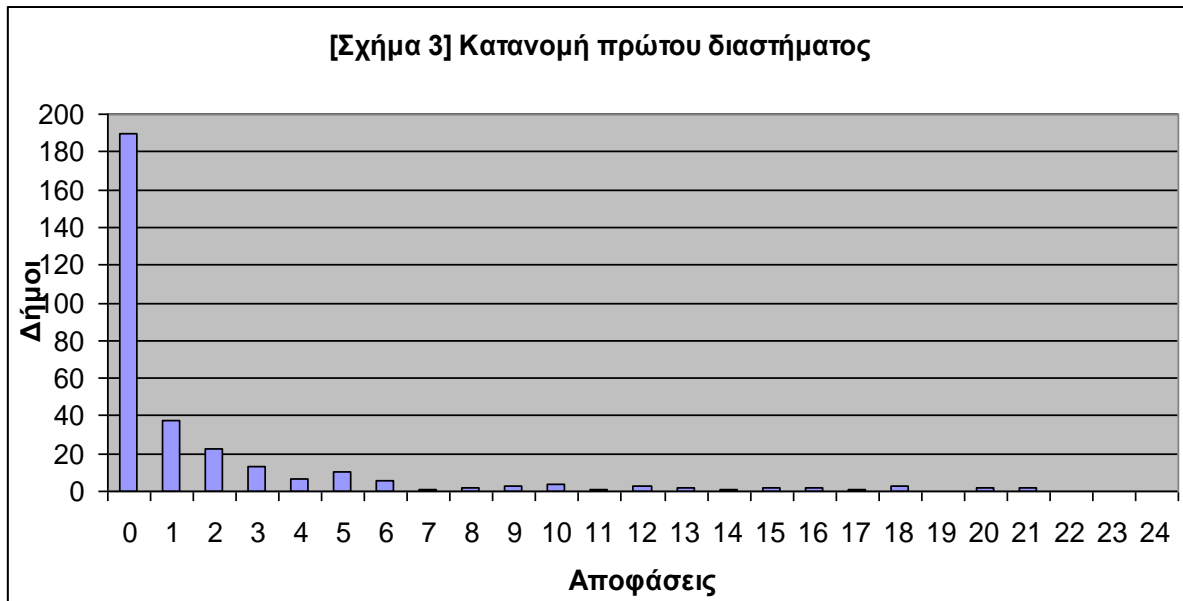
Πηγή: Πίνακας 1, 2.

Διαπιστώθηκε λοιπόν, όπως εμφανίζεται στο [Σχήμα 1] και [Σχήμα 2], ότι από τις μελετώμενες παρατηρήσεις, η πλειονότητα (316 παρατηρήσεις, ήτοι το 97,2%) συμπεριλαμβάνεται στο πρώτο διάστημα (με τιμές από 0 έως 24) και συνεπώς το διάστημα αυτό χρήζει περαιτέρω ανάλυσης. Για το λόγο αυτό δημιουργήθηκε ο [Πίνακας 3] στον οποίο κατανέμονται οι τιμές που συμπεριλαμβάνονται στο πρώτο διάστημα, ανά αριθμό αποφάσεων.

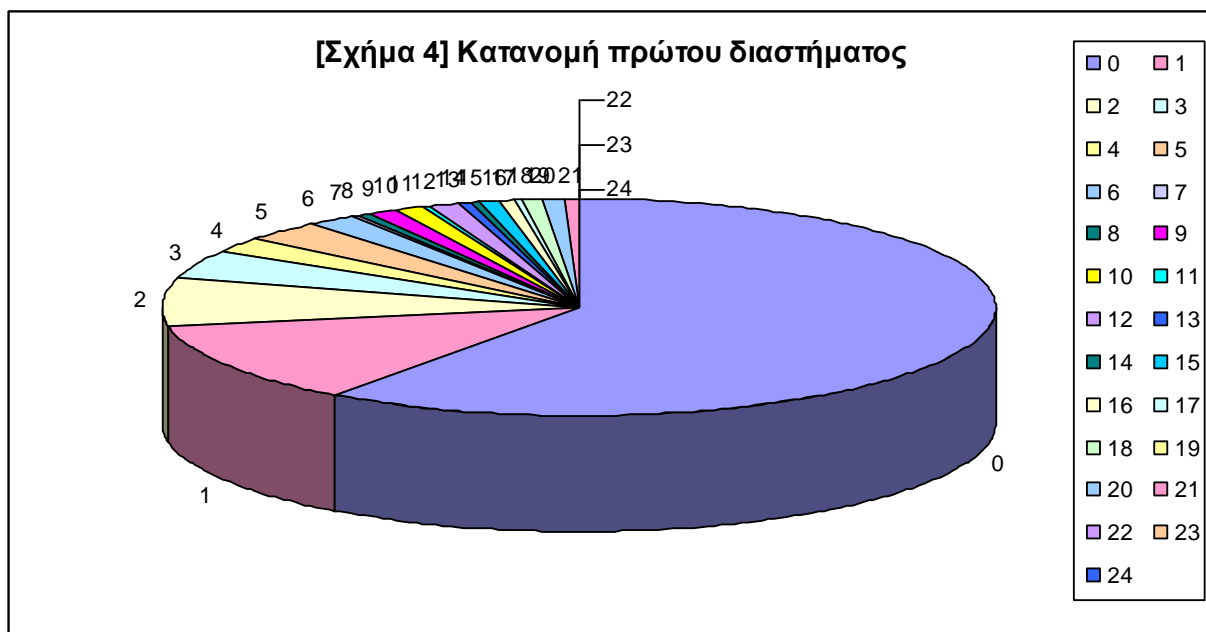
[Πίνακας 3] Κατανομή του πρώτου διαστήματος ανά αριθμό αποφάσεων

Αποφάσεις	Δήμοι
0	190
1	38
2	23
3	13
4	7
5	10
6	6
7	1
8	2
9	3
10	4
11	1
12	3
13	2
14	1
15	2
16	2
17	1
18	3
19	0
20	2
21	2
22	0
23	0
24	0
Σύνολο 0-24	316

Πηγή: Πίνακας 1, 2.

Πηγή: Πίνακας 1, 2.

Πηγή: Πίνακας 1, 2.

Παρατηρείται λοιπόν, σε συνδυασμό με το [Σχήμα 3] και [Σχήμα 4] ότι μέσα σε αυτό το πρώτο διάστημα (0-24), η Επικρατούσα Τιμή είναι το 0, αφού συγκεντρώνει πλήθος 190 εκ των 316 παρατηρήσεων που περιλαμβάνονται στο διάστημα αυτό. Αυτό, αναλυόμενο με πραγματικά κριτήρια -και με δεδομένο ότι οι παρατηρήσεις αναφέρονται σε χρονικό διάστημα πλέον του ενάμισι έτους- θα μπορούσε δυνητικά να σημαίνει ότι είτε κατά των εν λόγω Δήμων δεν έχουν εκδοθεί

αποφάσεις για εναντίον τους απαιτήσεις (π.χ. μέσω τις προσφυγής σε εξωδικαστικές λύσεις) εναλλακτικά οι Δήμοι έχουν πειθαρχήσει προ της εκδόσεως αποφάσεως, είτε πλέον πιθανά ότι οι Δήμοι κατά συνήθη ολιγωρία, πλημμελώς δεν προβαίνουν σε δημοσίευση των σχετικών αποφάσεων στη Διαύγεια από τη συλλογή υλικού της οποίας προήλθε ο ανωτέρω [Πίνακας 1].

Από τη μελέτη του ανωτέρω στατιστικού υλικού εν συνόλω λοιπόν προκύπτει ότι ο αριθμητικός μέσος των παρατηρήσεων ανέρχεται σε $1.258/325=3,87$ αποφάσεις ανά Δήμο. Προκειμένου να εξεταστεί η αντιπροσωπευτικότητα του Αριθμητικού Μέσου που λαμβάνει η μεταβλητή, προχωρούμε σε επαγωγή μέτρων διασποράς και εξέταση του εύρους των τιμών της εξεταστέας μεταβλητής που όπως ανωτέρω αναλύθηκε ανέρχεται σε $R=250$. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι δεν είναι ιδιαίτερα αντιπροσωπευτικός ο Αριθμητικός Μέσος εν προκειμένω ως μέσο κεντρικής τάσης, καθόσον υφίσταται μεγάλο εύρος που αλλοιώνεται από ακραίες τιμές (βλ. Τιμές στους Δήμους Αλίμου και Χαλανδρίου) με αποτέλεσμα, να μην παρουσιάζει μια αντιπροσωπευτική εικόνα διασποράς της κατανομής. Συνεχίζοντας, έχοντας διαπιστώσει τις ανωτέρω ακραίες τιμές, επιχειρείται ο εντοπισμός της Διαμέσου των εξεταστέων τιμών, που είναι το μηδέν (0). Ομοίως και η Επικρατούσα Τιμή, ανέρχεται σε μηδέν.

Η ανωτέρω διαπίστωση για τα μέτρα κεντρικής τάσης, τόσο αναφορικά με τον Αριθμητικό Μέσο, όσο και με τη Διάμεσο και την Επικρατούσα Τιμή (Αριθμητικός Μέσος= 3,87 Διάμεσος = 0, Επικρατούσα Τιμή=0) καταδεικνύει ασυμμετρία στην κατανομή των παρατηρήσεων, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατόν να εξαχθεί μια αντιπροσωπευτική εικόνα από τα ανωτέρω δεδομένα, τα οποία για το λόγο αυτό υπολείπονται στατιστικής σημαντικότητας.